

Ч.5 (136) Р.ХХХІ

Аванґард

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Авангард

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Ч. 5/136/ РІК XXXI ВІРСЕНЬ-ЖОВТЕНЬ 1977

ДВОМІСЯЧНИК, ВИДАЄ
ЦЕНТРАЛЬНА УПРАВА СУМ

VANGUARD – bi-monthly

Official Press Organ of the Ukrainian
Youth Association in Exile

AVANTGARDE– bimestriel
Revue de Jeunes éditée par le
Comité Central de l'Union de la
jeunesse ukrainienne en exil

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: Й АДМІНІСТРАЦІЇ

«AVANTGARDE»
72 Bld Charlemagne
1040 BRUXELLES
Tel.: 734.04.82

КРАЙОВІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

Вел. Британія:
KU SUM
«Tarasivka»
Old Cliff House
Weston-on-trent, Derby's

Австралія
Mr. J. Kutnyj
7 Dale street
Maribyrnong 3032, Vic.

Аргентина
W. Zastawnyj
Soler 5039
Buenos Aires

Редагує Колегія з членів Центральної Управи СУМ

Головний Редактор – Андрій Гайдамаха

Редакційне листування й матеріали
надсилати на адресу Редакції.

Це число зредаговано в Секретаріаті ЦУ СУМ
при співпраці Редакційного Гуртка Дружників СУМ
Графічне оформлення: Графік Яків Гніздовський.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1977-1978 РОКИ

КРАЇНИ:	ОДНЕ ЧИСЛО:		РІЧНО:		В ПІСЛЯПЛАТИ:	
ЗСА	дол.	2.00	дол.	10.00	дол.	11.00
КАНАДА	дол.	2.00	дол.	10.00	дол.	11.00
ВЕЛ. БРИТАНІЯ	ф.ст.	0.80	ф.ст.	4.00	ф.ст.	4.40
АВТРАЛІЯ	дол.	2.00	дол.	10.00	дол.	11.00
БЕЛЬГІЯ	бфр.	60.00	бфр.	300.00	бфр.	330.00
ФРАНЦІЯ	ффр.	8.00	ффр.	40.00	ффр.	44.00
НІМЕЧЧИНА	н.м.	4.00	н.м.	20.00	н.м.	22.00
АВСТРІЯ	шіл.	25.00	шіл.	125.00	шіл.	140.00
АРГЕНТИНА	пезо	60.00	пезо	300.00	пезо	330.00
БРАЗИЛІЯ	круз.	10.00	круз.	50.00	круз.	55.00

НАШІ

РИМСЬКІ

СВЯТКУВАННЯ

/ОК/ Подвійний Ювілей Блаженнішого Патріярха Йосифа — 85-ліття від народження і 60-ліття священства, що розпочався в грудні минулого року завершився Римськими Святкуваннями в днях 30. вересня до 3. жовтня ц.р. Сім Владик УПКЦ, Протоархимандрити оо Василіян і оо Студентів, понад 40 священників різних ступенів і біля 1500 вірних з різних закутин світу разом з високомистецькими одиницями /Англія — хор “Гомін” і балет “Орлик” з Манчестеру, дівочий хор “Веснівка” з Торонто“, Канада, хор “Діброва” з Мюнхену, Німеччина, солісти, декламатори, піяністи та промовці / були виконавцями і свідками цих рідких урочистостей і хвилюючих переживань.

Український політичний і науковий та громадський світ був репрезентований чільними особистостями: ОУН — Голова Я. Стецько, УВУ — Ректор проф. В. Янів, Славистичний Осередок Оттавського Університету — проф. К. Біда, Світове Об'єднання за Патріярхат УПКЦ — проф. П. Зелений і багато інших. Центральна Управа СУМ була репрезентована її Головою мгр. О. Ковалем і ред. В. Леником. Сумівська делегація нараховувала кілька десятків сеньйорів і дві десятки уніформованих сумівців-дружинників. Численні привітальні телеграми від високих особистостей чужого світу та безліч телеграм і листів від українських установ, організацій та окремих провідних діячів свідчили про те, що в особі Патріярха Йосифа маємо Незвичайного Ювілята, а такого що буває раз на століття.

Відчувався однак дещо пригнічений настрій, що між Владиками не-ма декого, на кого покладалося багато надій, що вони будуть остоєю Церкви в час лихоліття її в Україні. Не витримали... Улягли повторним заборонам з боку вселенської адміністрації Церкви, щоб не "сходитися на Синоди і інші єпископські наради під проводом Верховного Архiepіскопа". Дехто був перешкоджений хворобою, а дехто стратив якість Владики Української Помісної Католицької Церкви... Бути Владикою Церкви, яка двигав свій хрест на Голгофу важко... Бути тільки виконавцем доручень адміністрації без участі в двиганні того тягару це позбавити себе високої якості. Цього виразу терпіння Божого люду і присутньої ієрархії та священства на святкуваннях Ювілею Ісповідника Віри, Блаженнішого Патріярха Церкви-Мучениці не можна було не помітити. Сама Особа Достойного Ювілята це уосіблення надприродної живучості, працьовитості-творчості і глибокої віри, що кличе до витримливості і боротьби за права потоптаної Правди, за її повне відродження і світле майбутнє.

В своїх проповідях і промовах Владики: Впр. Ізидор Борецький, Впр. Саварин Ніль, Впр. Іван Прашко, о.др Іван Гриньох, а також світські промовці: інж Т. Кудлик з Англії, проф. К. Біда, проф. В. Янів і проф. П. Зелений підкреслили велику символіку і палець Провидіння Божого в житті і праці Великого Ювілята. На промову Голови Проводу ОУН Я. Стецька, де була згадка про Акт 30 Червня 1941 р., якого учасником був Ювілят, а також на тезу, що доля Української Церкви є тісно пов'язана з проблемою української державності і що в українському народі релігія є невідлучним елементом національної духовності — Блаженніший Патріярх встав і взявши руку промовця підніс її вгору, як символ тієї нерозривності Божого і людського — національного. Це був один з багатьох зворушливих моментів цих незабутніх святкувань.

На високомистецьку програму Ювілейного концерту, де були також визначні чужинні гості, представники Вселенської Церкви в особах Патріярхів Східніх Церков, Кардинали і інші достойники, прийшли також амбасадори кількох держав. Блаженніший Ювілят, дякуючи за виступи і за овації та Многоліття, заявив, що ці високомистецькі культурні вияви, це також Ювілей українського духа, це багатолітнє зусилля української еміграції, які належить продовжувати і розвивати.

В тому ж часі розпочався був також Синод єпископів Вселенської Церкви. Стало відомо, що наш Патріярх разом з Патріярхами інших Східніх Церков був опустив передчасно Сикстинську каплицю на знак протесту проти пониження Східніх Церков і недодержання зобов'язуючого протоколу. Це підхопила світова преса, даючи свої коментарі. Серед нашого Божого люду нуртували питання, як виявити перед цілою Вселенською

В День ювілею перед Собором св. Софії в Римі.

На площі св. Петра в Римі. Ватиканська поліція забороняє стояти з написами-проханнями до св. Вігця.

Світлий П. Ленківський

Церквою наші болі, наші турботи за долю переслідуваних братів, за долю нашої Помісної Церкви. Ми ж приїхали до “вічного міста”, до Столиці св. Петра, де перебуває Його Намісник. “Стукайте, а відчиниться вам” — пригадуються слова св. Письма. То ж треба було “стукати”. СУМ узяв ініціативу написати два великі транспаренти і піти з ними на площу св. Петра в моменті, коли Святіший Отець промовляє до принагідних паломників, що збираються там що неділі о год. 12 в полудне. Написи звучали, як молитва: **“УКРАЇНЦІ ПРОСЯТЬ СВЯТІШОГО ВІТЦЯ ВИЗНАТИ ПАТРІЯРХАТ УПКЦ”, “УКРАЇНЦІ ПРОСЯТЬ СВЯТІШОГО ВІТЦЯ СТАНУТИ В ОБОРОНІ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРЕСЛІДУВАНОЇ ЦЕРКВИ”**. Вислід був такий, що цими написами звернено увагу кільканадцятьтисячної маси паломників з усіх кінців світу, що були заінтриговані небуденністю появи того рода написів на цій площі. Появилися кореспонденти різних агенцій та журналів і на скоро нотували подавані їм інформації. Це тривало недовго, бо появилася Ватиканська поліція і після інцидентів з журналістами заборонила стояти далі на площі, з розгорнутими транспарентами. Та вістка, мов блискавка, облетіла весь світ. Про це подбали пресові агенції, а преса під різними наголовками переповіла подію, вказуючи на її незвичність і також на реакцію Папи, який мав висловити по англійськи “дякую”.

Це наше “стукання” мало позитивний наслідок на участь в пресконференції, яку організував спеціальний Комітет з рамени Світового Об’єднання за Патріархат УПКЦ два дні пізніше. Дальшим наслідком, мабуть, був факт, що кілька днів пізніше представник держави Ватикану виступав на конференції в Београді з вимогою припинити переслідування Церков і релігій в країнах з комуністичним режимом.

Наші Римські Святкування повинні бути для нас усіх, тих, що мали змогу бути присутніми і тих, що не могли там бути, що наша віра мусить бути жива і підтримувана ділами, а наша молитва мусить бути глибока і безперервна, бо молитва це те “стукання” без якого не можна увійти. Намагання Комітету дістатися на авдієнцію до Секретаріату Стану було відкинуте, але це саме прохання висловлене транспарентами на площі св. Петра таки дійшло до відома і Секретаріату і самого Св. Отця. Дійшла і телеграма від Патріяршого Комітету з Великої Британії, яка була надана в тому ж часі з проханням про визнання Патріярхату, про підтримку української катаконбної Церкви і введення до лику Святих мучеників — владик, священників і вірних з рук советського безбожницького режиму. Тому віра, молитва і акція залишаються і далі важливими в змаганнях за завершення не тільки нашої Церкви Патріярхатом, але також і в боротьбі за Українську Державність, без якої, як і без Бога, ні Патріярхат, ні людські права не матимуть твердої гарантії для свого існування.

УПА — ДОРОГОВКАЗ ДЛЯ ВОЛЕЛЮБНОГО ЛЮДСТВА

Звернення проводу ОУН в 35-ліття Української Повстанської Армії

Українська Повстанська Армія /УПА/ стала не лише неперевершеним символом героїзму нації, символом і носієм нескореної і непереборної боротьби за свободу і справедливість, але передусім носієм ідеї влади української нації на українській землі. Без влади нації не існує держави нації. Культ влади української нації на рідній землі — це те найважливіше, що УПА і її ініціатор, революційна ОУН, вкоринили, розбудили з духовости нації, яка на протязі століть жила в неволі і, прагнучи завжди до свободи, інколи ставила в тінь гасло: *немає свободи без влади нації на її землі*. УПА — це понад усе влада української нації на її землі.

В жовтні 1977 р. минає тридцять п'ять років від постанови УПА. ОУН-УПА створили новий період української державности. Влада української нації на українській землі в той період тривала від 1941 р. до 1950 р. Не є вирішальним те, що українська влада не охоплювала всієї, чи великої частини території України. Вирішальним є те, що вона існувала на українській землі і її визнав і їй підпорядковувався український народ! Це був останній період української державности. До нього треба нам нав'язувати. Без визнання його не можна заіснувати ніякої загальноукраїнської державної формації. Хто заперечує державницький період Українського Державного Правління з 1941 р., ОУН-УПА-УГВР 1941-1950р. той зупинився у розвитку державницької боротьби нації, котра не закінчилася в 1918-1920 роках, але триває посьогодні. Новий період української державности розпочав Акт 30 червня 1941 р., що його революційна ОУН і УПА кров'ю найкращих освятила у двофронтовій війні проти двох найбільших тодішніх воєнних потуг світу: нацистської Німеччини і большевицької Росії.

УДП-ОУН-УПА-УГВР — це революційно-державницькі формації, що творили найновіший період української державности. УГВР під проводом голови її Генерального Секретаріату Р. Лозовського-Шухевича-Чупринки продовжувала світлі державницькі традиції УДП, голова якого відмовився відкликати Акт проголошення і відновлення державности. й уступити, не зважаючи на ультимат німецького уряду. Деякі члени УДП були замордовані Гештапом, інші вчинені в концтабори, видержали терор нацизму і не зламалися. А символ боротьби нації сучасного періоду Степан Бандера — незламний супроти нацизму — згинув з рук Москви, з наказу Хрущова — Шелепіна. Генеральний Секретаріат УГВР під проводом ген. Романа Шухевича Головного Командира УПА і Голови Проводу ОУН продовжував функції арештованого УДП Німеччиною, яка виповіла війну Україні. 1418 днів було потрібно, щоб перемогти найбільшу воєнну потугу того часу — Німеччину на Сході Європи. А більше ніж десять років Росія не була в силі перемогти УПА. Не поміг їй і пакт з 1947 р. трьох держав — СССР, ЧСР, Польщі. Вкінці в 1953 р.

всенародне повстання було фізично зламане, але ідейно воно не переможене. Боротьба прийняла нові форми і ведеться далі. Повстання в концтаборах в 1953-1959 р.р. це продовження величних традицій УПА. Шести і семидесятники в Україні — духові діти — героїки УПА!

Проллята кров ніколи не йде надеремно!

УПА пригадує нам найбільшу правду поставання чи відновлювання держав. Зброя вирішує все. Ніхто нам волі і незалежності, ніхто влади українській нації на українській землі не дасть без нашої збройної боротьби! Це нам пригадує УПА! Ніякі плебісцити, еволюції, демократизації, лібералізації режиму не принесуть влади українській нації на українській землі, а виключно збройна боротьба. Тому культ УПА — це культ української державності! Культ УПА — це культ української влади, — це культ героїки життя, — це культ величчя української нації, непереможності її духу і її прагнення до власного, самостійного життя!

Москва ще й нині дрижить перед легендою УПА. Звідкіля ці десятки “романів”, пашквілів, різних публікацій скерованих проти УПА-ОУН?! Слабими і неважними не інтересуються. Їх ігнорують. Сьогодні Москва більше боїться тіней Бандери і Чупринки, ніж американської ядерної зброї, проти якої має свою протизброю. Але проти ідей УПА, проти ідей — Бандери і Чупринки не існує ніякий “антидот”!

УПА сьогодні — ідейний, політичний і мілітарно-стратегічний дороговказ для вільного світу. Епоха термоядерної, водневої і, її витонченої, нейтронної зброї наближує все більше і більше воєнну стратегію до партизанського типу. Величезні воєнні скупчення матеріалу і військ НАТО — це пригожий об’єкт для знищення тактичною атомною зброєю в руках Москви. коли на нейтронну бомбу Москва може відповісти ядерною тактичною зброєю, то закономірною послідовністю є: реконструювати величезні воєнні скупчення людського матеріалу і техніки на невеликі укриті “техно-команди”, прийняти “техно-партизанський” тип ведення війни. Назріває “партизанська організація” модерної війни, як альтернатива до атомної війни, до якої /“партизанської організації”/ Захід буде примушений закономірним розвитком воєнної технології. Але ще одної правди, істотної, він не пізнав, що нічого остаточно не вирішать “техно-команди”, себто “техно-партизанство” західних військових частин уударі з російськими написками, доки не скаже свого остаточного слова: всенародня повстансько-революційна визвольна боротьба поневолених націй в російській імперії. В УПА і в повстанських арміях десятків інших поневолених народів лежить ключ розв’язки світової кризи, перемоги над большевизмом. Усі інші заходи це лише паліятиви, або ведуть до всезнищення світу ядерною зброєю.

Як показує досвід історії, майбутнє світу не вирішать ні технологічні су-первинаходи, ні технократи без душі і серця, а Повстанські Армії Уярмлених Націй, полонені ідеєю нації, героїкою життя, вищими, вічними ідеалами, якими живуть народи і люди!
ідеалами, якими живуть народи і люди!

Наука для нас: плекаймо культ збройної сили, воєнізуймо нашу молодь, при звичаюймо її до суворого і ризиковного життя, навчаймо наш народ цінити понад усе ідеал і героїчний змисл життя, а не саме життя “за всяку ціну”; виховуймо народ жити великим і величним, нехтувати до-

часним, а прагнути вічного, — плекаймо культ не гедоністичної, капіталістичної, але націоналістичної, героїчної людини! Не дозволяймо баламутити народ фікціями і облудами. Поборюймо російську колонію "УССР", буцімто якусь "українську" фіктивну державу, якої вже навіть в паперовій конституції Москва позбавила права на власне військо. Україні багато корисніше вказувати на те, що "УССР" — це російська колонія, нацистський райхскомісаріят, царське ген. губернаторство. В епосі деколонізації, коли міжнародні організації схвалюють резолюції та постанови про розвал колоніальних імперій, нашим завданням є показати, що СРСР — це колоніальна імперія, що усі т. зв. республіки — це колонії в центрі культури і цивілізації, — в Європі, а не змагатися за здійснення т. зв. конституційних прав, напр., УССР, коли УССР навіть на основі конституції є наявною колонією Росії. Ми рішуче вимагаємо деколонізації СРСР, тобто розвалу її на національні незалежні держави!

ОУН-УПА-УГВР воювали за незалежну українську державу на два фронти, проти Німеччини і Росії, проти УССР — колонії Росії, і за цю ідею згинув у бою з військами Росії Головнокомандуючий Збройними Силами України генерал Роман Шухевич-Чипринка. Скільки таких прикладів є в історії світу, щоб Вождь Армії гинув на полі слави?! Генерал Роман Шухевич, Головний Командир УПА, належить до таких виняткових постатей світової історії!

Відзначаючи 35-ліття УПА, віддаймо честь теж українцям-воякам у царських полках, які 60 років тому підняли березневу національну протиросійську революцію і тим чином започаткували у той час збройну боротьбу за Українську державу. Не нав'язуймо цієї річниці до жодного універсалу 1917 р., бо листопадовий універсал не проголошував ідеї незалежної суверенної держави, але українці-вояки за цей ідеал суверенної держави, а не за жодну федерацію, починали національну революцію і клали на жертovníку батьківщини за її державність свої козацькі голови.

Наш поклін воякам-українцям березневої революції, як початку національно-визвольної революції, визвольної протиросійської війни, що довела до світлих Актів 22 січня 1918/19 рр. — відновлення Української Самостійної Соборної Держави у формі Української Народної Республіки! Козацькі українські полки того часу — передвісники УПА. Військові з'їзди — дороговкази для збройної боротьби; тієї правди не розумів провід народу того часу, за малими винятками — М. Міхновського, С. Петлюри, Д. Донцова й інших.

Березень 1917 р. і жовтень 1942 р. пригадують нам, що тільки зброя вирішить наше майбутнє. Отже плекаймо незмінно дух збройної боротьби нашого народу, нашої молоді, щоб вона вивчала воєнне діло, щоб борювала всякий пацифізм, всесвітянство, псевдогуманізм, бо в цьому страшному часі переживуть лише суворі і безоглядні борці, які не знатимуть компромісу з літеплими, але націю і її ідею влади, державу ставитимуть на вирішний плян. Наша найвища мета — це Українська Самостійна Соборна Держава! Без прогнання москалів збройною рукою з української землі немає і не буде волі й справедливості на нашій землі, бо немає нашої рідної української влади!

“Голос Матері-України гримить у нашому серці”

*Меморандум ч. 5 Української Громадської Групи сприяння виконанню
Гельсінкських угод.*

Меморандум ч. 5 Української громадської групи, датований 15 лютого 1977 року, поширюється в СРСР, засобами самвидаву. Його підписали Олесь Бердник (виконуючий обов'язки голови Групи), Петро Григоренко, Оксана Мешко, Левко Лук'яненко, Іван Кандиба, Ніна Строката, Микола Матусевич, Мирослав Маринович. Бракує два підписи членів-засновників Української громадської групи: Миколи Руденка (голови Групи) та вчителя Олексія Тихого. Їх заарештували органи КГБ на початку лютого цього року. 30 червня Руденка засудили на 7 років таборів примусової праці та 5 років заслання, а Тихого — на 10 років позбавлення волі та 5 років заслання. У квітні, працівники КГБ затримали Матусевича та Мирослава Мариновича. Про їхню долю точно не відомо. Нещодавно до Української групи приєднався також Петро Вінс, син баптистського пастора Георгія Вінса, засудженого тому три роки до таборів примусової праці за свої релігійні переконання.

Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінкських угод досі оприлюднила 9 меморандумів (останній — відомий нам з датою 18 березня 1977 року).

Подаємо текст меморандуму ч. 5 Української громадської групи.

Україна літа 1977. Країнам учасникам Белградської наради літа 1977.

Вступ:

Історична воля народу неминує заявляє про себе в тій чи іншій формі, вияві, дії. Як потік у горах знаходить щілини, щоб пробити собі

ХАЙ ЖИВЕ ВЛАДА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ НА УКРАЇНСЬКІЙ ЗЕМЛІ!

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ — переможний носій збройної боротьби української нації за свою владу!

Хай живе революційна ОУН — надхненник УПА в її героїчній боротьбі за УССД, за розвал російської імперії і знищення большевизму!

Хай живою буде пам'ять про генерала Романа Шухевича Головно-командуючого Збройними Силами України!

Хай живе пам'ять про Степана Бандеру — великого сина України!
Слава Українському Державному Правлінню із 1941 року!
Слава Україні! Героям слава!

ПРОВІД

М. п. у жовтні 1977 р.

ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

річище, так і динамічна суть народу знаходить собі виразників — синів свого духу, щоб дати іншим народам братам знак своєї волі.

Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінкських угод — один з таких знаків.

Бюрократична структура Радянської Країни болісно й вороже сприйняла появу Групи сприяння. За три місяці її існування було проведено органами безпеки по кілька брутальних, жорстоких обшуків на квартирах її членів з вилученням майже всього літературного, епістолярного та філософського архіву, документів Групи, ряду книг, котрі не мають ніякого відношення до справи тощо. Нарешті, 5 лютого 1977 року заарештовано керівника Групи поета Миколу Руденка та члена Групи вчителя Олексія Тихого без пред'явлення будь-яких звинувачень.

Чого жахаються ініціатори згаданого беззаконня і сваволі? Чим страшні їм люди, котрі відкрито заявляють про свої переконання, запрошуючи до творчого, еволюційного діалогу керівні кола своєї країни та інших держав?!

Та мужність і відвертість, з якою Група виступила, показує, що її члени не ворожі ні Радам, ні революційним ідеалам Нового Світу, ні людським ідеалам соціалізму та комунізму.

Яка потреба була в обшуках і арештах, коли всі документи Групи давалися в світ для оприлюднення?

Ми не робимо підпілля — і це показує, що ми не збираємось повалити радянський лад.

Ми не боїмося дискусії — і це показує, що ми певні своїх переконань.

Ми готові, щоб наші ідеї були стверджені або відкинуті всенародним референдумом — і це доводить, що ми з радістю приймемо волю Нації.

Чи готова до цього бюрократична структура, котра має в своїх руках репресивний апарат, цензуру, слухняних виконавців, і страх, посіяний ще в епоху Сталіна, але не розвіяний досі?!

Нас небагато, але ми стверджуємо, що воля Еволюції з нами! Тому ще й ще раз терпляче, дружно, з надією звертаємось до керівних кіл країни: припиніть репресії проти чесних людей, які мислять не так, як догматики і ортодокси! такі люди — надія грядущого! На таких людей можна покластися в грізний час — вони не зрадять! Чому треба боятися тих, хто говорить правду, ризикуючи життям, здоров'ям, особистим щастям? Навпаки, їх треба запрошувати для конструктивних обговорень і дій.

Нормальна державна структура повинна бути зацікавлена в опозиції, бо критичні сили — то є знак і свідцтво недовершености, а отже — можливости покращити ситуацію.

І навпаки — «всенародне схвалення» на «виборах», з'їздах чи будь-яких зборах — не радість, а нещастя і страхітлива ознака, бо все це свідчить про змертвіння духу народу. Монолітність нації появляється не в бюрократичних резолюціях та схваленнях, а у вільності, розкованості духового та інтелектуального життя народу.

Треба прагнути до такої вільності, а не зупиняти її прихід арештами та репресіями.

Ми щиро і мужньо заявляємо, що не страхаємося нової хвили переслідувань, бо правда — з нами.

Всі вмирають, але одні вмирають як нікчеми боягузи зрадники а інші — як вірні Сини Матері-Нації. Ми воліємо вмерти як вмирали славетні лицарі Січі Запорізької, як вмирали Тарас, Леся, Каменяр, сповнивши волю України, як вона відобразилася в їхніх серцях.

І тепер Голос Матері-України гримить у нашому серці. Виконуючи її веління, ми висловлюємо Народам-Братам своє кредо, свою надію, певність, що світло переможе Морок, що епоха розбрату, роздробленості, ворожості скінчиться і над землею зійде Сонце Свободи.

Вислухайте Слово України 1977 року.

1. — Державність.

Всі історичні катаклізми, що їх пережив український народ за останні віки, породжені ідеєю державності.

Воля нації прагне до невідчуженості, до суверенітету, до будівництва свого, незалежного життя, а довколишні імперіалістичні хижакі роблять все від них залежне, щоб не допустити такої суверенності, а законсервувати обраний для жертви народ у вигляді сировини — харчової, духовної, енергетичної та всякої іншої.

Так сталося з Україною. Маючи вражаючий потенціал волелюбності, мудрости, творчости, щирости, маючи рідкісні багатства землі і духу, вона в критичний час не змогла відстояти свою державність, а стала колонією жорстокої, безжалісної імперії, воля котрої була діаметрально протилежна волі поневоленої України.

Росія зневажила всі братерські угоди, розтоптала Слово, промовлене в Переяславі. Народ, волелюбністю якого захоплювалась Європа, став кріпаком, рабом, холопом чужинецьких насильників. Григорій Петровський, промовляючи в Думі, прекрасно висвітлив злочинну акцію самодержавства щодо поневоленої України — деградація культурного й духовного життя, нещадна експлуатація природних ресурсів, безупинний геноцид.

Ось чому Український народ з радістю підтримав Революцію і проголошення Української Республіки.

Проте кращі ідеї українських революціонерів, а також ідеї Леніна по національному питанню, не були втілені в життя. Наступним рокам не вдалося перемогти шовіністичний дух великодержавництва і «дух Катерини та Петра» ще страшніше втілювався в зловісній діяльності Сталіна.

Мільйони замучених, закатованих, померлих з голоду, — все це давно всім відомо. Інколи дивним видається, чому ще досі існує на географічній карті Україна, чому ще інколи чується українське слово, і найдивніше — що Україна є членом Об'єднаних Націй, — отже, являється суверенною Державою.

Не будемо гратися в піджмурки: та наша державність — є лише паперовий міраж. І настала пора поставити всі крапки над «і», покінчити з не-

впинною, підступною грою щодо нашої суверенности, як і суверенности всіх інших республік Союзу.

Воля історії така, щоб кожен (навіть найменший) народ вступив на історичне поле, як неповторний Син своєї Матері в Єдиному Братерстві Людства.

Ми глибоко шануємо культуру, духовність, ідеали російського народу, але чому Москва має вирішувати за нас на міжнародних форумах (наприклад, на Гельсінкському або Белградському) ті чи інші проблеми, зобов'язання тощо?! Чому культурні, творчі, наукові, сільськогосподарські міжнародні проблеми України мають визначатися та плянуватися в столиці сусідньої (хай і союзної) держави?

Ми не наївні простаки. Ми розуміємо, що тут діє той самий дух імперіалізму та шовінізму, про який так виразно і гнівно писав наш Кобзар:

*Це ж той Первий, що розтинав
Нашу Україну,
А Вторая доконала
Вдову-сиротину!
Кати, кати, людодди...*

Краще не скажеш! І сучасним революціонерам, комуністам, романтикам, будівникам Нового Світу Любви та Братерства слід гарненько перечитати манускрипти минулого, щоб не літати в абстракціях надуманих схем, а одягнутися в нерушиму броню заповітів Духу Народного.

Нас не спіймати в мережу кримінальних хитросплетінь — хіба-що са-трапи бюрократичної твердині просто розчавлять нас поза всякою «законністю». Ми просто, щиро і з певністю проголошуємо кілька твердо продуманих положень щодо державности (як своєї, так і сусідних народів):

Не людина для держави, а держава для людини. Тому будь-які суспільні трансформації повинні отримати схвалення нації через всенародний референдум. Всі організовані через пресу «голоси народу» будуть викинуті на смітник історії.

Ми не ставимо питання про «відділення» України. Нам нема від кого відділятися. Планета єдина. Людство єдине. Поруч народи-брати. Відкого ж нам відділятися? Навпаки, ми ставимо питання про приєднання — приєднання України, Росії, Грузії, Латвії та інших братерських націй до Єдиного Духу Людства.

Ми за Спілку, яка називається Союзом Радянських Соціалістичних Республік, а згодом трансформується у Братерство Вільних Народів Землі. Але кожен народ повинен бути в цій Спілці вільним членом, незалежним творчим духом. Лише при такій умові щезнуть ті деформації, що створюють стосунки між народами, сіють розбрат і підозріння. Коротше — народ повинен бути господарем своєї землі, своєї традиції, свого творчого спадкоємства, своєї волі до побудови кращого життя — для всіх, для кожного.

Отже найрадикальніша вимога духу Української Нації для себе і для братерських народів — повна суверенність творчого прояву в усіх сферах духовно-господарського життя. Ніщо в світі не може зупинити втілення цієї ідеї в зримі форми історичної реальності.

Як саме буде виявлятися соціальна трансформація поглиблення суверенітету тієї чи іншої нації — важко передбачити, і не слід планувати цього. Сплячий велетень-народ має в серці своєму багато несподіванок для ворогів і скептиків.

Але ясно одне: без вільної, мислячої людини не здійсниться жодна важлива акція історичної ваги. Тому особливу увагу треба приділяти Людині, її духові, її правам.

2. Людина. Її права.

Химерна справа: у нас є непогана Конституція, наша країна підписала Загальну Деклярацію Прав Людини, Гельсінкські Угоди, — і в усіх цих документах без кінця повторюється про Права Людини, про те, що людина може і має право і те й се і так далі, — а коли до діла — то всі ці права й можливості обертаються не лише міражем, а жорстокими ударами. Вимагаючи те, що декларовано в офіційних документах, Людина прирікає себе на вічні тортури. Себе й близьких своїх...

Страхітливий парадокс. Його потрібно вияснити.

А суть, безумовно, в тім, що права декларуються бюрократичною структурою так би мовити, вивішуються на стіні, а не випливають із самої правосвідомості людини.

Наведемо найпримітивніший приклад.

Свобода слова, свобода волевиявлення, свобода виїзду й в'їзду й так далі.

Декларуючи ці права, державна структура нічого нового не сказала Людині, а лише по-блужнірському товмачить їй те, що було притаманне кожній мислячій істоті в усі віки, та й не лише людині, а всьому суццюму. Але якщо стихійна людина запитувала лише себе, «Бога в собі», щоб діяти так чи інакше, то тепер вона повинна питати дозволу на свободу слова чи дії у якогось книжкового червяка, у чиновницької душі. А бюрократи, ясна річ, завжди знайдуть безліч параграфів та псевдозаконних гачків, щоб заборонити Людині здійснення її волі.

Ілюстрація — сучасна ситуація.

Хочеш виїхати — ти ворог держави. Але ж держава — це моя добровільна домовленість з іншими; то хіба ж не ясно, що я можу створити державу і ліквідувати державу. А якщо інші хочуть її зберегти, то це не означає, що вони повинні тримати мене в мишоловці своєї волі, бо тоді самі перетворюються на тюремщиків і рабів.

Думаєш інакше — ти ворог держави.

Але ж хіба у державі є якась імперативна думка, згідно з якою всі люди повинні мислити?

Мисль — блискавиця! Як можливо її узгодити з каноном? Хто каже, що він мислить так, як велить держава, — той зовсім не мислить, бо повторювати по-мавпячому чужі навіть геніальні думки, — це означає стати папугою, грамофонною платівкою.

Суть усіх цих міркувань в тому, що необхідно рішуче повернутися до правосуб'єктивності людини, що відображено й в статті 6 Загальної Деклярації Прав Людини, — і діяти у відповідності з волею Суб'єктива, а не здійснення його.

Отже всі декларації конституції, міжнародних правових документів і так далі щодо Прав Людини повинні трактуватися не як право бюрократа дозволити мені те або це, а як Право Людини обрушити на бюрократа меч Закону, коли той чи інший чиновник забороняє правове волевиявлення суб'єкта. (Зрозуміло, ми не говоримо тут про явно злочинні зазіхання суб'єкта, спрямовані супроти інших людей, супроти інших прав).

Говорячи конкретно, ми вимагаємо: — Вільного виїзду з Батьківщини і повернення назад, — Вільного розповсюдження своїх ідей і знайомства з ідеями інших людей, — Вільного створення творчих, мистецьких, філософських, наукових асоціацій і розпуску їх, вільної участі у формуванні свідомості народу і справах держави, — Вільної діяльності, спрямованої до всеоб'єднання Духу Людства на засадах Братерства, Любови й Розуму.

Людина — дивовижна Квітка Еволюції. Її покликання — об'єднання розтерзаного з правіку світу у Чарівний Вінок краси й гармонії. Здійсненню цієї ідеї стоїть на заваді дух мілітаризму, новітнього імперіялізму та шовінізму. В грізний час, коли катастрофічно порушено екологічну, демографічну, енергетичну та економічну рівновагу Планети, — необхідні дружні, самовідданні, щирі дії всіх народів та індивідумів.

Державні структури, котрі не розуміють, або не хочуть розуміти жаху ситуації, або злочинно ігнорують те розуміння, — такі структури є ворогами Еволюції, а відтак — всього людства.

Отже, порушення Права Нації на самовизначення, на суверенне волевиявлення, — порушення космічного права. Державна структура винна в такому порушенні — є ворогом всього людства, і підлягає нещадному історичному вирокowi — викреслення із Скрижалів Грядущого, всесвітня ганьба і прокляття.

Нас дивує той спокій і байдужість, з якою державні діячі тих чи інших країн реагують на репресії в країнах, що підписали Гельсінкські Угоди. Ясно, що знущання над Правами Людини — рутина для держав, але така байдужість не повинна мати місця у 20-му сторіччі.

Невже комусь приємно бути ославленим новітніми інквізиторами та тиранами? Невже не приємніше, не людяніше — відкрити темниці, ліквідувати цензуру, розігнати стукачів та провокаторів, розвіяти страх, що оповив душу народу і заважає розправити на всю широчінь плечі?

Україна 1977 року пропонує: — Звільнити всіх політв'язнених і ліквідувати відповідні статті в Кримінальних Кодексах Союзу та Республік.

— Відкрити кордони країни для вільного виїзду та в'їзду.

Відкрити річища для вільної інформації — наукової, мистецької, літературної, особистої та всякої іншої, яка не вражає Права Людини.

Назавжди ліквідувати цензуру, як реліктовий інститут феодалізму, передавши видавництвам право не допускати на книжковий чи інший ринок мілітарної та порнографічної продукції.

Ліквідувати сметну кару, як прояв злочинності державної структури. Держава не може народити життя, вона не має права і відібрати його.

Осудити на рівні Об'єднаних Націй саму ідею убивства, а, отже, за-

Лук'яненко

протестує

проти безправ'я

Левко Лук'яненко

Передаємо поширений в самвидаві лист Левка Лук'яненка, члена Української громадської групи сприяння виконню Гельсінських угод до Генерального прокурора СССР.

Генеральному прокуророві СССР

Від Лук'яненка Левка Григоровича та Лук'яненко Надії Ніконовни з міста Чернігова — 19, вул. Рокозовського 41-В, кв. 41

Скарга

10 грудня 1976 р. старший радник юстиції, слідчий прокуратури м. Москви Тихонов виніс, а прокурор міста Москви санкціонував постанову про трус у нашій квартирі. У постанові написано, що слідчий Тихонов має підстави вважати, що у нашій квартирі можуть бути документи, книги, матеріали тощо "имеющие заведомо ложные измыш-

таврувати будь-яку державу або особу, що прагнуть здійснити свої заміри за допомогою вбивства (війни) — як ворогів Людства, що не мають права ввійти в Спільне Грядуще.

В найближчі роки ліквідувати армії (крім внутрішніх сил порядку) створити Всепланетне Братерство Народів на основі Об'єднаних Націй.

Спільно вирішити економічні, екологічні, демографічні та космологічні проблеми.

Пора прокинутися від бюрократичної сплячки і збагнути, що проблема однієї людини — то є проблема всього Людства, і виходити в усіх своїх діях з цієї спільної для всіх основи.

Україна 1977 року сповнена найщиріших прагнень, бажань і волінь, і шле братерським народам на Белградському Форумі свою Любов і Вітання!

машину всю нашу бібліотеку, наші університетські й академічні конспекти і загалом усе гамузом і хай у Москві читають.

— Чого ви хвилюєтесь? Вам усе повернуть, — відповів Циганенко.

Стаття 186 КПК УССР встановляє: "При трусі й вийманні можна вилучати тільки предмети й документи, що мають значення для справи..."

Циганенко не міг вказати "заведомых измышлений", отже не міг вказати й на відношення до справи вилучених документів, а тому й не мав права їх вилучати.

По-друге, старший радник юстиції Циганенко робив трус разом з капітаном міліції Бандурським та Архипніковим у присутності працівника міліції капітана Лященка (?) та двох понятих. Стаття 85 КПК УССР встановлює: "У протоколі про кожну слідчу дію необхідно вказати: місце ления, порочащи советский общественный и государственный строй.

На виконання цієї Постанови помічник прокурора Чернігівської області, старший радник юстиції Циганенко В. І. 23 грудня 1976 р. вчинив у нас трус. При цьому він припустився двох порушень процесуального закону республіки і ми протестуємо проти цього.

По-перше, він вилучив речі, що не мали ознак, зазначених у постанові Тихонова, а саме "Заведомо ложных измышлений". На наші клопотання показати у вилучених речах "ложные измышления" Циганенко неспроможний був показати жодного місця у жодному з 12-ти вилучених матеріалів. Два його помічники — працівники міліції також не змогли йому допомогти. Натомість нам сказали: "Там (тобто в Москві) розберуться".

— Ви юристи, тобто експерти в галузі права і самі достатньо вмієте відрізнити крамольний текст від некрамольного, — кажу їм.

— Ми не можемо тут усе перечитати — відповів Циганенко.

В такому разі, — відповіли ми, — можете забирати на вантажну і дату його складення: посади і прізвища осіб, що вчиняють дію; прізвища осіб, що брали участь у вчиненні слідчої дії, адреси цих осіб..."

Стаття 188 КПК УССР поширює правила статті 85 КПК й на такий трус, що його вчинено у нашій квартирі, а втім Циганенко у протоколі трусу зазначив тільки себе та понятих. Таке оформлення протоколу суперечить вимогам статті 85 КПК УССР і його не можна допускати.

Незабаром після трусу ми довідалися, що за тою ж санкцією з 10 грудня 1976 р. було вчинено трус у більшості учасників Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод, отже вчинено пляновий напад на громадську групу, до якої входить Лук'яненко Левко Григорович.

Група заявила про свою мету в Деклярації з 9 листопада 1976 року (деклярація додається для безпосереднього ознайомлення). З цієї Деклярації видно, що Група не ставить перед собою жодних політичних цілей, ні в якій мірі не зазіхає і не має наміру зазіхати на Основний закон радянської держави, а тому й підозрівати, що в нашій квартирі можуть бути матеріали з "заведомо ложными измышлениями" у слід-

“Найбільш жорстока і нелюдяна” ...

Український політичний в'язень Дмитро Квецько, який звертався до Президії Верховної Ради ССРСР з протестом проти жорстокого присуду, написав звернення у своїй справі також до міжнародної організації юристів, яке поширене в самвидавні, і яке тут передаємо в цілості.

Міжнародній організації
юристів-демократів
від незаконно репресованого
політв'язня Дмитра Квецька

ЗВЕРНЕННЯ

Мені, необізнаному в юридичних тонкостях трудно писати, а зокрема доказувати щобудь в таких справах як соціалістична законність, правопорядок і т. п. Але є речі загально зрозумілі, є факти очевидні. Їх зрозуміти може кожний. Дійсність радянського судилища через свою нелюдяність, жорстокість, сваволю і незаконність настільки потворна, що мовчати про неї просто не можна. Це був би злочин.

Візьміть, напр., мене. В 1967 році Верховний суд УССР засудив мене як “зрадника батьківщини” за участь у виданні журналу ВОЛЯ І БАТЬКІВЩИНА. До цього нелегального самвидавного журналу я писав критичні статті, які друкував Зіновій Красівський. В них я висловив свої погляди на різні питання життя в ССРСР, піддав критиці національну політику КПСС. Виложені там думки, наведені аргументи, якого б радикального змісту вони не були, при нормальному порядку не могли б бути визнані злочином, а щоби́льше кваліфіковані як “зрада батьківщини”. Це були мої погляди і переконання, які у своєму практичному з'ясуванні перетворилися в антирадянську агітацію і пропаганду, за яку радянська соціалістична законність переслідує згідно зі ст. 62, ч. 1 Кримінального кодексу УССР. Так є в ССРСР, в інших країнах, як мені

чого Тихнова і прокурора Москви не було жодних підстав, отже не було підстав і для трусу.

Напад на Українську громадську групу, що ставить собі за завдання сприяти виконанню в УССР Гельсінських угод, вважаємо за вибрик чиновних бюрократів, котрі незадоволені рішенням радянської держави про підписання нею Прикінцевого акту Гельсінської наради і всіляко намагаються гальмувати прогресивний процес втілення в життя його гуманітарних статей та Загальної декларації людини ООН.

Ми звертаємося до вас, як до найвищого охоронця законности в Союзі з клопотанням про захист від незаконних зазіхань на наші демократичні права та недоторчаність нашого житла. Просимо дати вказіку повернути нам усі папери, що їх вилучено у нас 23 грудня 1976 року.

6 січня 1977 р.

відомо, за те, що людина пише в самвидаві, суд не карає. Тому, виходячи зі становища раданської судової практики, якщо б суд судив мене за статтею 62 КК УССР, то з тим можна було б ще якось примиритися, виходячи з заложення: закон є законом, хоч він суперечить основним правам людини, грубо порушує їх. В такому випадку соціалістична законність була б збережена безоглядно і цілковито. Але, на жаль, суд безоглядно знехтував соціалістичну законність. Суд грубо порушив Кримінальний кодекс УССР й інкримінував мені ст. 56, яка не має нічого спільного з моїм вчинком. В наслідок мого інакшедумання я одержав дивовижний вирок: 15 років позбавлення волі та 5 років заслання, з того 5 років тюрми і 10 років виправно-трудових таборів суворого режиму і конфіскацію майна. Суд не міг доказати мені наявності вини ні за одною з сімох точок обвинувачення статті 56, починаючи "переходом на сторону ворога" і кінчаючи "домовленням з метою захоплення влади". Він загально зфабрикував справу за ст. 56, не зважаючи на цілковитий і очевидний брак дій, каральних статтею 56, і наявності таких, які підпадають під ст. 62 КК УССР. Суд порушив Кримінальний кодекс, неправильно скваліфікував мою діяльність публіциста, перевищив за неї міру покарання.

Акт судової сваволі — не виїмковий в судовій практиці. В минулому сторіччі у Франції багато гомону зробила справа Дрейфуса, в Росії — справа Бейліса, на Ляйпцігському процесі в нацистівській Німеччині намагалися засудити болгарського комуніста Дімітрова, але нацистівська Теміда виправдала його через брак доказів. Теміда радянська — мене не виправдала. Скільки я не звертався до неї — Верховного Суду ССРСР і Прокуратури — з проханнями виправити судовий дефект — все намарно. Дорадниця глуха і німа... (два рядки, яких не можна відчитати) ... усіх тих, хто не так думає і говорить. Всупереч здоровому глуздові і вимогам Кримінального кодексу, суд звинувачував мене у "зраді батьківщини", не кажучи вже про те, що своїм інакшедуманням, виложенням у статтях, я не міг порушити ст. 56. Дискусійним залишається питання чи взагалі я міг зрадити батьківщину, коли я народився і в дитинстві жив у Польщі. Польща була моєю батьківщиною до 1939 р., коли прийшли совети і проголосили, що моєю батьківщиною є ССРСР. В 1941 році прийшли німці і до 1944 р. моєю батьківщиною була гітлерівська Німеччина, а в 1944 р. совети ще раз зробили моєю батьківщиною ССРСР. Ясно, що при наявності стількох "батьківщин", важко шукати за почуттям любови і прив'язаности до будь-якої з них. Після суду в дію вступила радянська ... (мечітко) система, найбільш жорстока і нелюдяна в світі.

— Перебуваючи у Владимирській тюрмі, я зазнав усіх можливих тортур "виховного характеру" і був доведений до цілковитого фізичного вичерпання, — там навіть не було найнеобхіднішого для нормального функціонування людського організму — харчів, повітря, світла. Все те мало для мене далекойдучі наслідки. За 10 р. неволі я не тільки втратив найкращі роки життя, але й сили, здоров'я. Натомість придбав гіпертонію, хвороби серцевих судин, ревматизм. Це не є крилаті твердження, а незаперечні, доведені медичні факти. Доказом цього — доля моїх товаришів по справі. Одного з них, Михайла Дяка, тюрма і табори загнали передчасно в могилу — він помер на 40-му році життя. Другий — Зіновій Красівський, в наслідок тортур і знущань, опинився в психіатричній лі-

Василь Лісовий

За що “вирубують

Українську Інтелігенцію?”

*(З відкритого листа В. Лісового
до членів ЦК КПСР від 8. 7. 1972)*

Василь Лісовий народився 1937 року, кандидат філософських наук науковий співробітник інституту філософії АН УССР, викладач Київського державного університету. Лісовий написав свого “Відкритого листа” після масових арештів в Україні на початку 1972 року. За співучасть в авторстві “Відкритого листа” КГБ заарештував на вулицях Києва Євгена Пронюка який мав при собі декілька примірників листа. Після арешту Пронюка, Лісовий написав заяву про його співучасть в авторстві і був звільнений з праці в Інституті філософії АН УССР, виключений з партії

карні там дістав інфаркт і знаходиться у безнадійному стані. На черзі — я.

Сьогодні я — збірник найрізноманітніших хворіб, руїна, живий експонат мук і страждань за своє інакшесудомання. І мої кошмарній неволі не видно кінця. Я, зі своїм підірваним здоров'ям, не доживу до звільнення. Моя смерть — питання часу. Я не побачу ні рідної землі, ні справжньої батьківщини України, ні родини, ні друзів, ні знайомих, яких я не бачив вже 10 років моєї неволі. Втраченого не повернути, але не можу заспокоїтися, постійно усвідомлюючи незаконність вироку, несправедливість суду, те що 10 років спокують неіснуючу провину. Мені не дає спокою думка, що законність і правопорядок потоптані, що мої людські права порушені найбільш нелюдямим способом, що на цьому світі немає жодної правди.

Тому я звертаюся з цим проханням та закликом і надіюсь, що мій голос почують, що він не залишиться голосом вопіючого в пустині, що висококваліфіковані юристи скажуть своє слово на захист незаконно репресованого радянського політв'язня.

Дмитро Квечньо

і арештований. Після арешту Лісового, І. Семенюк з Києва написав протесну заяву на захист Лісового. Семнюка впродовж кількох днів заарештували.

Судовий процес В. Лісового, Є. Пронюка та І. Семенюка відбувся в Київському суді в листопаді 1973 року. На процесі Семенюк визнав себе винуватим і покавсяся — за це одержав вирок 4 роки таборів суворого режиму. Лісового засудили на 7 років таборів суворого режиму і 3 роки заслання, а Пронюка на 7 років таборів суворого режиму і 5 заслання.

Дружина Василя Лісового, Віра, в березні 1976 року вислала листи на захист свого чоловіка до Міжнародного комітету захисту прав людини до комуністів Канади, до секретаря Комуністичної партії Франції та інших. (гляди *“Авангард”* ч. 5/130/76)

Як останньо стало відомо, Василь Лісовий від червня ц. р. перебуває у київській в'язниці КГБ. Його перевезли з Пермського табору ч. 35 з метою примусити зректися своїх поглядів.

Нижче подаємо декілька фрагментів листа Василя Лісового, зберігаючи правопис оригіналу.

Починаючи з середини січня 1972 року протягом деякого часу органами Комітету державної безпеки при Раді Міністрів УРСР серед української інтелігенції проведені обшуки й арешти. У Києві арештовані: Дзюба Іван, Світличний Іван, Світлична Надія, Сверстюк Євген, Стус Василь, Плющ Леонід, Сергієнко Олесь, Коваленко І., Ковгар Борис, Холодний Микола. У Львові: Гель Іван, Чорновіл Вячеслав, Осадчий Михайло, Калинець Ірина, Шабатура Стефа.

Список арештованих може виявитися суттєво неповним. У багатьох осіб було здійснено обшуки, багато людей викликалося на допит у КДБ. Аж до 11 лютого в нашій пресі не було ніяких повідомлень про підстави арештів. У названу дату в центральних республіканських газетах

“Радянська Україна” і “Вечірний Київ”) з'явилася коротке повідомлення... “За проведення ворожої соціалістичному ладові діяльність і у зв'язку з справою Добоша притягнуті до кримінальної відповідальності Світличний І. О., Чорновіл В. М., Сверстюк Є. О. та інші. Слідство триває”...

Насамперед щодо характеру звинувачень. В чому могла полягати “ворожа соціалістичному ладові” діяльність названих людей? В яких злочинних зв'язках з Добошем міг бути хто-небудь з них?... Ніхто з них навіть своїм становищем в суспільстві (це переважно діячі літератури і культури) не міг мати доступу до таких даних...

Тут аж ніяк не мусять виставлятися аргументи, що оскільки погляди звинувачених носять “ворожий” характер, то з ними не можна ознайомлювати народ. Бо це означатиме, що суд не довіряє народові, а отже перестає бути народним і стає антинародною установою. Адже і слідчі і судді, безперечно дотримуються того погляду, що інтерес робітничого класу є єдиним орієнтиром для діяльності наших партійних і державних установ. Чому ж тоді боятися ознайомлювати зі всіма матеріалами судової справи цей робітничий клас?...

Далі Лісовий розповідає про становище, яке утворилося в Україні після смерті Сталіна, про сподівання українського народу та про те що з цього вийшло. Він пише:

“У середовищі української інтелігенції з’явилась надія, що після критики культу особи, в здійсненні національної політики нарешті послідовно буде проводитись принцип інтернаціоналізму, а не насильна нівеляція етнічних ознак. Здавалося, що нарешті над українською інтелігенцією перестане тяжити віковичний фатум: як тільки вона хоч трохи відійде від попереднього побоїща, як тільки в ній з’явиться щось мужнє і чесне як знову її вирубують до корення, даючи життя лише псевдоінтелігенції і псевдокультури”.

Такі сподівання, каже Лісовий, показалися неоправдані, бо знову повернулись часи, коли “усе національне, як мова, одяг звички, тощо, тільки тому, що воно національне попадає тим самим в розряд страшного, всеядного, кривавого націоналізму”. Лісовий дає приклади і запитує:

“Чи збірка поезій Ліни Костенко “Зоряний інтеграл” є антирадянською? Чи Миколи Воробйова? Чи твори нині заарештованого Василя Стуса чи Євгена Свєрстюка? Може антирадянським є твір “Інтернаціоналізм чи русифікація?” І. Дзюби?”

Своє звернення Лісовий кінчає такими словами:

“Оскільки мені добре відомі погляди і діяльність більшості з-поміж заарештованих, оскільки, я не вважаю ці погляди і діяльність антирадянськими, поділяю їх, то — в ім’я задоволення покликів мого власного сумління, прошу заарештувати і судити мене також.

Член КПРС, кандидат філософських наук, науковий співробітник Інституту філософії АН УРСР

В. С. Лісовий”.

УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДСЬКА ГРУПА ТАВРУЄ РЕЖИМ БЕЗПРАВ’Я, НА— ВОДИТЬ ФАКТИ

Нью Йорк (Пресо́ва Служба ЗП УГВР). — Подаємо текст Листа ч 2 Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінкських угод. Лист був пересланий на адресу учасників Гельсінкської конференції в Београді, а також урядові УРСР, що там не є репрезентований.

Урядам УРСР і СРСР, Урядам держав — учасницям Гельсінкської конференції.

Лист ч. 2

Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінкських угод.

Справа збереження миру, це справа не тільки державних діячів, але також усіх звичайних людей, тому і вирішуватися вона повинна

не тільки на рівні урядів, шляхом зменшення кількості ракет і бомб, але й шляхом усунення недовір'я між громадянами різних країн, шляхом чисельних індивідуальних зустрічей громадян різних країн.

Ми розуміємо справедливість наших вимог та історичну прогресивність, але ми також розуміємо нашу слабкість і силу організованих чиновників. Вони користуються величезним апаратом тиску на небажаних їм громадян: арешти, тюрми, табори, переслідування після звільнення, — передусім справа прописки. Не пропишуть до жінки (до чоловіка), до дітей. Людина роками мучиться заки з'єднаються з ріднею. Так було з Богданом Христиничем, Іваном Кінашем. Михайлом Горинем і багатьма, багатьма іншими українцями-інакшесдумаючими.

Другий засіб тиску — робота. Без власності і приватних підприємств, заробити на хліб можна тільки в одного працедавця — держави. Органи КГБ використовують це і змушують людей інтелектуальних професій працювати кочегарами, слюсарями, електриками і т. п. З одного боку, це виключає інакшесдумаючих з інтелектуального середовища, яке могло б сприймати їх ідеї і підтримувати інтелектуальний рівень самих інакшесдумаючих, а з другого боку така робота дає тільки мізерний заробіток і змушує людину у вільний час думати лиш про додаткові прибутки, себто, силою обставин відтягає її від громадської діяльності.

Адміністративний нагляд, цензура, листів, обшуки, звільнення з роботи, репресії на рідних і застрашування — це далеко не жарти. Через такі перешкоди Група не могла зібрати більшої кількості писемних фактів, та й невелике число листів і заяв, „вийнятки“ з яких ми долучуємо до цього листа. Вони достаточо обгрунтовують цей документ і змушують нас: інформувати уряди держав, які брали участь в Гельсінкській конференції і широке коло громадськості про brutальне порушення Кінцевого акту і закликати уряди УРСР і СССР приборкати своїх чиновників — порушників прав людини в Українській РСР і інших республіках Союзу.

Факти порушення прав людини, цитовані в листах і заявах, що надійшли на адресу Групи українців з України та інших республік Союзу.

14 квітня 1977 року, дружина Євгена Сверстюка, Ліля, приїхала з Києва на чергове особисте побачення з чоловіком — три тисячі кілометрів дороги. Їй відмовили загальне побачення, але адміністрація табору незабаром Лілі запропонували загальне побачення, при умові, що вона з чоловіком буде розмовляти російською мовою. Вона погодилася, але адміністрація табору повідомила її, що побачення не відбудеться, з причини відмови Сверстюка. Ліля відїхала, а Сверстюк в протест незаконної відмови особистого побачення проголосив голодівку. Його підтримали майже 20 в'язнів. 30 квітня начальник табору Поляков прислав Лілі Сверстюк телеграму: „Побачення дозволено в кінці травня-червня“. І так, треба було аж такого засобу як голодівка 20 людей, щоб начальник табору змінив свій незаконний вчинок.

Валентин Мороз проголосив голодівку на знак протесту проти позбавлення його особистого побачення з дружиною.

Іван Гель проголосив голодівку, вимагаючи кращих житлових умов для дружини і доньки. Вони живуть у вогкому і темному підвалі (дати їм кращу житлову — влада відмовила, мовляв, Іван Гель — дисидент).

II. Психіатричні лікарні

Постановою Береговського районного суду, Йосипа Тереля знову за-проторили в психіатричну лікарню на примусове "лікування" (И. Тереля відбув 14 років ув'язнення, а також "лікування" в психіатричній; в 1976 році його звільнили, як абсолютно здорову і нормальну людину).

III. Заслання

Заслання — це інший рід ув'язнення, навіть не все легшого режиму. Засланці приречені на жалюгідне існування: вони не мають найбільш по-ного — житла, роботи. Засланці, по суті, це в'язні конвоїрів.

Володимир Василяк (відбув 5 років таборів, в 1975 році засланий на 3 роки в Томську область). Він будував церкву в Івано-Франківську. Проти нього відкрито нову справу.

Микола Коц (45 років, освіта вища), працює робітником на різних робо-тах у важких умовах (кліматичні і матеріальні). Йому влаштовують різні провакації.

Василь Стус (письменник і критик) з січня 1977 року засланий в Мага-данську область. Працює під землею в штольні. В листах писав: "Тужу за табором". Стус важко хворий.

Богдан Чуйко (Томська область), після 15-річного ув'язнення, від кінця 1976 року перебуває на засланні. Він не має ні житла, ні грошей на харчі. Інвалід другої групи — не має пальців на обох ногах. Не може забезпечити себе навіть найменшим, бо цілком непрацездатний

Адміністрація глуха на всі прохання засланих. Часто знущається (морально) над ними. Дістати дозвіл поїхати під час відпустки на Україну — казкове щастя для засланця і адміністрація робить максимум зусиль, щоб ця мрія так і лишилася тільки мрією для засланця.

IV. Прописка і влаштування на роботу

Олександр Назаренко (вища, незакінчена освіта) в 1968-1973 роках відбув ув'язнення за оборону прав людини і відстоювання прав українців. Після звільнення довгий час не міг прописатися в Києві. Виїхав до Ска-довська, де оженився і шойно тоді отримав право на прописку. Працює сторожем на водоносній станції. Зазнає постійних моральних знущань. Його дружина, Лідія Гук (лікар) в 1973 році була засуджена на півтора року за ст. 187 КК УРСР. Зазнає переслідувань (брехливі доноси, небезпека втратити роботу).

Надя Світлична, звільнена в 1976 році після 4-річного ув'язнення. Дотепер ніде не прописана. Не прописаний теж її 7-річний син, не-законно виписаний з Києва під час ув'язнення матері. Він позбав-лений можливості вчитися і не має права на медичну обслугову.. Світлична має високу освіту, працює двірником.

Левко Лук'яненко (член групи) є під наглядом (більше року). Юрист, змушений працювати електриком.

Іван Дикий і його дружина Мирослава — були засуджені на 5 років та-

борів і 5 років заслання. Довший час Дикому не дозволяли прописатися в місці замешкання дружини. Потім дозволили (на 6 місяців) на прописку в Дрогобичі, опісля виписали і прописали 8 км. за Дрогобичем, в Стебнику.

Микола Береславський, живе тепер у жахливих умовах — 7 осіб в одній кімнаті (18 кв. м.), матеріальний стан дуже поганий.

Степан Куроляк (відбув 5 років таборів), зазнає постійних переслідувань. В результаті провокацій його звільнили з роботи в Дубівському ЛМЗ при кінці 1976 року. Роботи знайти не може.

Кузьма Матвіюк (інженер), дістати роботу за спеціальністю і освітою не може. Перебуває під наглядом.

Федір Клименко, працює слюсарем. Був замах на його життя. Перебуває під наглядом.

V. Звернення до Групи

Василь Барладяну (1942 року нар., молдаванин, мистецтвознавець), його переслідують за переконання; виключили з партії, звільнили з роботи, не дали змоги захистити дисертацію. У зв'язку з його арештом, відбулися обшуки в таких мешканців Одеси: Даньян Е. С., Голумбієвська Л. В., Михайленко А. В., В і Л. Сірі (без санкції прокурора).

Віталій Налиниченко (Дніпропетровська область). 5 березня 1977 року його викликали до районної прокуратури і попередили, що він буде притягнений до відповідальності за розповсюдження Деклярації московської і української Групи для сприяння виконанню Гельсінкських угод (був звільнений в 1976 році після відбуття строку покарання за ст. 62 ч. 1 КК УРСР; є під наглядом).

23 квітня, у зв'язку з арештом членів Групи М. Мариновича і М. Матусевича були переведені обшуки у таких осіб: Раїса Сергійчук, Анастасія Матусевич, Любова Маринович, Галина Матусевич, Олег Лапін, Любова Хейна, Галина Коваленко, Євген Обертас, Михайлина Коцюбинська, Борис Антоненко-Давидович.

29 квітня в газеті "Літературна Україна" була поміщена стаття, в якій облили болотом М. Коцюбинську і Б. Антоненка-Даводовича. Автор статті — Горновой. Наголовок: "За так грошей не дають". Стаття появилася п'ять днів після обшуків у М. Коцюбинської і Б. Антоненка-Давидовича.

VI. Порушення права оборонця боронити, а обвинуваченого боронитися

Адвокат Сергій Мартиш (Київ, Дарницька юридична консультація) взяв справу про внесення скарги Олександра Сергієнка для судового перегляду його викору, але адвокату не дали змоги завітати з судовими матеріалами, які знаходяться в архіві КГБ. Відмов звучила так: "Таке не дозволяється, тому, що не дозволяється".

Проте, адвокат, наглядну справу написав. Написав з пам'яті і зі своїх старих записок (він боронив Сергієнка в обласному суді), але йому заборонили поїхати до Владимирської тюрми для узгодження наглядної скарги зі своїм підзахисним. Адвокатську скаргу вислала колегія адвокатів через спецз'язок, але скарга "загубилася". Пізніше з'ясувалося

«Бути громадянином СССР це злочин!»

(Відкритий лист Йосифа Терелі до голови КГБ Ю. Андропова)

На Захід надістався відкритий лист колишнього українського політв'язня Йосифа Терелі до голови КГБ СССР Юрія Андропова. Лист Терелі поширюється у самвидаві. В листі до Андропова Тереля, між іншим пише:

»Ви представник вищої влади і один із тих, за спиною яких беззаконня творить свій власний »закон«... **Я по переконанню людина, за віровизнанням – християнин, вірніше, український католик, уніят. Той уніят, який не має офіційно признаної церкви, той уніят, якому під загрозою ув'язнення заборонено молитися, ходити до сповіді, христити дітей..**

Українська католицька церква в катакомбах!

Кому як кому, але Вам це усе добре відоме. Чи не дивовижно – вік Діоклеціана давно минув – ми в двадцятому сторіччі, а українські католики в катакомбах...

Я один із тисяч інших християнин, що на власній шкурі відчули Ваш всемогутній кулак.

Родом я з Бойківщини. Народився в 1943 році під мадярською окупацією Карпатської України. За моє коротке життя я пережив три окупації. Виріс в родині комуністів. **Мій батько в 1949 році організував перший колгосп на ... (нечітко); того ж 1949 року бав ранений, як офіційно говорили »бандерівською кулею«.** Мама закінчила вищу партійну школу при ЦК КП України – тож, як бачите, народитися »буржуазним націоналістом« я не міг. Мене з дитинства вчили любити і поважати рідне село, хату...

В 1961 році, після закінчення будівничого училища, я вже був на »обліку« і ходив два рази на тиждень в управління МВД УРСР при вул. Короленка 15, кімн. 7. В 1962 році мене засудили за статтями 222 ч. II і 223 ч. II на чотири роки виправно-трудового табору. В 1963 році

~~~~~

що надглядну скаргу вручили підзахисному в таборі, але її незабаром від нього забрали, разом з його чернетками і т. п.

Крім того, в тюрмі відібрали Сергієнкові всі ділові папери по його судовій справі, щоб, позбавити його можливості в майбутньому вносити скарги про перегляд сумнівної судової справи.

Олесь Бердник

Ніна Строката

Оксана Мешко

Іван Кандиба

Левко Лук'яненко

Петро Григоренко

Петро Вінс

Ольга Гейно

(Матусевич)

втік з Ужгородської тюрми п/ я 182-72. Мене зловили. Новий суд і новий строк – 5 років суворого режиму ИТЛ (виправно-трудова табір), і, як попереджував полк. Білий з обласного управління КГБ «ще раз – і ти не викрутишся». В 1965 році я втік ще раз, тим разом з табору п/ я 128/59 у місті Іщанка. На волі я перебував 7 місяців. Жив під чужим прізвиськом. В 1966 році представники КГБ сказали матері, що, мовляв, коли Йосиф прийде з покаяттям, усе буде прощено, бо крім втечі, він не вчинив жадного злочину. 28 лютого 1966 року я з'явився з покаяттям в обласне управління КГБ міста Луганськ (Ворошиловград). Як приймають покаяття, Вам добре відомо. Найперше – це розповісти про всіх, ким цікавиться КГБ, потім покаяття і засудження всього «минулого». Треба відмовитися від усього, – хрест зди́йми! Яке це прощення?

1 березня 1966 року мене заарештували і відправили до Вінницької тюрми...

В 1967 році Кіровоградський обласний суд засудив мене на **8 років суворого режиму в ИТЛ за «тенденційне наświetлювання історії України і напівницькі перекручення політики уряду і партії»...** Мої вірші, записки і навіть думки, – стали матеріалом для доказу моєї «злочинної» діяльності з метою побудувати т.зв. «самостійну Україну».

Цікаво. Невже ж ніхто не знав, що таким обвинуваченням порушується советський закон і права, забезпечені конституцією? Знали і порушували. Це ж сталінізм нової форми. Мені важко писати і розповідати про всі знущання наді мною офіцерів і рядовиків МВД УССР. Навіть слідчі органи Кіровоградського КГБ жажнулися...

Так я попав в «Дубровлаг» Мордовської АССР, в окреме королівство генерала Громова, старого беріївця, якого свого часу обійшла караюча рука закону. 10 березня 1968 року я прибув до табору 385/II ст. Явас, де начальником був майор Спирин... (нечітко).

5 січня 1972 року мені та Зіновієві Красівському відкрили кримінальну справу ч. 33 і ч. 34 – слідчий капітан Плешков і начальник слідчого відділу обласного управління КГБ майор Євсоєв, перекладач ст. лейтнант І. Сидорчук з управління КГБ УРСР. Красівського обвинувачували за написання збірки поезій «Невільничий плач» і вірша «Тріюмф сатани». Мене – за розповсюдження творчості Красівського і написання власної збірки «Горечі».

І так, після суду над С. Караванським – в тюрмі почали судити українське слово!

При кінці травня Плешков сказав, що я здохну на таборовому ліжку в Казані. Моя доля, як і доля З. Красівського (теж Ю. Белова) були вирішені Інститутом ім. Сербського в Москві. Мене визнали психічно хворим.

8 грудня 1972 року я прибув до спецлікарні учр. ЖХ ЯО 100/5 м. Сичівки...»

Далі Тереля описує ситуацію в психіатричній лікарні, подає список інших в'язнів та розповідає як над ним знущалися лікарі-кагебісти. **«Від 1963 до 1973 року в Сичівці убито, або замучено 475 осіб.** Це ті, які вмерли в Сичівці; щоб переконатися, загляньте в книгу при-

бувших, де напроти кожного прізвища в останньому рядку є написане одне слово: «помер»...

7 квітня 1976 року мене звільнили... Який парадокс! 26 квітня видали мені пашпорт та признали воєннотривалостю. Повторилася історія з відомим політв'язнем Буковським. Вдома мені не давали можливості жити. Мою дружину Олену Терелю, на місяць перед моїм звільненням, вигнали з праці, аналювали прописку, як незаконну. Скажіть, невже ж прописка в СРСР може бути незаконною?...

Від мене, «психа» з советською діагнозою, вимагали покаяння і відмови від моїх переконань. Невже ж психічно хвора людина може порушити основи советської влади? Яка однак неупевнена в собі влада, коли вона мусить людей, які мають власні думки, називати психічно хворими, або ворогами держави...».

Далі Тереля пише про нові репресії проти нього і як КГБ почав збирати матеріали, щоб «попередити його».

«Після усього, що я перетерпів в таборах і тюрмах, і того, що чекає мене в будучому, я кажу – Ні! **Бути громадянином СРСР це злочин!** Це значить бути разом з Вами і з тим Союзом, що іменує себе КГБ. Я змушений виїхати з рідної землі тільки тому, що вона скалічена чужими гнобителями. Мені нема місця на ній, бо я не такий, яким мене хочуть бачити органи КГБ. Але я вірю, що ми повернемося на Україну, на Україну вільну, що буде рада прийняти усіх, хто бажає їй добра і процвітання.

21 грудня 1976 року.

Зіновій КРАСІВСЬКИЙ

НЕ БРЯЖЧАТЬ КАЙДАНИ

*Не бряжчать кайдани на моїх руках,
не закуті ноги мої в дуби,
вся душа моя зате в кайданах,
хитіє в тюрмі моя загинь.*

*Хіба це життя? Ні, це маяття
від вікна сліпого в темний кут параші.
Боже, Боже! Суть мого життя
в голоднім черпаку гіркої каші.*

*Здибалися віхи в боротьбі систем,
домовини всім уже давно готові,
наче з ланцюга зірвався пес-закон
і сказився, скуштувавши крові*

Ідеологічні Темі

МИКОЛА ШАФОВАЛ

ДВА СВІТИ

Перечитуючи поезії Богдана Ігора Антоноча, я натрапив на вірші, які вимагають від кожного з нас глибшої застанови:

*є два світи: один круг нас
а другий це ми;
між ними вічна боротьба
лягає на життя клеймом напруги.*

Коли взяти до уваги, що поет своєю чутливістю та віщим призначенням має бути між людьми тим, хто найглибше сприймає дійсність, що дуже часто є благословенним даром пророцтва, не можемо не здивуватись, побачивши, які актуальні ці вірші для всіх нас, зокрема для молодого покоління, яке народжене на різних місцях поселення та зв'язане з Рідним Краєм кровно, а не матеріально,

Є два світи ...

Один світ — наш внутрішній, другий — зовнішній. Внутрішній — це світ українства, зовнішній — чужого, хоч гостинного оточення.

Чи між ними існує боротьба, яка лягає на наше життя напругою?

Я особисто переконаний, що так.

Св. Августин в геніальнім творі "Де Сівітас Дей" передбачив боротьбу двох протилежних світів до закінчення віків. І свідомо, чи несвідомо ми є полем тієї боротьби, хоч в трохи відмінних забарвленнях. Св. Августин передбачав боротьбу "Божого міста" з "містом людини". А яка боротьба в наших нутрі? який наш світ, а який нас огортає? Що саме є навколо нас, кругом нас?

Дуже часто стараємося знайти ліки на наші душевні, а часто і матеріальні рани, — брак свідомости, зменшення рядів, мішані подружжя, щоб назвати лише частину всіх мінусів, що так послаблюють наші плюси. Але чи ми старалися знайти суть причини цього всього? Не так важко знайти лік хвороби, коли знайдено причину захворювання...

На нашу думку, багато мінусів виникає у цій щоденній боротьбі, в тиску, який твориться між зовнішнім — чужим світом та нашим — внутрішнім. На жаль, багато разів наші внутрішні оборонні системи заломлюються перед перемогою чужих елементів, чужого думання, що так дуже помітні в теперішніх часах, в підході та трактуванні багатьох проблем.

Але поки прийдемо до цього, треба хоч легко накреслити ті два світи, про які говориться.

Зовнішній світ, який кругом нас, це світ, що занепадає. Не новина, що знаходимося на заході історичної ери. Грядуть нові часи, страшні самим фактом незнайомості. Пригадуються слова Степана Бандери, який не так давно — бо для історії чверть століття мало що означає — писав: "Великі події не за горами". І в дійсності можна переконатися, що ми вже чимраз ближче великих подій.

Історія обов'язково міняє свій хід, коли міняється світогляд людини. Ми чомусь привикли, враз з зовнішнім світом, перетворювати Боже діло — людину в людину-масу, витвір "міста людини".

Світогляд світу міняється прискішеним темпом. Ще немає десять років від травневих розрухів в Парижі, коли темні, засліплені похвалою божевілья студенти Сорбони палили крамниці, нищили вулиці столиці Франції, пишучи своє "кредо" постінах міста: "ніщо"! саме це "ніщо" наче стало прапором всієї сучасної дії західного світу, світу вмираючого лібералізму, що дивиться збаранілими очима, як Африка заливається морем большевизму. Ніщо. Хаос. Ось характеристика зовнішнього світу, який телевізійними дорогами, радіо та взагалі всіма засобами інформації тисне на наш внутрішній світ.

А який наш внутрішній світ? Беручи ідеальні проекти, наш внутрішній світ повинен бути український. Так, український. Український під кожним оглядом.

Світ, який не грається власним життям — детантом, який не знає, що є найбільшим парадоксом, легалізації вбивства невинної дитини внутрі матері чи різних шляхів до хаосу, до вакууму "дроґами".

Український світ побудований на твердих і тривких фундаментах тисячолітньої культури. Це войовничий християнізм з похідною силою хоробрих лицарів. Чистий, як кришталь, націоналізм за який склали своє життя вибранці народу, тисячні когорти мучеників з рук двох найбільших тоталітаризмів цього століття: з одного боку большевицькі вбивці, з друго — нацистські кати.

Оце два світи. Між ними вічна боротьба. Боротьба, яка проходить часто непомітно для нас. Коли приглянутися, побачимо — скільки то здорового елементу проймається чи то утопіями лівизни всіх її кольорів, чи заколихується під колискові звуку різних ліберальних детантів та зброєнь.

Зовнішній світ кормить нас своєю культурою, яка занепадає під кожним оглядом. Мораль, загальні вартості підупадають наочно. Море отруй нищать організми, задурманюють мозки; їх виполікують реклями, безвартісні радіо та телевізійні пересилання, преса на службі хаотичних інтересів.

Український світ скромніший. Він нам обіцяє багато, але до нього дорога не легка. Не вистачає сісти на цілу добу перед телевізором. Колись писав Тертулян, що "кров мучеників — насіння християн". Віра зростає там, де є мученики. Але в світі, що створив з вигоди та дефітизму нову релігію, важко спрямувати увагу на світлі шляхи мучеництва інших. Це — невивідне.

Український світ єдиний, під цю пору, що може пробудити західний світ до боротьби. Що більше, з нашої перспективи в майбутньому, коли світ переживатиме четверту світову, бо третя почалася в Ялті та про-

ходить по нинішній день з помітними успіхами ворога, Україна буде майбутньою Геллядою — як пророкував Гердер. З неї попливе оновлення світу. З всенароднього повстання в самому серці імперії почнеться нова доба, яка назриває. Доба перемоги правди над злом, доба визволення України та всіх поневолених народів, розчленування СРСР на окремі національні держави, побудовані за принципом самостійності і соборності.

Мимоволі я зужив два вирази, які навмисне обминав. Світ зовнішній — це світ на службі ворожим інтересам, неправді. А світ внутрішній — світ правди, світ християнства славних подвижників, Київського Патерика, світ козацьких заяв: "На диявола — хрест, на неприятеля — шабля". Світ лицарства, світ противний детантові та всім іншим проявам слабодушного опортунізму, дефетизму. Світ Крут і Базару, дух Чорного лісу та Юрія Шухевича. Світ, який гартується на прикладі не відрікатися свого батька та його поглядів, а не на приспіві ад Вокабія злочинця Патріції Герст. Світ нескорених, а не дисидентів.

Між цими двома світами — постійний конфлікт. Цей конфлікт відбувається на тлі осіб, бо ми забуваємо, під впливом зовнішнього світу, що конфлікти розв'язуються на тлі осіб, а не на тлі бездушних мас.

Наша свідомість, свідомість кожного з нас — це поле битви, боротьби тих двох світів, тих двох концепцій. І якраз від вислідів боротьби, від того куди більша чи менша напруга лягає на наше життя, залежить і наше власне обличчя.

Всі проблеми, які переживаємо, є вислідом цього процесу внутрішньої боротьби.

Про успіх рішає наша більша чи менша свідомість, більша чи менша жертвовність, зацікавлення чи збайдужіння до процесів в Україні, саме почуття відповідальності щодо обов'язків, які ставить перед нами Воююча Україна. Україна — Україна Чорновола, Мороза, Калинця, Світличного, Стуса, Караванського, Сапеляка, Шухевича, Оксани Попович, щоб лише згадати кілька імен сучасного, не забуваючи при тому і світлих постатей минулого. Україна бункерів та всенароднього повстання, яка не йшла за фальшивими східними обріями. Саме від нашого ставлення до цих та інших проблем залежить перемога однієї або другої сторони, перемога зовнішнього чи внутрішнього світів, перемога правди чи не правди. Перемога націоналізму, єдиного рушія та правильного провідника прагнень українського народу, чи ворожі своєю ідеологією чи внутрішніми елементами слабости й розкладу течії.

Будьмо свідомі цього двобою, що відбувається в нашій нутрі. Зі свідомости зріють сили, які допоможуть, щоб наш внутрішній світ, себто ми, кріпшали та перемагали на кожному відтинку, не піддаючися пасивно розкладові, безділлу, дійсному самогубству.

Перемога ідеї залежить від того, які будуть її приклонники. Ідеї, як такі, не можуть перемогти. Історію творять та перемогу забезпечують одержимі ідеями. Ідея живе залежно від того життя, яке провадять її одержимі. Від того, як ставитимемося до нашого внутрішнього двобою, залежатиме доля нашого українського "я".

Український нарід на рідних землях також переживає цей двобій, але в обставинах далеко гірших — серед терору і злиднів. Але, треба

це підкреслити, там є одержимі і вони є прикладом для нас.

В Україні зовнішній світ — це світ русифікації, терору, життя в самому центрі конфлікту. Документи з рідного краю свідчать про це:

*Мрія на полі битви —
Не та, що на полі тиєничному.
На першому — тільки б
вижити,*

Остап Невідомий

Життя — вічний бій між двома світами. Наше призначення — бути українцями. Щоб такими бути і такими залишитися, мусимо збагачувати своє українство, черпаючи з глибокої криниці творчості і прикладу тих, що зрікаються самих себе задля внутрішнього світу. Задля того світу, де вічна Україна.

*І вже палав, як самоцвіт,
я у Даниловій короні,
на Наливайковім лиці
запікся чорним згустком крові.
Я був усім на всіх і вся
величчям, вірою і болем...
Я вийшов з церкви —
і засяв
тисячолітним орелом.*

(Ігор Калинець. "Вітражі")

Пізнавши самих себе, відкривши в усій величі наш внутрішній світ, ми зможемо переможно проходити життєві проби та залишатися всюди та при кожних нагодах самі собою.

Криза, яку переживає певна частина молоді на еміграції, це криза дійсної ідентичності. Відкривши своє власне "я", кожна молода людина дістане відповідне озброєння, щоб могли ставити опір зовнішньому, ворожому світові.

Сковорода навчав, згідно з написом на святині в Дельфах: "Пізнай самого себе". Пізнати самих себе, щоб бути тим, що для кожного з нас призначено: бути в країнах Заходу гідними амбасадорами українського світу!

"Наша нація у своєму історичному процесі часто була не солідарною поміж окремими своїми частинами але нині увесь цвіт української нації, по всіх частинах України живе однією думкою, однією мрією, однією нацією: »одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпатів аж по Кавказ«. Нині ми всі солідарні, бо зрозуміли, через що були в нас і Берестечки і Полтава. Ми відродилися з ґрунту наскрізь напоєного кров'ю наших предків, що лягли в боротьбі за волю України, ми висали з молоком наших матерей стародавню любов нашої нації до вітчизни і її свободи і невесть до насилля над нами."

З брошури. САМОСТІЙНА УКРАЇНА М. Міхновського, 1900

Поезія · Проза

З ПОЕЗІЙ ПОЛІТВ'ЯЗНЯ ЄВГЕНА СВЕРСТЮКА

МАТЕРІ-СТРАДНИЦІ

*Далека, самотня й далека,
у цілому світі одна,
дні і ночі, у студень і спеку,
до мене летить вона.*

*Рідна, як пісня з колиски,
тиха, як свято волинське.*

*Готова завжди до страждання,
до горя, до болю і втрат,
вона віддала б останнє
і терпіла сама стократ,
щоб доля мене ласкала,
щоб лихо мене минало.*

*Але у безсонні ночі,
як ноги і руки гудуть,
гнітять її сні пророчі
про тернями вкриту путь,
що я не такий, як люди,
і щастя мені не буде.*

Євген Сверстюк

*Навколишки в тихій молитві,
як страдниця і як свята,
благає мене захистити
і небо мені пригорта.
А потім свої скорботи
топить у вічній роботі.*

*Розгойдани темні хвилі
лягають у тюремні сні
і носять уламки милі —
то образ її між них.
Чи тільки страждання безкрає?
Я знаю, любов не вмирає.*

Вірш присвячений 90-річній матері
поета та матерям усіх політв'язнів.

НЕ ПРИХОДЬ ДО МЕНЕ

*Не приходь до мене у снах,
тут глухі безпросвітні сні,
не тулися в моїх думках,
я тікаю і сам від них.*

*Хочу знати, що десь там є
недосяжно далекий світ,
де сонце тобі встає,
у росі усміхається цвіт.*

*Уявляю тебе весь час
на високій горі Дніпра,
де в осіннім промінні раз
нам примарився білий храм.*

*Ти стоїш на молитві з дитям,
десь жевріє мій спадок-честь,
облітають хвилини життя,
тільки пам'ять і білий хрест.*

Вірш присвячений дружинам політв'язнів.

ІДУТЬ ДОДОМУ ВМИРАТИ

*Ідуть додому вмирати
стишені вже діди,
в світ, де співала мати,
в край, де цвіли сади,
в ірій, де так крилато
дух злітав молодий.*

*Десь куртували соки,
світ десь наосліп пер,
шторми якісь високі
вилились в НТР.*

*Як міражі дитинства
десь розплилось село,
витрусилось дочиста
і капрон одягло.*

*Десь, як з води, зростали
дочки чийсь сини.
Десь... коли тут згасали
і марили вічні сні.*

*Десять, двадцять, чверть віку,
тридцять, геть на сміття.
Боже, скільки ж то віку
ти нам одвів для життя?*

*Нові, все нові й однакі,
сірі, як стрічка кіно,
нові росли бараки,
новий підріс коңвой.*

*Падали смілі і дужі,
Скнів дух юнацтва, чах,
і застигала байдужість
у споловілих очах.*

*Сміх біля рідної хати,
світ, де буяло, гуло,
край де співала мати —
може, його не було?*

*Серце зсушили ґрати,
будні дротів, могил.
Ідуть додому вмирати,
або — в чужі сніги.*

Я ЗНАЮ

*Я знаю, це буде так:
отерплий нервовий шок,
таємнооблудний знак,
стук підошов.*

*Поблякнуть барви в очах,
охолоне серце на мент
і щось упаде, як птах,
долі на сам цемент.*

*Явитесь всі ви мов,
і спалахне в мені
стишена вже любов
зорями аж на дні.*

*Я знаю це буде так,
як у поганім сні —
тихо паде мак,
саваном білий сніг.*

*Любіте своїх ворогів,
на них бо й прокляття печать,
вони несуть ясність в борні,
вони нас ненависті вчать.*

*Простіте своїх ворогів,
вони, як сліпа імла,
ковтають чужі і свої
зусилля, літа і діла.*

*Розносять мертвоту і тлін,
рятують себе вогнем,
не відають, що творять,
і снують учорашнім днем.*

*Простіте. Зумійте простити
важкий і непростенний гріх —
відмову свій хрест нести
вже там, на останній горі.*

*Любіть чистим серцем і йдіть.
Підкошені, зводьтєся знов
і мовчки в душі хороніть
одурену вашу любов.*

Цей вірш Сверстюк написав тобі,
коли в советській пресі прочитав
про розкажання І. Дзюби.

І ЗНОВ ТА КАМЕРА

*І знов та камера, і знов ті стіни
і знов та пляма на сірій стіні,
і знов той запах кислозастійний
каламутиться десь на дні.*

*І тим самим віконцем голим
повертається темне коло.*

*Знов та пляма, холодний морок,
дні і ночі з кутка у кут.
Десь застигло життєйське море
і затерпло в маснім вічку.*

*І пронизує наскрізь вас
найдорожче в людини — час.*

*Драма, власне, скінчилась і змеркла.
Хто тут виграв і хто програв?
На запльованих східцях до пекла
хтось розбиту ліхтарню вкрав.*

*І викапує крові дурман
у холодний туман.*

*Жовта камера, жовті стіни,
жовта лампа і жовті сні.
Жовкне пам'ять про білі тіні
і зелені вітри весни.*

*І тягар спелелих днів —
як холодний криштал на дні.*

У БІЛУ НІЧ

*У білу ніч, як по ударі дзвону,
царила тиша в сивій далині,
у білу ніч, холодну і безсонну,
скінчилась біла казка наших днів.*

*Я не забуду тихого сіяння
твоїх очей у стриманім плачі,
я не забуду першого кохання,
що догоряло іскрами вночі.*

*Сповила мла твій сад, твою хатину.
у білу ніч я залишивсь один
і враз відчув, найбільше в ту годину
що на шляху я вічний паладин.*

*Що йтиму так, як зараз в цій пустелі
крізь кучугуру снігу навмання,
минувши вогники і тихий дим оселі,
лише в душі горітиме зоря.*

*В минулім ти, далека і прекрасна,
в майбутнім — чар далекої мети,
а біла ніч холодна і мовчазна,
і в тих снігах — іти, іти, іти.*

Один з ранніх віршів
написаний ще 1954 р.

НА ЮВІЛЕЙ 85-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЙОГО БЛАЖЕНСТВА КАРДИНАЛА І ПАТРІЯРХА СЛІПОГО

“Вірою єрихонські мури по семиденнім

Михайло Началуба

обходили впали”. /До євреїв 11./

*Він з віри почав свою путь —
послушну, тернисту, бурхливу
і з віри віддався до пут,
а долю вхопив він за гриву,
цю долю вертку, вогняну —
народу свого в лоні церкви...
І в цьому бігу він тірнув
у битву, де сипляться жертви.*

*Він вірою став на чолі
борців теж із віри крилатих
й за душу народу боротись велів,
за волю для рідної хати.*

*Палали широкі воєнні вогні.
заблмала воля, як свічка,
і згасла у крові, у власній сварні,
полилась невільників річка...*

*І він в ній за віру поплив
між сотнями тисяч невинних
і вірою в темряві він іншим світив,
зносив мужньо і муки і кпини...*

*І вірою виріс він вище від всіх,
не чув вже побоїв ворожих, —
наруга народу боліла, як гріх,
аж серце товклося в огорожі.*

*За віру Господь переніс
його із тюрми в “Палаціну”,
до рук йому дав важкий спис
й вести нас велів в Україну.*

*За віру теж Бог йому дав
і душу широку і плечі, —
і серце — цей відблиск душевних заграє,
що нарід до єдності кличе.*

*А в єдності нарід — титан,
іммунний на вражу отруту;
він йде у майбутність, як витязь, як пан,
сам Бог йому стелить маршрути.*

*Цю єдність лиш віра приносить свята,
в молитві та праці, в змаганні,
рубає неволі болючі літа,
загоює рани в стражданні.*

*І виросла наших вже сітка святинь,
і бази культури, науки —
по вільному світі, де лиш оком не кинь,
там серце його є, і руки.*

*Це вірою він доказав,
що носить у серці від Бога;
а віра — це відблиск свободи заграє,
над ворогом душ — перемога.*

*Дивується вільний весь світ
і голову клонить в пошані, —
хоч ворог колючий густішає дріт
та все кує грубші кайдани...*

*Хай Бог Вам, наш Батьку, сил-здоров'я дасть
вести нас ще довгій літа,
щоб нарід наш рідний здобув свою владсть,
росли, щоб, у вірі нам діти!*

Наука · Культура · Мистецтво

КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Продовження

Борис Антоненко-Давидович

Хвилюючий – що (котрий, який) хвилює, зворушливий, бентежний, збудний (збудливий), животрепетний

У нашому поточному мовленні слово *хвилюючий* рідко трапляється в ролі активного фієприкметника, як в оцій фразі: «Колись *хвилюючі* багатьох слова нині втратили свою первинну силу», – де треба правильно висловитись так: «Слова, *що (котрі, які)* колись *хвилювали* багатьох...» Це слово виступає раз у раз у значенні прикметника, що хоч і створений від дієслова *хвилювати*, втратив характер дії: «Художник майстерно показав у своїй картині *хвилюючий* прояв материнської любови»; «Третя частина книжки – це *хвилююча* розповідь про подвиг»; «*Хвилююча* краса тут сприймається серцем будівника».

Не тільки з стилістичних міркувань, а й щоб не набридати читачеві або слухачеві й не пантеличити їх цим незграбним словом, яке рябіє на сторінках журналів, газет, а іноді й художніх творів, слід звертатись до природних прикметників: *зворушливий* («В оповіданні про ясні дні дитинства було щось *зворушливе*». – переклад з М. Горького), *бентежний* («Якийсь теплий, *бентежний* сум стискав її серце». – В. Козаченко), *збудний (збудливий)* («*Збудний* запах гарячого кулешу приємно лоскотав у ніздрях». – Я. Качура), *животрепетний* («Дуже цікава *животрепетна* новина». – Словник за редакцією А. Кримського).

Хіба не досить цих зразків, щоб не тільки уникати, а й зовсім бідмовитись від цього штучного неважливого витвору, якого не знайдемо ні в нашій класиці, ані почуємо в народному мовленні, і хіба не краще зазвучали б наведені на початку фрази в такому вигляді «Художник показав у своїй картині *зворушливий* прояв материнської любови»; «Третя частина книжки – це *бентежна* розповідь про подвиг»; «*Зворушлива* краса тут сприймається серцем будівника»? Безперечно, краще!

ДІЄПРИСЛІВНИКИ

Українська мова, будучи біднішою на дієприкметникові форми проти російської, далеко багатша від неї на дієприслівники. Наша класична література й живе народне мовлення, пісні казки, прислів'я, приказки й приповідки рясніють дієприслівниками. Наведемо кілька прикладів: «Чого сидіти отакеньки, руки *склавши*, *не мавши* ні діла, ні розваги?» (М. Вовчок); «І *зваривши* обід, і *подавши* на стіл, Маруся заливалася слізонами, *відгадувавши* певно, що

востаннє бачить свого Василечка» (Г. Квітка-Основ'яненко); «Не найся, рано *вставши*, молодим *оженитись*» (М. Номис); «Доброго здоров'я *пивши!*» з живих уст).

Цікаві випадки бувають у зразках народного мовлення, де дієприслівник інколи пов'язується не з підметом, як у попередніх прикладах, а з додатком: «Прошу тебе, не заморозь мене, не так же мене, як *мужка мого*, з походу *йдучи*, коня *ведучи*, коня *ведучи* й зброю *несучи*» («Материали и исследования» П. Чубинського); «Благословіть же *мене*, у шлюб *уступаючи*» (Г. Квітка-Основ'яненко). Це пояснюється тим, що тут дієприслівники *йдучи*, *ведучи*, *несучи*, *уступаючи* походять від давньослов'янських активних дієприкметників, що зникли в сучасній українській мові.

У попередньому розділі про дієприкметники ми вже бачили ті випадки, коли замість невластивого українській мові активного дієприкметника стоїть дієприслівників, приміром у цій фразі: «Жовтіли, *спіючи*, ниви» – замість: «Жовтіли *спіючи* ниви», як написав сучасний поет. Ще частіше користується українська мова дієприслівниками, замінюючи ними віддієслівні іменники з прийменниками *по*, *при*, *після*. По-українському слід казати не «*По закінченню* роботи треба прибрати своє робоче місце», а – «*Закінчивши* роботу, треба прибрати...»; не «*При читанні* вголос треба правильно наголошувати слова», а – «*Читаючи* вголос, слід правильно...»; не «*Після закінчення* звіту я перевірю його ще раз», а – «*Закінчивши* звіт, я перевірю...». Звісно, ці ж фрази можна побудувати й так: «*Після того як закінчиш* роботу, треба прибрати»; «*Коли читаєш* уголос, правильно наголошуй...»; «*Коли закінчу* звіт, я перевірю...».

Таке широке вживання дієприслівників надає українській мові тої легкості вимовлення й мелодійності, на що не один раз звертали увагу навіть іноземці, побувавши на Україні, і нема потреби цуратися цього давнього способу висловлювання заради запозичених канцелярських штампів на зразок *при виконанні*, *по одержанні* тощо, які зводять нанівець природну красу нашої мови.

ЗАУВАЖЕННЯ ДО ОКРЕМИХ ДІЄПРИСЛІВНИКІВ

**Не дивлячись, незважаючи,
невважаючи, не зважаючи,
не вважаючи, дарма що**

«*Не дивлячись* на дощі, ми цього літа вчасно закінчили жнива», – пише одна районна газета, але так висловитись не можна, бо годі не дивитись на дощі, коли вони йдуть; тут мовиться про те, що, хоч і йшли дощі, люди добрали способу вчасно закінчити жнива; отож, і треба було замість дієприслівника *не дивлячись* поставити прийменник *незважаючи*, як ось у цій фразі: «Коли Леся вийшла, Сергієві, *незважаючи* на веселий вечір, стало журно» (В. Козаченко). Можна в таких випадках послуговуватися й іншим схожим прийменником – *невважаючи*: «*Невважаючи* на глибину старість, Захар Беркут був ще сильний і кремезний» (І. Франко).

З цього не треба робити висновок, що дієприслівник *не дивлячись* узагалі не може бути в українській мові. Трапляються часом такі випадки, коли треба

саме його, а не прийменників *незважаючи* та *невважаючи*, наприклад: «Він ішов навпростець, не *дивлячись* ні на кого» (з живих уст), – бо в цьому реченні мовиться не про перешкоду для дальшого руху людини, а про те, як людина йде. Так само може бути потрібний і дієприслівник *не вважаючи*: «Маруся була проворна, жвава... ходила вона швидко, поралась проворна, *не вважаючи* на свою старість» (І. Нечуй-Левицький), – цебто працювала й не звертала уваги на свою старість, хоч це й було їй тяжко. Так само слухним може бути й дієприслівник *не зважаючи*: «*Не зважаючи* на особи» (Українсько-російський словник АН УРСР).

Іноді, замість прийменника *незважаючи*, більш до речі буде поставити сполучник *дарма що*: «*Дарма що* стояло тихе, соняшне безвітря – листя тріпотіло на деревах уздовж шляху» (Ю. Смолич). Цей сполучник можна було б поставити і в наведеній на початку фразі замість недоречного там дієприслівника *не дивлячись*: «*Дарма що* були дощі, ми цього літа вчасно закінчили жнива».

ЧИСЛІВНИКИ

Узгодження іменників з числівниками

Як відомо, з числівниками *два*, *три*, *чотири*, коли вони стоять у називному відмінку, іменники теж стоять у називному відмінку множини: «Як у дівчини тієї славні трудодні, так вона *чотири літа* сниться все мені» (А. Малишко); з числівниками, починаючи від *п'яти*, іменник стоїть у родовому відмінку множини: «*П'ять маленьких діточок* сплять, в кубелечку наче» (переклад Л. Українки). З дробовими числівниками іменники стоять у родовому відмінку однини: «Оживали образи, події, які здавалось, повинні були стертіся за *півтора десятка років*» (О. Копиленко). Зі складеними числівниками відмінок іменника залежить від останнього числа, цебто, коли останнє число – *два*, *три*, *чотири*, тоді буде – називний: *сто сорок два карбованці*; з останніми числами, – *п'ять* і далі – родовий відмінок множини: *двісті сорок п'ять карбованців*.

Коли числівники *два*, *три*, *чотири* показують не точну кількість, а тільки приблизну, тоді відповідний іменник треба ставити перед ними в родовому відмінку множини: *років чотири* не бачив я брата; пробуду в місті *днів за два*.

Узгодження прикметників з іменниками при числівниках

Для багатьох людей, що навіть добре володіють українською мовою, часто постає питання, як правильно сказати по-українському: *два вихідні дні* чи *два вихідних дні*? Відомо ж бо, що з числівниками *два*, *три*, *чотири*, коли вони стоять у називному відмінку множини, належні до них іменники також стоятимуть у тому ж відмінку, але чи узгоджуються так само й прикметники з іменниками при відповідних числівниках?

Якщо проаналізувати, якого відмінка для прикметників з іменниками при числівниках додержувалися наші клясики, то побачимо, що обидва варіанти мають право на існування, цебто прикметник може стояти і в називному, і в родовому відмінках множини. У Лесі Українки читаємо: «Уже минуло з того часу аж *три довгі роки*»; бачимо прикметник у називному відмінку

множини й у І. Нечуя-Левицького: «Знайшла два невеличкі горшечки». Але в Марна Вовчка знаходимо вже родовий відмінок прикметника: «Два-три далеких постріли давали вічувати цю тишу»; те саме бачимо й у І. Тобілевича: «Два невідомих мені товстющих пана приїхали з одим листом, кажуть, з Кракова».

Отже, ці обидві форми є паралельні, і кожний може користуватись ними, – як кому до вподоби. Я, в своїй белетристиці й публіцистиці, волю ставити в таких випадках прикметник у називному відмінку множини: «Чотири вірні товариші не зрадили його й тут».

Збірні числівники

Українській мові властиві збірні числівники *обоє, двоє, троє, четверо, дванадцятєро* тощо, але треба знати, коли їх уживати.

Числівника *обоє* можна вживати тільки тоді, коли йдеться про чоловіка й жінку: «А ідіть лишень сюди; та йдіть *обоє*» (Т. Шевченко); «*Обоє* рябоє» (приповідка).

Числівників *двоє, троє, десятеро* тощо вживають, кажучи про людей: «У салоні їх дожидало *троє людей*» (Л. Українка), – а також з особовими знаменниками: «*Нас* було *четверо*: білявий та чорнявий чоловіки, парубок рябий та я» (М. Вовчок), – і з іменниками, що мають тільки множину: «Нащо тобі *троє ножиків*?» (із живих уст).

Кількісні й порядкові числівники часу

І досі ще багато хто не знає, як треба точно означити час, і питає: «Скільки зараз *годин*?», – замість – «*Котра година*?» Чуємо інколи: «Зараз *година* ночі», – замість – «Зараз *перша година* ночі» тощо. Навіть в Українсько-російському словнику АН УРСР натрапляємо на паралельні вислови: «не пізніше *трьох годин*» і «не пізніше третьої години», а вислів «о *другій годині* дня» перекладається: «*во втором часу* дня» і «*в два часа* дня».

Такий паралелізм у справі означення часу, де має бути абсолютна точність, – недопущенна річ. Тут конче треба твердо стати на бік якоїсь одної форми вислову й ставити на означення часу доби або кількісні числівники («Я встав у *сім годин* ранку») або порядкові («Я встав о *сьомій годині* ранку»). Наша мовна традиція стоїть за порядкові числівники: «О *п'ятій годині* виїхали ми з монастиря» (М. Коцюбинський); «Завтра об *одинадцятій* на мене чекатиме інженер» (Ю. Смолич). У цих фразах порядкові числівники *п'ятій, одинадцятій* означають не проміжок часу між двома годинами – чвертою і п'ятою, десятою й одинадцятою, як у російських висловах *в пятом часу, в одинадцатом, а точно визначену годину, що по-російському означало б: в пять часов, в одинадцать часов*. На доказ цього можна навести ще одну фразу з творів М. Коцюбинського: «Рівно о *пів до сьомої* панна Анеля пройде через столову у кухню». Виходячи з цього, треба питати не «Скільки *годин*?», – а – «*Котра година*?», казати не «*Одна година* ночі», а – «*Перша година* ночі» тощо.

(далі буде)

Польські зазіхання на Україну

(Примітки до статті п. Єнджея Гертиха під наголовком «Русіні».)

Др. Р. Мазурок

Продовження з ч. 3-4 (134-135)

Доказів на свої твердження шановний автор зрадити чомусь не хоче. Видно, що вже вищецитоване писання Аль-Масуді про державу Волинян з VI-VII ст. є для нього байдужими, що згадуваних Нестором пізніших дулібів і бужан він ігнорує, хоч самого літописця цитує кільмакратно, що сліди Висоцької культури для нього без значіння. А щодо східної Церкви на Червенській землі, то автор статті грубо помиляється. Її не встановило там правління Рюриковичів після 1031 р., а вона існувала там вже принаймі від 899 р. (Перемиська єпархія церковного-слов'янського обряду була адже ж ровесницею Краківської єпархії цього ж самого обряду). Це в 972 р. папа Іван XIII у своєму листі до чеського короля Болеслава I йменує обряд цієї ж Церкви обрядом народів Русі. Саме ця Церква із своєю церковно-слов'янською по-руськи забарвленою богослужбовою мовою десь в 90 літ пізніше з Червенської землі поширилась і на центральні і північні терени Київської Русі, а не навпаки, як цього бажає собі шановний автор. Саме Перемиську єпархію разом з архієпархією Тьмутороканської Русі використав Володимир Великий для християнізації всього народу і цілої Київської Держави. Ці ж обі руські єпархії із зрущеною церковно-слов'янською богослужбовою мовою з осідком в Тьмуторокані і Перемишлі дали теж і першу ієрархію і перших духовників для новоутвореної автономної києво-руської Церкви.

Дальше автор статті пише: «Так само держава Ростиславичів, як пізніше й держава Романовичів скристалізувалась як твір досить відрубний, тяжіла вона до Польщі і Угорщини, а навіть був такий момент, що один із володарів цієї держави коронувався королем, маніфестуючи в цей спосіб свою незалежність від властивої Русі».

Це правда, що в часі внутрішніх міжусобиць у Галицько-Волинській державі ці чи інші угруповання шукали підтримки у своїх сусідів, а між ними в Польщі і Угорщині, напр. після смерти володаря цієї держави, Романа, вдова його, Ганна, шукає протекції у Андрія II Угорського проти неприхильних їй бояр, що стали закликати на Галицький престол князів Ігоревичів (їй довелося навіть втікати з дітьми до Кракова, до польського короля Лешка, а молодий Данило, пізніший галицько-волинський король подається в Угорщину), але то не було це тяжіння цієї країни до Польщі чи Угорщини, якого бажає собі автор. Конрад Мазовецький в боротьбі за краківський престол після смерти Лешка теж шукав помочі в Данила і її у нього знайшов (Данило зайшов з Конрадом аж до Каліша), або Ярослав Мудрий під час міжусобної боротьби, що розгорілась в Польщі після смерті Болеслава Хороброго, теж збройно підтримував братів польського князя Мешка а потім його сина Казіміра Відновителя, забезпечуючи йому краківський престол, але проте нікому ані на думку не прийде твердити, що Польща тяжіла колинебудь до Галицько-Волинської чи Київської держави.

8. Звідки взялись «русіні» на Червенській землі?

Таке питання ставить автор у своїй статті і догадується, що автохтонне населення цієї землі руським не було. Його зрусинізувала допіру Київська Русь. За свідченням автора, Червона Русь в головній масі свого населення

щойно в часи 300-літнього володіння Рюриковичів (в сумі більш-менш від 1031 до 1340 р.) перестала бути мовно польською землею, стаючи крайною мовно руською. Головним рушієм її русинізації вважає він Церкву східно-слов'янського обряду, яка принесла там забарвлене по-руськи церковно-слов'янське письмо і цю ж саму мову, яку то серед місцевого населення поширювало головню її духовенство, що у великій мірі мало б бути київського походження.

Автор статті має на думці мабуть Данила, як того володаря держави Романовичів, що мав коронуватись королем. Папа Інокентій IV, бажаючи організувати оборону християнства від татарської загрози, хотів спертись в першій мірі на країни безпосередньо татарами загрожені, а саме на Галицько-Волинську державу, Угорщину, Сербію, Чехію, Польщу, Литву та Суздальське князівство. І саме з цим папським проєктом протитатарської коаліції християнських держав пов'язана коронація Данила, а не з якоюсь там прямо вигаданою маніфестацією незалежності держави Романовичів від властивої Русі. Данилова коронація була саме – як пишуть дослідники історії – політично-правним актом міжнародного визнання за ним спадкових прав до Київської держави та зовнішнім його символом. Цією коронацією папа Інокентій IV визначив саме Данила, а не Олександра Суздальського королем-спадкоємцем давнього королівства Русі, називаючи першого достойним королем Русі а другого – шляхетним князем Суздальським, хоч обох намагався втягнути в протитатарську коаліцію. Зрештою в понятті усієї сучасної Європи Галицько-Волинська держава репрезентувала Київську Русь. Це підтверджує між іншим і англійська енциклопедія XIII ст. Бартоломея, яка Галицію ототожнює з Русею. А своє прагнення, не від Києва відірватись, як цього хоче автор статті, а навпаки, як спадкоємець ним і усією Київською державою заволодіти висловлює Данило у висвяченні Кирила митрополитом не галицьким, а київським і всієї Русі.

9. «Збирання руських земель»

До московської імперіалістичної політики «збирання руських земель» висловлює автор симпатії, хоч збирання це не доконувалось Київськими князями, а – як він сам підкреслює – володарями Москви, володарями «маленького удільного князівства, не маючого жодного формального управління до верховодства над Руссю, яке в додатку було сплямлене коляборацією з монгольським наїзником», хоч «російські патріоти, що голосять постулат збирання руських земель і в зв'язку з тим вважають підкорення Росією Червенської Русі справедливим актом, не висувають програми повороту Росії до меж Русі з-перед 1054 року», в склад якої в цьому часі не належали «ані Казань, ані Астрахань, ані Ростов – на – Дону, ані Одеса, ані Петербург (Ленінград), ані Якутськ ані Владивосток, ані Камчатка».

Дальше автор підкреслює, що як поляк, він розуміє потребу існування великої російської держави. Видно йому це не є відомим, що велика Росія в сьогодинішніх межах уявляючись перейшла сотки неросійських народів, яких доля не краща як цієї ж частини Польщі, що після її поділів була опинилась під московським чоботом, коли ж він в цьому місці так побожно пише: «в зносінах між народами зобов'язує та сама засада, що й у зносінах між людьми, а іменно не роби другому цього, що тобі немиле, а коли чогось жадаєш для себе, признавай та саме й іншим».

Автор статті підкреслює, що ідея розчленування Росії, голошена сьогодні деякими з її ворогів, не трапляє до його переконання, але це не перешкоджає йому далі писати: «Обняття Червенської Русі програмою збирання руських

земель на тій підставі, що колись, на протязі 300 літ, виконували там владу Рюриковичі, а теж і на цій, що країна ще носить назву Русі, являється рівно безпідставним і по суті рівно смішним, як еventуальні польські претенсії до земель, котрими колись володіли в'ятичі і радимичі. Росія не має жодних історичних прав до Червенської Русі».

Це правда, що історія не потверджує Росії жодних прав на Червенську землю, тобто на Західну Україну, але претенсії Польщі на цю ж землю є ще смішнішими ніж ці на землі, якими на території древньої Русі володіли перед тисячою літ два племена з краю ляхів – в'ятичі і радимичі. Ці польські племена залишили принаймні деякі мовні сліди в російських діалектах, під час коли на Червенській землі ані ті ні якихось слідів дохристиянської польськості аж ніяк віднайти не можна.

10. Ідея Великої України.

«На переломі XVIII і XIX ст. зродилась ідея, що всі руські племена, які володіють мовою названою руською (русинською) або малоруською, повинні бути зорганізовані в один народ, відрубний так від Польщі як і від Росії» – пише автор статті «Русіні». Творцем цієї ідеї «зорганізування окремого народу, званого Україною, сягаючою від Карпат по Кавказ» вважає він польського масона Яна Потоцького (1761 – 1815), а її проповідниками – Северина Потоцького (рідного брата вищезгаданого Яна і куратора харківського університету) та «русина», «малоруського» поета Івана Корляревського. Цим способом – продовжує автор – масонство хотіло послабити Польщу, як католицьку і Росію, як автократичну країну. Для поборювання цих держав засновано 1818 р. в Києві масонську льожу Об'єднання Слов'ян, яка обіймала так поляків як і росіян. Хоч на приказ царя Олександра льожа ця була офіційно в 1822 р. закрита, то в глибокій конспірації заховалась вона до наших часів. Її вихованком – пише автор – був між іншими видатний українській політик, Симон Петлюра. Дальше, авторові здається, що «помічними організаціями цієї льожи були дві тайні київські організації: Кирило-Методіївське братство, якого найвидатнішими членами були Пантелеймон Куліш і поет Тарас Шевченко, та Громада, провідником якої був відступник від польськості і католицизму (він прийняв православ'я, що не перешкоджало йому бути атеїстом), професор історії Русі і Росії на київському університеті, Володимир Антонович». Червоної Русі український рух початково на охоплював, продовжує автор. «Там зістав він переціплений допіру під кінець передостаннього десятиліття XIX ст., головню за справою австрійського правління, а також – правлячого в Галичині і співпрацюючого з австрійською політикою польського угруповання Станьчиків,... репрезентованого передусім намісником Галичини і пізнішим австрійським прем'єр-міністром, Казіміром Баденієм». А коли, внаслідок зміцнення коштом поляків руських позицій, постановлено на львівському університеті утворити катедру історії України, «не було на її обсадження кандидата, але Антонович піднявся виховати такого в особі свого учня на київському університеті, зрештою росіянина не володіючого руською мовою, в цій хвилі 23-літнього Михайла Грушевського. Після належного приготування, в 5 літ пізніше, посаджено 28-літнього Грушевського на цій катедрі в 1894 р.».

Що ж хотів автор у своїх висновках про ідею Великої України сказати? У першій мірі мабуть це, що ідея ця не була твором українського народу, а її накинули йому, як щось штучне і неприродне, чужинці – поляки і росіяни. Сам же ж український народ (у автора статті, ще тільки якісь там руські чи русинські племена, володіючі якимсь там руським чи малоруським наріччям) на

висунення такої ідеї або не був спроможним, або ліпшої ідеї, як на віки залишитись в розчленуванні і під батогом сусідів не знав.

Ідея Великої України не є винаходом ані графа Яна Потоцького, ані графа Назіміра Баденього, ані Польщі, ані Австрії, як цього бажає собі шановний автор. Ідея ця є вже так стара, як старим є український народ, без огляду на це як його в різні часи йменували – чи антами, чи русичами, чи гайдамаками, чи мазепинцями, чи малоросами, чи українцями. Ця ж ідея наявна й у часи існування Київської Русі, її не зрікаються і володарі Галицько-Волинської держави, її намагається здійснити Козаччина і Гетьманщина (Богдан Хмельницький не випадково йменує себе гетьманом Війська Запорозького і всея Русі, він і не даром зараз же після блискучої перемоги в Пилявській битві, в 1648 р. рушив на Галичину і обложив Львів).

Український вчений, Володимир Антонович, не був відступником від польськості і католицизму в розумінні автора. Як нащадок українського роду, що в часі польської займанщини перейшов був на католицизм, повернув він, як і зрештою багато інших, до українського народу, стаючи в його лоні видатним науковцем і громадським діячем. Теж його учень, Михайло Грушевський ані на хвилю не був росіянином. Як нащадок козацького роду Грушів, народився він 1866 р. в Холмі в сім'ї учителя холмської греко-уніятської гімназії, Сергія Грушевського, перенесеного в 1869 р. царським урядом на службу в Ставрополь на Кавказі. Якщо Грушевський до 23 року життя не мав би володіти українською мовою, то чому ж то М. Остапович і О.П. Білозерський у своїй праці «Президент, життя і діяльність Михайла Грушевського» (В-во «Наша Батьківщина», Нью Йорк 1967) написали, що він, будучи ще учнем гімназії, став писати оповідання українською мовою, як «Старший свідок» або «Унтерофіцер Трохим Скавучак»? Чому ж то видатний український письменник, Іван Нечуй-Левицький, в 1885 р. писав 19-літньому Грушевському, що він велів його (т.зв. Грушевського) оповідання «Бехаль Джугур» надрукувати у Львові? Чому ж то 20-літній «росіянин» Грушевський, після іспиту зрілості для дальших студій вибирав столицю України – Київ, а не Петербург чи Москву? Советська наука чомусь не визнає Грушевського росіянином. Протівно, вона визнає його українським «буржуазним» істориком та лідером і ідеологом української «буржуазно-націоналістичної контрреволюції», а його кольосальну творчість знецінює саме тим, що він довів відсутність будь-якої спорідненості українського і російського народів. Якщо б Грушевський навіть і дійсно до 23-го року життя не володів чи не писав українською мовою, та це ані трошки не поменшувало б його українськості. Письменник, історик, етнограф, піонер слов'янської архіології, граф Ян Потоцький, писав виключно французькою мовою, проте автор називає його не французьким, а таки польським масоном.

Льожі Об'єднаних Слов'ян у Києві не було. Автор мішає її мабуть з таємною організацією декабристів – Товариством Об'єднаних Слов'ян, заснованим 1823 р. в Новограді-Волинському, головною програмою якого було створення вільної федерації слов'янських народів або з Малоросійським Обществом, яке змагало до політичної самостійності України. Подібні політичні програми поширювались також і по масонських льожах, що на західно-європейський взірець розповсюджувались у цьому часі в Росії і на Україні (між членами цих льож були й свідомі українці, напр. Котляревський), але Кирило-Методіївське Братство і Київська Громада їхніми помічними організаціями ані на хвилю не були.

Кирило-Методіївське Братство виникло як тайна політична організація в Києві десь на переломі 1845/1846 р. за ініціативою Костомарова, Гулака і Білозерського. Його програма («Книга биття українського народу») ставила завдання

національного визволення слов'янських народів, а в тому й українського, та об'єднання їх в слов'янську федерацію, в якій домінувати мали б принципи правди, свободи і рівності. Видатними членами братства, крім згаданих вже ініціаторів, були: Шевченко, Куліш, Навроцький, Посяда, Андрузький і ін. В березні 1847 р. царське правительство братства розгромило, а його провідних членів заарештувало.

Київська Громада започаткувалась легальним заснуванням у Києві відділу географічного товариства десь в 1872 р. коло якого стали громадитись визначні робітники української культури, як історики Антонович і Драгоманів, етнографи Чубинський і Руденко, знавець українського права Костяківський, мовознавці Житецький і Михальчук, поети та письменники Руданський, Нечуй-Левицький, Мирний, Кониський і Михайло Старицький, основоположник української класичної музики Лисенко і ін. Стояла вона на ґрунті кирило-методіївської ідеології і розробляла її програму. Її найбільшим авторитетом є Антонович, який, рішучо відмежовуючись від російських революційно-соціалістичних течій, у першій мірі звертав увагу на konieczність національного відокремлення. Легальна чи напівлегальна діяльність в сепаратизмі обвинуваченої Громади, внаслідок закриття київського відділу географічного товариства, десь в 1875 р. припинилась, а Емський акт з 1876 р. про заборону друку українського слова і ввозу на Україну з-за кордону української книжки майже вповні задавив український рух на усіх українських землях під московською дійсністю.

Наслідок Емського указу і загострення царської цензури було саме перенесення українського руху з наддніпрянської України до Галичини, де під австрійською займанщиною знайшов він більш догідні умовини для свого розвитку, де знайшли притулок і його духові сили, переслідувані на Україні заляканим правительством царської Росії.

Автор пише, що крім Відня ідею Великої України попирав теж і Берлін. Німці, бажаючи підпорядкувати собі Україну, чи то дорогою анексії чи шляхом створення сателітної «руськими фігурантами» правленої держави, «давали великі субвенції на поміч для українського руху і попирали різні українські почини». Про це далі ніхто не знав. Це щось зовсім нове. Шкода, що шановний автор промовчав висоту цих субвенцій. Хто ж їх давав? Хто ж їх брав? Коли ж це взагалі здійснювалось? Автор аж ніяк не хотів цього зрадити. Цікаво чому?

Не тільки українська, але теж і німецька література ані одним словом про яку-небудь субвенцію Берліна в користь ідеї Великої України, чи українського руху взагалі не згадує. Чому? бо Берлін її для України ніколи не давав. В німецькій історичній літературі збереглись тільки дані про субвенції Німеччини для іншого противника царської Росії, які то точно виявляють їх ціль, висоту, час асигнації, як теж їх асигнента і асигнатаря (першим був генеральний штаб німецької кайзерівської армії, а другим був Ленін, в пльомбованім вагоні через Німеччину транспортований у Фінляндію, звідки мав податись в Петербург, щоб там за 50 000 німецьких золотих марок через революцію послабити Росію).

За словами автора «Ідея Великої України є штучною ідеєю. І мимо цього, що знайшла вона частинне здійснення в створенні советської України, до якої сьогодні належать так Наддніпрянська Україна разом із Задніпров'ям, як і Русь Червона та Русь Підкарпатська, монолітного українського народу досі немає. Поміж українцями зі Львова, а тими з Києва, не говорячи вже про тих з Мукачева, багато різниць, багато конфліктів і багато теж взаємної нехоті. І навіть літературна мова, сформована в Києві і урядово там вживана, не є ідентичною з тою українською мовою, яку сформовано у Львові і як звучить

вона в осередках української еміграції в Канаді в Сполучених Штатах чи в Римі».

На ділі так воно не є. Український народ не менше монолітний ніж напр. польський, німецький чи якийсь інший. Поміж українцями зі Львова а тими з Києва чи Мукачева різниці і конфлікти ані трошки більші ніж ці між німцями з Мюнхену а з Берліна або між поляками з Варшави а тими з Познаня чи Любліна. Хоч сілезці часто поляками себе не почувають, а ці в околицях Ратибора над польсько-чеським кордоном, що чудом врятувались перед насильним виселенням в Німеччину, хочуть бути морав'янами, хоч від польськості відказуються кашуби і горяни, хоч не дуже високо оцінюють її і ці допіру після влучення східної Прусії в межі польської держави самими поляками германізовані мазури, то проте монолітності польського народу ніхто не оспорює.

Це ж не таємниця, що напр. варшав'янин чи репатріант із СРСР, попавши після 1945 р. на Сілезію, почував себе там не краще ніж той польський емігрант в Німеччині чи Англії, що жив у відірванні від скупчення польської еміграції. Звичайно і сілезець неохоче міняє свою батьківщину за якусь там іншу частину Польщі.

Українська літературна мова в Києві і у Львові ця сама. Невеликі різниці тільки в її правописах. Напр. за Львівським провописом, збереженням здебільшого на еміграції, гуска гегає, так як це вже від століть чинила, а за советським у Києві та сама гуска гегає. У Львові закінчив Івась 5. класу, а його друг в Києві – 5-ий клас. Це ж і вся неідентичність між обома правописами. Більші різниці виступають в наголошуванні поодиноких слів українцями різних частин України. Тому й звук української мови киянина дещо інший ніж українського емігранта з Мукачева в Канаді, чи з Харкова в Сполучених Штатах, або зі Львова в Римі. Зрештою це явище властиве не тільки українській, але й кожній мові без виїмку. Напр. німецька мова шваба звучить інакше ніж ця сама мова саксонця, а польська мова краков'янина звучить далеко не так, як мова польського сілезця а ця сама мова польського кашуба для варшав'янина майже зовсім незрозуміла.

Різні правописи для одної і тої самої мови були вислідом довгого поділу України і її народу між різних загарбників і саме це, що, мимо щільного кордону між Наддніпрянською і Західною Україною та неустанної пресії русифікації під московською займанщиною, різниці між ними так замітні, свідчить про неабияку монолітність українського народу.

(далі буде)

АДРІЯНА ЛИСАК

Для сучасного образотворчого мистецтва мабуть найосновнішою рисою буде шукання, і то за всяку ціну, нових висловів, нових форм і стилів та навіть і нових технік праці. Теперішні мистці не вдовольняються набутих у школі знанням і естетичними напрямками, а стараються додати самі від себе щось нового, власного й оригінального і така настанова, сама у собі, є, очевидно, похвальна, бо вона відповідає поняттю справжньої творчості. Тож на такі постійні творчі шукання мистці посвячують чимало часу, а дехто з них утратить, може, і цілий свій вік, не знайшовши нічого нового.

Мистецтво таке старе як і людство і знайти тепер щось, чого ніхто ще не бачив, не є легкою справою. Тому то серед тієї величезної мистецької творчості, щоб не сказати продукції, що її можна бачити нині на виставках, в галеріях, музеях чи в репродукціях у журналах і монографіях, є, безперечно, гарні твори, мистецько зрілі і вартісні, але бувають також і праці, які є радше пробними етапами шукань, що до справжніх мистецьких творів, на жаль, не дійшли, не доросли, бо авторам — або забракло творчої уяви, або замало попрацювали, щоб твір удосконалити й одухотворити його.

Знавець відразу розпізнає зрілий твір від "зеленого", але пересічного глядача збиває з пантелику несовісна критика, яка потрапить інколи зробити з невдахи "генія", а то і "філософа"...

Розуміється, трапляється часом і таке, що і славному майстрові може не вдатися якийсь твір, є ж відомі факти, як то добрі малярі нищили частину своєї творчості, вважаючи її слабою.

Треба об'єктивно признати, що сучасна новаторська настанова в мистецтві стимулює сильно творчість, робить мистецтво цікавішим і багатшим, але не відомо, чи в такій атмосфері постійного розсівання постане багато творів, що їх буде можна вважати шедеврами?

Та як воно буде з визначенням шедеврів нашого століття — це справа майбутніх дослідників, але вже тепер можна бачити, кому з

мистців-новаторів поталанило у "власному шляху" до творчости, а ко-
му ні.

До мистців із творчою іскрою належить Адріяна Лисак, малярка і графік з Монтреалю. Її мистецький шлях ще не так довгий, але вже доволі багатий на різновидну творчість. Вона є відома не лише в Квебеку, її знають у цілій Канаді і в сусідній Америці.

Адріяна Лисак можна вважати, під багатьма оглядами, за типового представника середущого покоління наших мистців. Вона належить до тієї генерації "двох світів", котра народилася в Україні, а мистецьку освіту дістала вже тут на Заході і яка входить без комплексів у мистецьке середовище нових країн поселення, не перестаючи при тому зачислити себе до українців.

Для цієї генерації життя є дещо ласкавіше як до старшого покоління українських мистців-емігрантів, котрим прийшлося платити дорогою ціною за право на життя у вільному світі. Коли більшість мистців старшого покоління мусила довгими роками заробляти на хліб поза-мистецькою працею, то середущі і наймолодше покоління мало і має можливість проявлятися в мистецтві відразу після закінчення студій, навіть якщо декому з них приходитьсь брати посаду учителя рисунків, професора історії мистецтва чи працювати частинно для прикладної графіки /реклама, тощо/.

Приналежність до "двох світів" позначається в такій чи іншій формі на творчості, як наприклад, у виборі деяких сюжетів, пов'язаних з культурою й історією країн походження. Назагал, це покоління приймає за свої панівні стилі і тенденції в країнах їхнього поселення і це нічого дивного, бо кожний мистець повинен іти з духом свого часу, "промовляти сучасною мовою" зрозумілою в даній країні, а не повертатися до минулих стилів. Суть у тому, щоб творячи в сучасних стилях, наші мистці давали свої власні, оригінальні твори, а не наслідували інших, модних на якийсь час, майстрів.

Адріяна Лисак — дівоче прізвище Собчишин — народилася дня 9 жовтня 1930 року в містечку Яворові, біля Львова, в родині учителя гімназії Константина Собчишина і Галини з священничого роду Тарнавських-Турневичів. Ще до недавня Яворів був знаний на цілу Галичину з виробів мистецького промислу з дерева, переважно забавок.

Разом з батьками Адріяна виїхала з України в 1944 році на Захід до Австрії, де вони пробули до 1949 року. Там, у Граці Адріяна почала навчання у Мистецькій Школі /1947-1949/. З приїздом до Канади в 1949 році, Адріяна продовжує студії спершу в Sir George Williams School of Arts, а пізніше в Ecole des Beaux-Arts у Монреалі.

Прийшлося їй студіювати трохи з перервами, бо в міжчасі вийшла заміж і стала матір'ю сина Олега і дочки Руті.

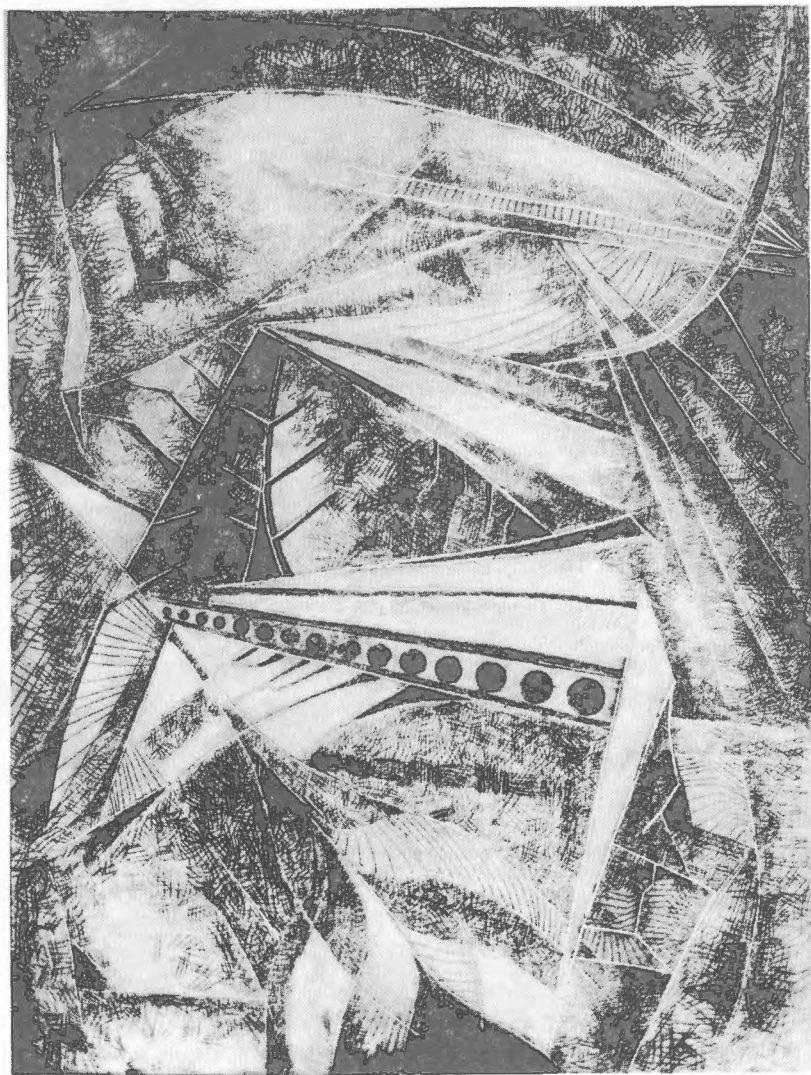
В 1959 році Адріяна Лисак взяла перший раз участь у збірній виставці і від того часу постійно виставляє свої твори на численних збірних канадських і українських виставках, а крім цього і на своїх індивідуальних виставках, яких мала досі 11 /перша в 1965 р./.

Вона належить до працюючих і динамічних людей /"працюю

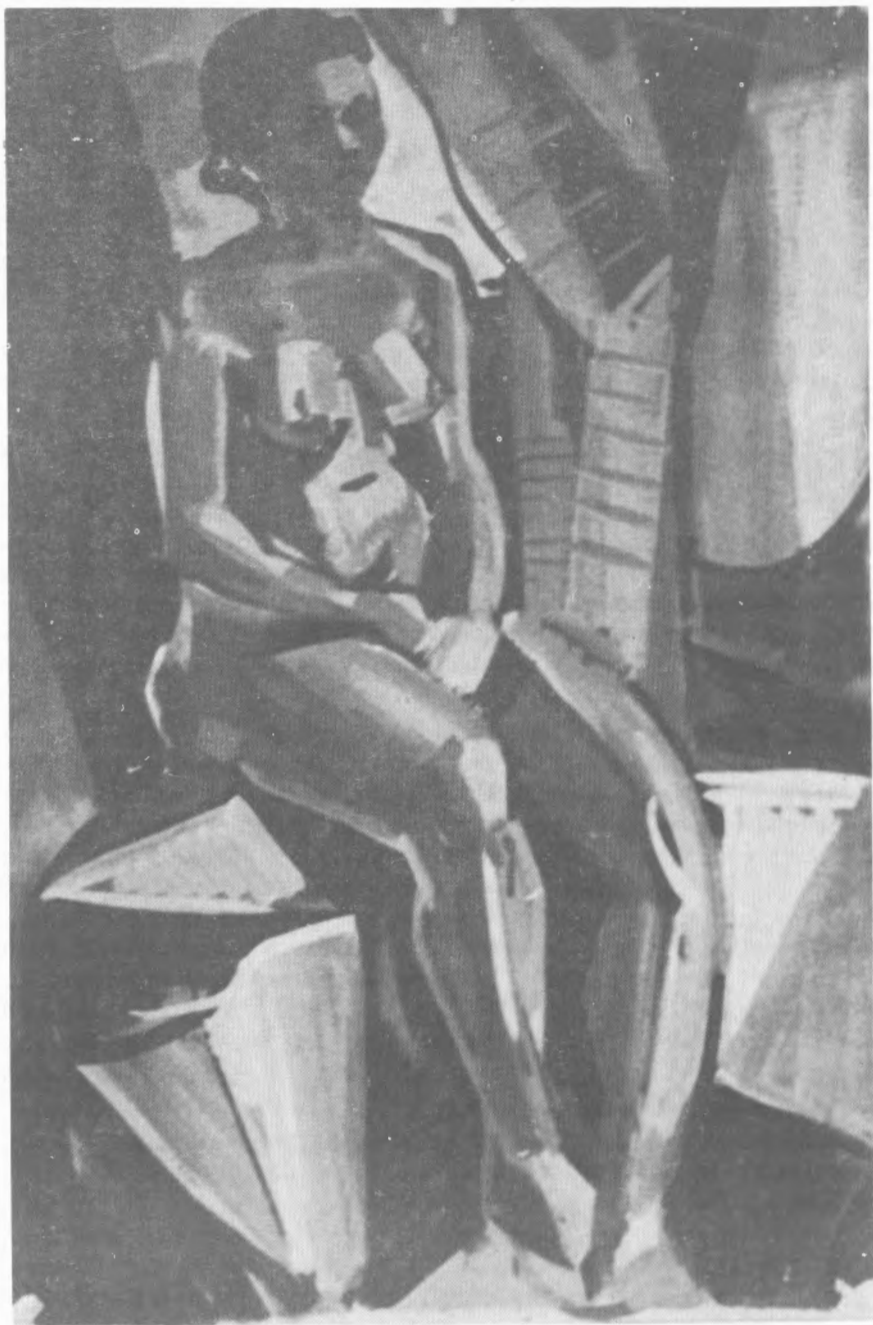
“В малому крузі”, суха голка на плястичному сілі, 1972

багато, систематично та щиро. Не шукаю жодних спрощень чи скорих ефектів" .лист з 15.6.1977./ і її творчість є доволі велика і різноманітна. В перших роках творчості її цікавить людська фігура, вона малює ґвашами, пастелями і казеїном акти та композиції з жіночими постановами. З цього періоду походить кілька сильних творів /деякі з них позначені впливом кубізму/, які виразно свідчать про мистецьку та професійну зрілість авторки. Рівночасно Адріана Лисак починає творити абстрактні композиції, як також випробовує нові техніки, наприклад випалює на дереві рисунок при допомозі гарячого заліза і в ці вижолоблені лінії-рівчаки запускає фарби, або творить абстрактні декоративні композиції, наліплюючи на дошку лушпиння з горіхів і кістки зі сливков. Такі декоративні праці нагадують трохи мозаїку, але їх матеріал виглядає легший і тепліший від кам'яної твердої мозаїки.

“В середу”, суха голка на пляст. силі, 1972

При кінці 1960-тих років Адріяна Лисак творить абстрактні композиції в рельєфі, одні з них нагадують вітрила старинних кораблів, інші — якісь космічні хвилі, що випромінюють з різних джерел світла.

"Акт" /жінка/, назеїновий ґваш, 1964

Від початку 1970-тих років малярку зацікавила, і можна сказати, захопила на довгий час, праця сухою голкою на штучному склі /плексі-глас/. З цих вигравірованих плит плексігласу вона відбиває гравюри /естампи/ немов із плит мідеригів. Пізніше деякі гравюри вона ще кольорує акварелями. З уваги на делікатність матеріалу, наклад таких гравюр не є великий — 10-12 примірників /зі сухої голки на мі-ді можна відбити 30-40 естампів, а з деревориту ще більше/.

Отже праця сухою голкою на штучному склі є тепер одним із головних занять мистця, а її тематику в цій техніці можна поділити приблизно на три групи: — чисто абстрактні композиції, символістично-сюрреалістичні композиції і твори з жіночими фігурами.

В останніх трьох роках Адріяна Лисак експериментує новий вид творчості — тривимірні композиції, щось у роді абстрактних скульптур-конструкцій, виготовлені з кольорових плиток штучного скла. Цей найновіший рід творчості є, можна сказати, ще в стадії студій, хоч деякі "асамбляжі" /із браку українського терміну, авторка вживає цієї назви/ є вже цілком зрілі твори і вони здобувають на виставках захоплюючі голоси фахової критики.

В цій статті постараємося схарактеризувати основну творчість Адріяни Лисак, цебто її гравюри виконані сухою голкою на штучному склі. Одні з них представляють чисто абстрактні твори з геометричними, або псевдо-рослинними формами, інші твори є символістичні і сюрреалістичні, якими вона зуміла створити свій власний стиль, свою мистецьку мову, якою вона промовляє до глядачів. В одних працях їй вдається промовити ясніше і більш зрозуміло, в інших менше, але нема між ними таких, які не викликали б зацікавлення і не приневолювали б глядача до задуми.

Її абстрактні твори відзначаються в першу чергу дуже гармонійними і зрівноваженими композиціями. Вони не силювані, без штучного схематизму, свіжі, з багатою уявою напів-геометричних і напів-рослинних форм, які переплітаються вільно, без накопичення і в певному ладі, творячи декоративні праці вишуканого смаку. Хоч вони і мають, для годиться, свої назви, але глядач не шукає в них підтекстів, лише милується їх пливкими, мелодійними лініями, ритмом, які витворюють приємний, елегантний настрій /"В малому колі", "На прощання", "В середині"/. Деякі рослинні орнаменти Адріяни Лисак нагадують трохи рисунки Ярослави Геруляк з 1960-тих років, але вони є спокійніші і більш загадкові. Ярослава Геруляк, оспівуючи культ біологічної сили рістні, є більш динамічна і безпосередня, а в Адріяни Лисак вичувається натомість жіночу рафінованість, м'якість та заокругленість.

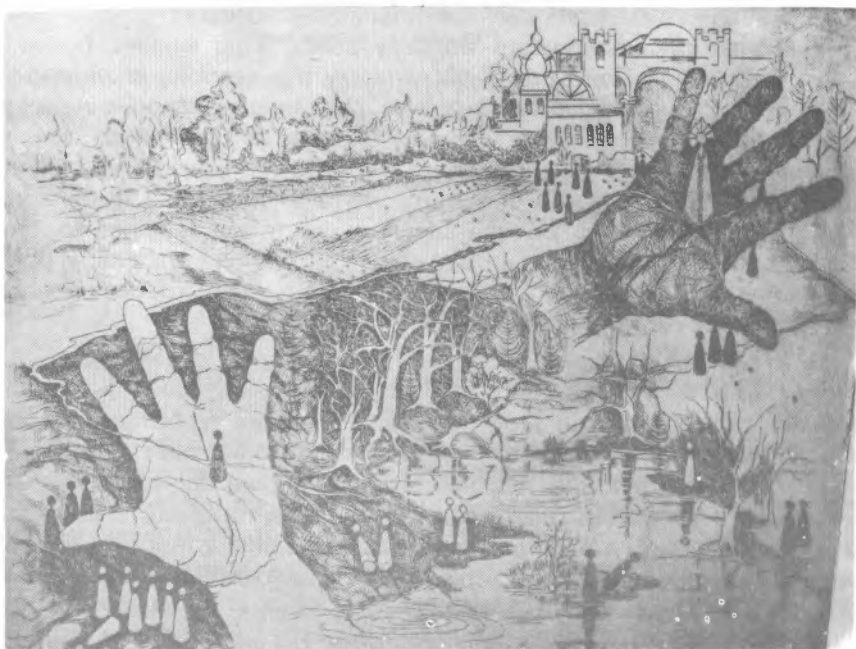
В кожному випадку, Адріяна Лисак витворила свій власний тип абстрактних композицій, які відрізняються від подібних творів інших мистців.

Бодай кількома словами треба згадати гравюри з жіночими фігурами. В них не видно еротизму, нема теж і класичної грецької краси, але є вміло відображена жіноча ніжність, делікатність і своєрідна загадковість-таємність, які притягають увагу глядача. Приємно вражає у них добрий, впевнений рисунок і вільна композиція.

“Патетична соната”, гравюра на пляст. силі, 1976

Та найбільше творів виконала Адріана Лисак в сюрреалістичному і символістичному стилях. В них повторяються часто такі складові елементи: руки /якщо їх є більше, то одні будуть білі, інші чорні/, ша-

“Дорога життя”, гравюра, 1976

“Трачі”, суха голка на пляст. склі, 1977

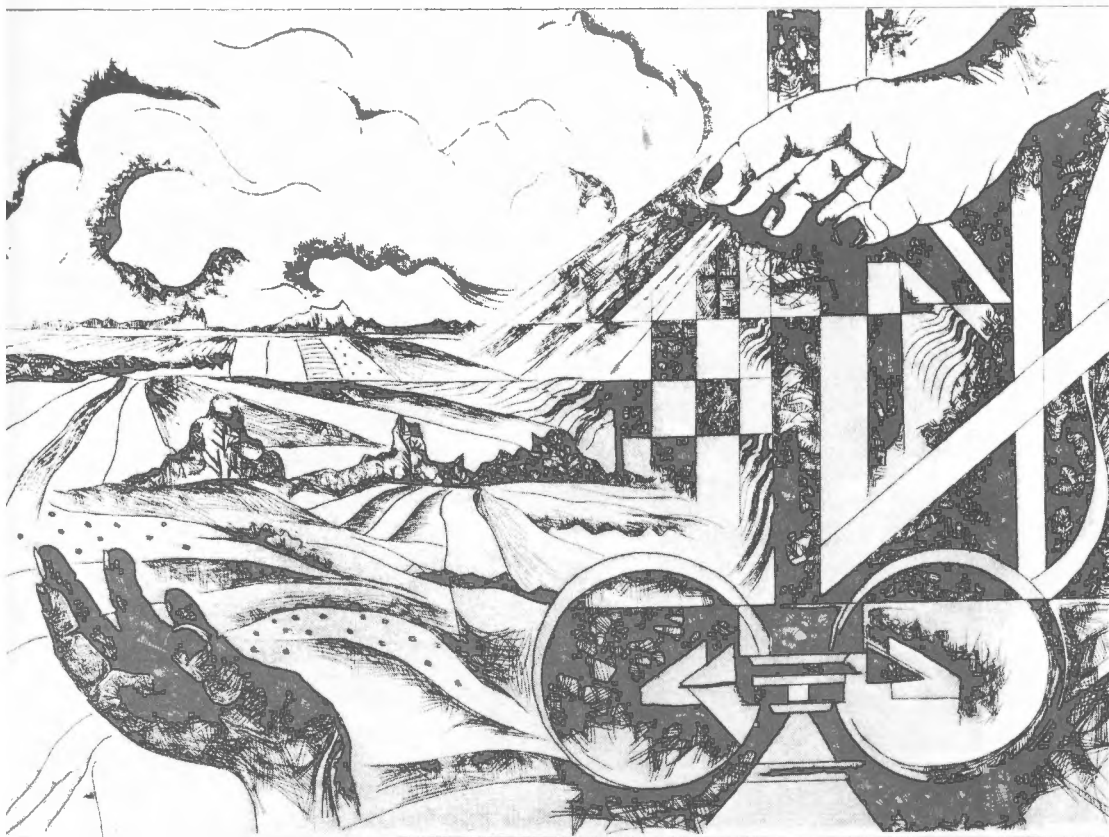
хівниця, шахові фігури, карти до гри, музичні ноти та інструменти, дерева, листя, міські та сільські краєвиди, що виступають завжди на дальшому пляні. Часто бачимо протиставлення чорного з білим.

/“Чародійна сопілка”, “Патетична соната”, “Молитва”, “Дорога життя”/.
Що ж бажає малярка висловити цими символами?

В її уяві руки означають людську долю, наші вчинки, також і наше призначення. При допоміж форм і руху рук авторка висловлює свої почування, свою співдію з природою. Шахівниця, шахові фігури і карти до гри пригадують нам, що людське життя це постійна гра, змаг, щоденна боротьба, в якій найменша неувaga чи помилка можуть спричинити далекондучі наслідки на решту життя. Нічого в житті нема певного і тривалого, а багато речей залежить часто від звичайного, банального випадку. Всежтаки, не зважаючи на непевність долі у боротьбі за життя, треба завжди мати свої пляни, надії, треба сподіватися кращого майбутнього, в успіхи, в людську приязнь.

При допоміж музичних інструментів вона хоче сказати, що в житті для його повноти, потрібно нам поезії, музики, фантазії, треба час до часу відірватися від щоденних матеріальних турбот до естетичних переживань. Так як потрібна нам поезія і музика, так і необхідно нам мати зв'язок з природою. На тлі природи людина оживає, набирає свіжих сил — і тому Адріяна Лисак з такою ніжністю рисує листя, дерева, вони присутні на багатьох гравюрах. Завдяки єдності з природою, людина вдержує внутрішню рівновагу, віднаходить поезію, природа сприяє їй до розважань над вічним.

На багатьох гравюрах бачимо протиставлення білих рук чорним, ясних фігур — темним. Чи не є це ствердження того, що в світі па-

“Руки прерій”, гравюра

нують добро і зло, життя і смерть, протилежні людські вдачі, суперечні інтереси, серед яких приходиться нам щодня вибирати свою дорогу?

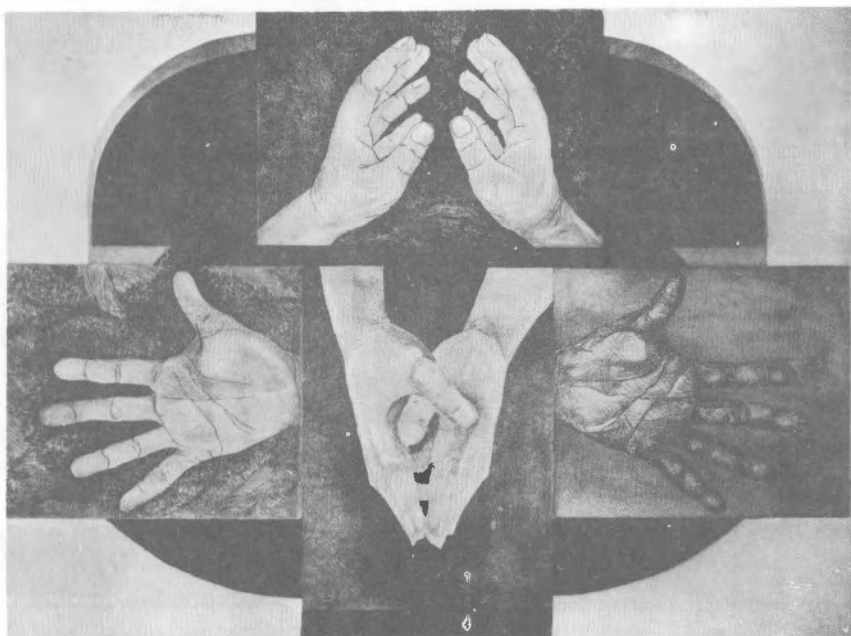
Людина, будучи суспільним істотом, не може замикатися сама в собі, її життя в громаді, в менших і більших спільнотах — про це малярка дає натяки представленням людських осель, засіяних полів; вона бачить людину не відірвану від світу, але в гармонії з ним.

Адріана Лисак належить до талановитих авангардних мистців з багатою уявою, з нахилом до філософічних роздумувань, вона має відвагу експериментувати, будучи добре свідомою того, що бере на себе ризик успіху і невдачі.

Про неї, як про людину, можемо сказати, що вона, крім мистецтва, любить літературу, музику, балет і спорт; буває, що у хвилини ліричного надхнення пише мініатюрні поезії-настрої. Адріана Лисак є активним членом української громади в Монреалі, вона належить до професійних українських і канадських організацій мистців.

Необознайомлений зі сучасним мистецтвом, або надто вразливий на національні атрибути, читач може запитати — а чи творчість Адріани Лисак є українська?

На це треба йому відповісти, що кожний мистецький твір, без огляду на його стиль і тематику, який вийшов з рук українського маляра, належить автоматично до українського мистецтва, бо не сюжет твору і не стиль рішають, тільки національне походження автора. Ці речі є загально відомі, але в українських середовищах бувають щодо цього часом ще сумніви.

“Молитва”, гравюра, 1977

Можна ще пояснити цьому читачеві, що приналежність до мистецтва якогось народу ґрунтується не лише на самому етнічному походженні мистця, але і на цілому ряді факторів і прикмет, якими відрізняються мистецькі вислови поодиноких народів, бо в них відзеркалюється національна особливість мистця /наприклад, скандинавські малярі не мають такого сильного відчуття кольорів як французи, італійські мадонни є лагідніші від фламандських, українські малярі вживають погідніших і тепліших фарб від росіян і т. п./.

В творах Адріани Лисак спостерігається здоровий ліризм, стремління до гармонії, погідність, декоративність — такі властиві українському мистецтву.

УПА В КАРПАТАХ

*п'єса на 4 картини Павла Савчука
адаптації Ярослава Климовського*

Ідея відзначити 35-ліття Української Повстанської Армії і 30-ліття її Рейду на Захід, театральним видовищем — знайшла піддержку Головної Управи б. вояків УПА. У пригоді стає драма П. Савчука п. н. "УПА в Карпатах". У театрі, як живому мистецтві, наступили величезні зміни, як у реалізації, так і в самому писанні сценічного тексту.

Свідомий цього, автор адаптації мав на цілі зосередитись виключно на найважливішому, а саме на операціях УПА в Карпатах, до речі, виправдуючи назву п'єси.

У драмі П. Савчука є вправді один загальний плян перебігу подій і взаємин дійових осіб, але крім основної теми там же велика кількість дрібніших елементів твору т. зв. мотивів, які цю основну тему децю притемнюють. Наша молодь, народжена й вихована на чужині, знає про УПА тільки в загальних обрисах із спорадичних статей, тому показати їй УПА в сценічній дії є навіть доцільним.

Згадані дрібніші елементи треба відповідно конденсувати, тобто представити їх тільки т. зв. штрихами, а зосередитись, як сказано, головним чином на самій дії. Шойно тоді юному глядачеві буде легше сприйняти сценічний текст.

КАРТИНА ПЕРША

СЦЕНА 1

Сцена, а дослівно 2/3 сцени представляє бункер внутрі гори. Стіни бункру виліплені мішками із землею. На середній стіні висить велика теренова мапа. Над мапою ікона св. Юрія Переможця. Великий тяжкий стіл, на ньому писальна машина й інші необхідні для канцелярії машини, телефон, збоку радіонадавача — радіовідборча апаратура. Над застеленим коцом залізним ліжком ікона Матері Божої. 1/3 сцени, це простір /за стіною бункра в простій лінії від глядача/, по цьому просторі проходить вартувий.

Сотник Буревий і його ад'ютант хорунжий Байда в старшинських плащах; штани т. зв. райтгози, високі чоботи. Замість райтгозів і чобіт можуть бути лежтарські штани і лежт. черевики, тимбільше, що дія відбувається зимою в горах.

Сотник: Друже, хорунжий, згідно реляцій нашого Розвідчого Відділу більшовики мають почати велику офензиву на головні наші розташування. Вони можуть на нас ударити з усіх сторін. Нашу головну увагу мусимо звернути на відтинок, куди йтиме наше постачання. Відірвані від доставки зброї — опинимось у важкій ситуації.

Хорунжий: Як звичайно наступають на нас щоб ми не мали Різдва Христового.

Сотник: /Показує на мапі/

Маємо наказ Головної Команди випередити їх. З нашого відтинку, три наші сотні завтра, 15 хвилин по півночі, штурмують пункт "Т". Для цієї операції приділено нам спеціальний відділ мінометів /з гумором/ "полірувати" ворожі танки. Цією зброєю, що ми в часі капітуляції дістали від німців, — вони принаймні частинно заплавили за кривди, вчинені українцям упродовж їхньої окупації.

Хорунжий: В поблизу, як вам відомо, друже сотнику, є важливий пункт "Н", звідкіль усіма операціями напевно керуватиме особисто головний командир; Між іншим я мав щастя здобувати цей пункт, — власне під командою головного командира, він блискучий, стратег і зразковий вояк-друг, останні сухарі роздав нам, повстанцям, що були поблизу нього, цілими днями обходився без їди й води. Після бою з кожним стрільцем перекинувся принаймні двома сма словами.

Сотник: Так, про цей бій знаю добре. Там теж маса-масенна зброї й полонених дісталась нам у руки. Таких боїв під його командою не злічити.

Хорунжий: Багато-багато у нас сміливих, одважних лицарів-героїв старшин і стрільців УПА, сотні тисяч, та світ про них мовчить хоча і знає.

Сотник: Один Бог і наша св'ята земля, зрошена кров'ю, знають неписану історію нашого нескореного світлих фрагментів ... Та годі. Завтра "бенкет" з більшовниками...

Хорунжий: "Бенкет" із спецчастинами більшовицької армії. Звичайним червоноармійцям не довіряють.

Сотник: Не довіряють. Відколи почали переходити до нас свідоміші старшини і бійці-українці, як також чимало білорусів, їхнє головне командування відкликло армію, а заступило її спецвійськами.

Хорунжий: Виконують угоду з Польщею й Чехословаччиною — знищити УПА. Аж три держави проти нас.

Сотник: Цим вони показують свою слабкість.

СЦЕНА 2

/ З лісу виходять стрільці-колядники. Виринув вартовий /

Вартовий: Кличка!

Ройовий Михайло: Лук. Відгук!

Вартовий: Тятива. З колядою?

Ройовий Михайло: З колядою. Сотник у канцелярії?

Вартовий: Так.

Ройовий Михайло: Друже сотнику, голошу слухняно: — прийшли стрільці з колядою.

Сотник: З радістю. Колядуйте, будьласка.

Стрільці: */Закінчивши колядувати, складають побажання, потім стають на "Струнко"/*. Христос Родився!

Сотник і Хорунжий: Славім Його!

Сотник: Ми з другом хорунжим дякуємо вам за коляду.

Ройовий Михайло: Друже сотнику, прохаю слухняно вашого дозволу звернутися з чимсь до вас.

Сотник: Прошу.

Ройовий Михайло: Моя мати ... Олеся і я просимо до нас на Свят-Вечір.

Сотник: Щиро дякую, з великою радістю ...

Ройовий Михайло: Дев'ятнадцять стрільців мають запрошення на Свят-Вечір у нашому селі від рідних, приятелів і знайомих, лише чекають на Ваш дозвіл, друже сотнику.

Сотник: Вони вже готові?

Ройовий Михайло: Так, друже сотнику!

Сотник: Гаразд. Тільки на одну годину! З собою взяти два ручні скоростріли і більшу кількість набоїв. */Стрільці-колядники виходять/*

СЦЕНА 3

Вартовий: */Побачивши серед них стрільця, що всі вважали його комедіянтом/*
І ти тут?

Стрілець: А де я маю бути? У мене голос, як у солов'я, а в тебе, як у риби.

Вартовий: А пішов ти під сто чортів, ти український Швейку!

Стрілець: То ти йди туди, а мені й тут добре.

СЦЕНА 4

Сотник: */До Хорунжого/*

Друже хорунжий, піду відвідаю ... бо завтра — один Бог знає...
Заки повернусь, ви виконуєте мої обов'язки. Сьогодні ще устійни-
мо деякі справи. Збірка 11.15 ночі. Мусимо видати достатні кіль-
кість набоїв і гранат. Видати харчі. Забезпечити санітарний відділ,
як на фронт. Зв'яжіться з усіма гніздами, щоб подвоїли стежі з
моментом телефонного наказу.

Хорунжий: Наказ, друже сотнику!

Сотник: */Глянув на ручний годинник/*
Я пішов ... Христос Родився!

Хорунжий: Славимо Його! Веселого і щасливого Свят-Вечора!

Сотник: Щиро дякую. */Виходить, бере з собою автомат, набої, гранати/*

Хорунжий: */Світло починає гаснути, хорунжий телефонує/*
Гало -"Чугайстер" моментально подвоїти стежі!, Гало! "Гонивітер"
моментально.../Світло гасне. У темряві у напівзатемненні/ Відбува-
ється швидка зміна декорації, перехід до другої картини.

КАРТИНА ДРУГА

СЦЕНА 1

*Чепурно прибрано світлиця в українському стилі: ікони, портрети Шевченка, Франка тощо. Двоє дверей. Ялинка. Під іконою лампадка. На покутті дідух. На столі посуд, приготовлений до вечери. Стіл очевидно накритий ска-
тертю. Довкруги стола крісла. У світлиці ясно.*

Мати: */До Лесі/*

Щось не чути, Лесю, щоб ішли наші дорогі гості./Скидає з себе
кожуха/

Леся: Прийдуть, мамо, прийдуть! Адже ж переказував наш Михась, що як
тільки вечірня зірка зійде, — будуть тут.

Мати: */Глядить крізь вікно на небо/*
Ось-ось зійде.

Леся: І вони ось-ось і прилетять ...

Мати: А може прибіжать?...

Леся: Ні, ні, прилетять. Це ж наші карпатські орли.

Мати: */Глянувши на стіл і по хаті/*
Чи все у нас, готове, Лесю?

Леся: Наче все спокійно. Ем-ве-дівців, слава Богу, в селі немає. Можливо, що в них якесь державне свято й пішли на якесь їхнє збіговисько, а там напевно, питимуть цілими годинами.

Леся: Та дав би Бог.

Мати: Я бачила, як йому хлопці зізду майстрували, та таку гарну, що й ну.

Леся: */Поправляє прикраси на ялинці/*

Гарна наша ялинка, правда?

Мати: Гарна, дуже гарна! Цього року і ялинку не всі мають люди, бояться тих антихристів. Аде ж наш батько сьогодні буде їсти Свят-Вечерю?
/Плаче/

Леся: Не плачте, мамо, Пан-Біг ласкав.

Мати: */Заспокоїлась/*

Піду ще дещо приготую. */Іде до Кухні/*

Леся: Бідна моя матуся! А яка добра до нас, а як нас любить. Нас дві лише дома зосталось — немає батька, десь там він у Холодній Тундрі а брат пристав до наших дівчат, але, як мені покинути безпомічну матір?

Мати: */Входить/*

От і я вже можу зустріти гостей.

Леся: Подивлюся, чи вже зійшла зірка. */Іде до вікна, дивиться/* Гарна ніч. Немає морозу, хоч ясно.

Мати: І снігу немає багато ... саме добре буде йти лісом.

Леся: */ побачила крізь вікно, радісно/*
Ідуть, ідуть! — мамо!

Мати: Ну, і Богу дякувати!

/Стукання в двері/

Леся: */Відчинає двері/*

Просимо, просимо. */Входить сотник/*

СЦЕНА 2

Сотник: */Вітається з матір'ю — цілує її в руку. Потім підходить до Лесі, подає руку/*

Мати: А де Михась, він наче б ішов разом з вами, пане сотнику?

Сотник: Він прийде за пару хвилин, зараз же тут у сусідстві має щось перевірити.

Мати: Я рада поготорити з вами, пане сотнику, та маю ще дещо проготовити, пробачте, на декілька хвилин ще піду до кухні ... */виходить/*

Сотник: Будьласка!

Леся: Ми так з мамою ждали на тебе, Богдане...

Сотник: Лесю, моя ти найдорожча */ пригортає/*

Леся: Мій Богдане, любий, найдорожчий */обнялись/*

/Дивляться одне одному в вічі, пригортаються, цілуються/

Леся: */ Тулиться до нього/*

Вже скоро місяць, як тебе не бачила, а здається, що рік цілий.
Не уявляєш собі, як я затужила за тобою */ Дивиться в вічі/* за очима твоїми...

Сотник: І я не менше, повір, кохана! Прийде час і дасть Бог ...

Мати: */Вейшовши, підходить до вікна/*

Ось і наш Михась простує до хати. / *йде до дверей, обнімає сина/*

СЦЕНА 3

Ройовий Михайло: */входить/*

Друже сотнику, наказ я виконав.

Сотник: Дякую, друже ройовий!

Мати: */до сина/*

Михасю, проведи пана сотника до ванькира трохи відсвіжитись з дороги: там є все приготоване, рушники, мило. І ти, Михасю, помийся перед Святою-Вечерою.

Сотник: Дуже дякую.

/Ройовий Михайло пускає сотника наперед/

Леся: Я дуже вас прошу, мамо, поменше жаліться і плакати; ми ж запросили Богдана, щоб його трішки відвести від сумних думок. Мама його Арештована і вивезена Бог знає куди і взагалі невідомо, чи вона ще живе, а від батька, який є командиром одної із оперативних груп на Поділлі, вістки немає.

Мати: Буду старатися, Лесю, заховати сьогодні мою печаль глибоко в серці, та чи ...

Леся: Вже йдуть. */З ванькира вертаються сотник і Михайло/*

Мати: */Вказує місце сотникові/*

Пане сотнику, це місце для вас.

Сотник: */заскочений/*

Дуже дякую, пані добродійко, по моєму, це чільне місце, і воно вам належить.

Мати: Я вдячна вам за вашу уважливість, але я маю своє постійне місце, як і Леся, а це місце для чоловіка — сьогодні правитиме за нашого хазяїна, а наш Михась, як вам відомо, ще неповнолітній. Він також має своє постійне місце за столом.

Сотник: Ну що ж, годі відмовлятися, це очевидно для мене велика честь, пані добродійко!

Мати: */Звертається до сина/*

Михасю засвіти свічку */Михайло засвічує свічку запальничкою/*, а ви Пане сотнику — будьласка проведіть молитву */Хрестяться тричі і повторяють за сотником український текст "Отче Наш"/*

Сотник: *Після молитви/*

Христос Родився!

Леся, Михайло: Славім Його!

Мати: */ Бере просфору і складає всім побажання за чергою/*

Тобі Лесю, бажаю з цілого серця обильних Божих благодатей — кріпкого здоров'я */глянувши на сотника/* щастя ... і якнайшвидшого повороту нашого дорогого батька, так, щоб наступні свята Різдва Христового ми */ знову глянула на сотника/* разом проводили.

Леся: Дай Боже! *Цілує маму в руку/* А ви, мамо, знаєте, що я вам від щирого

серця бажаю — кріпкого здоров'я і повороту нашого батька.
/ Обнімаються і цілуються/.

Мати: */Підходить до сина/.*

А тобі, мій сину, міцного здоров'я, щастя, стати гідним наслідником
батька й удостоїтися бойових відзначень.

Ройовий Михайло: Дякую, мамо. */Цілує в руку/* Дай Боже дочекатись других
свят, веселіших */обійми/*

Мати: А вам, пане сотнику — кріпкого здоров'я, щоб вас щастя не оминало ні в
боях, ні */глянувши на Лесю/ ...і взагалі. /Сотник цілує матір у руку/*
Дозвольте пригорнути вас, пане сотнику, як рідного сина. */При-
гортає сотника/.*

Сотник: І я бажаю вам, пані добродійко, здійснення всіх ваших бажань, спо-
дівань.

Леся: */Підходить до сотника/* Я тобі, Богдане, бажаю всього того, чого ти собі і
мені бажаєш.

Сотник: Дякую, взаїмно. */Взяв обі руки Лесі в свої руки/.*

Мати: І чому так стояти, як малі діти? Ну, то поцілуйтесь вже. */Поцілувались трічі
в лице/* Бачите — в Трійці Бог перебуває.

Ройовий Михайло: */До сотника/*

А я вам бажаю, чого самі собі бажаєте.

Сотник: Дякую щиро.

Сотник */Подає руку Ройовому Михайлові/* І ми дружньо поцілуймось.

Ройовий Михайло: Залюбки. */цілуються/*

Мати: А тепер сідаймо споживати Божі дари. */сідають/*

Леся: */Помітивши, що мати посумніла/*

Мамо ви обіцяли не сумувати сьогодні.

Мати: Ну, гаразд, вже не буду.

/Вечеряють/

Леся: */До сотника/*

А ти мені й не похвалився ...

Сотник: Саме чим?

Леся: Ти ж дістав найвище бойове відзначення за героїчний учинок.

Сотник: Не дослівно "найвище", а одно із найвищих.

Леся: Цікаво, як це було?

Сотник: Звичайно. Ми бились на одному відтинку. Нас окружено. Не було ради
і ми пішли на прорив. Ворог розташувався за кущами в ярах.

Леся: В такому випадку вогнеметами по кущах, по ярах, тоді кущі йдуть з вогнем
враз із чубариками.

Сотник: Знаменито, Лесю, орієнтуєшся у воєнному ділі, бо в сьогоднішніх
воєнних операціях скриватись за кущами — великий ризик, бо і
дитина може догадатись, що за кущами може хтось бути. Проб-
лема в цьому, що вогнемети ми вживаємо в крайньому випадку,
бо, правду кажучи, в нас їх небагато. І коли ворог, наприклад, роз-
ташувався в ярах впродовж 5-ти кілометрів, скільки-то вогню треба
витратити. Вони ж маси кидають проти нас.

Леся: Продовжай розповідь, Богдане!

Сотник: Я прорвався з стрільцями крізь загороду й натрапив на засідку. Декілька гранат, де вони на нас засілись, і діло скінчене. Ці, що залишилися в живих, вийшли із засідки, підняли руки вгору ... і здалися.

Леся: Наші ніколи не здалися б.

Сотник: Це свята правда.

Мати: А, як вам воякам, пане сотнику, завтра бути без Богослужби?

Сотник: */зчасто дивиться на руч. годиник/*

Як приємно, коли наші матері про все турбуються — і про службу своєму народові і про службу Богові. Ми, повстанці, вислухаємо слова Божого по поодиноким укріпленням. Наш капелян матиме багато праці, бо хлопці звичайно всі до одного прагнуть висповідатись і запричаститись. Та цікаво, як у вас буде із Службою Божою?

Мати: Завтра буде Богослужба. Громада відстояла своє проти закриття церкви, а наш старенький парох, хоч і нездужає, буде правити. Йому все одно, сказав. І люди не бояться, ні арештів, ні вивозів. *Нажуть:* З нами Бог. */надслухує/* Наче якісь кроки. */Дивиться крізь вікно/* Це йдуть до нас колядники. */Йде вічиняти двері/* Просимо, просимо — заходьте, заходьте, діти

СЦЕНА 4

Один з Колядників: Чи дозволите колядувати,
колядувати, дім звеселити,
дім звеселяти на честь
Божого Дитяти.

Мати: Просимо, просямо.

/Тут колядують/

Один з Колядників: */віншує/*

Низько ся клоним, Богу ся молим
Ой, дай вам Боже — щастя й здоров'я,
Прибутки добрі і з віком довгим
І з усім домом і з чесним двором
І з паніматкою, і з челядкою
І з усім родом і з всім народом
З усім добром, Божим Різдом!

Мати: Спаси-Біг, Спаси-Біг — діти! А тепер, дітоньки любі, повиншуйте панові сотникові так, як ви це склали спеціально для пана сотника.

Сотник: Прошу, прошу, любі діти!

Хлопчик: Народився нині Спас,
тож прийшли ми тут до вас,
принесли вам коляду,
щоб забули ви біду.
Дай вам, Боже, щастя, сил
ворогів розтерти в пил,
а тоді Господня власть
Україні волю дасть.

(далі буде)

Фізична Культура

Про харчування молоді!

ЧИ ПЕРЕОБТЯЖЕННЯ У ШКОЛІ?

др. Степан Зошук

Самозакохана наука-знання отримує заєдно копняка від природи. Знаменне однак те, що відповідальні тим не переймаються, а навпаки, вони ще цупкіше реп'яхом причіпляються до наукових дослідів і вмовляють у загал, що це одинокий вигляд, остання дошка порятунку.

Ось у пресі б'ють відповідальні на тривогу, що "вибухла" нова пошесть /болі голови, живота, безсонність, або сонливість, і т. д. / у шкільної літвори. "Стурбовані" пишуть, що лікарі є безсильними супроти цієї "пошести" і, що дослідники правободібно почнуть полювати за лиходієм, якимсь живком /вірусом/. Вибачте, ні, уже й цього не потрібно, бо причину, за звідомленням часописів, уже знайдемо і нею має бути, **переобтяження** дівтори домашніми задачами. Поставлено теж вимогу: негайно знести той "бич божий", ті домашні задачі! Таким чином, справа, як і багато більше подібних, була би полагоджена; а коли б дійсно **задачі** знесено, і навіть по якомусь часі "пошесть переобтяження" не змаліла б, що є цілком певним, то й тоді дійсної причини ніхто не торкнеться, а оминатимуть її як невивідну. Пригадую собі, що я мусів подолати, будучи учнем народньої школи, а потім гімназії, а це було набагато більше ніж сьогодні виконує дівтора і молодь.

Ми переходили школу життя в хаті, на господарці, і науку в школі. На весні, вчасним літом, а потім восені, ми пильно працювали разом з нашими батьками на полі, в городі і в хаті, на обійстю. Ми мали час на зроблення домашніх задач, на гри і забави, головно копаний м'яч, сітківку і пливання; в неділю, а й у святочні дні, коли батько був вільний від служби, то забирав нас до лісу по гриби; ми пішком дріботали в лісі Княждвора, Воскресінців, а часом ще далше, разом назбиралось до 30 кілометрів або й більше. Вертаючи обвантажени наплечниками, повними грибів, ми нераз були до нитки промоклі, нас прав дощ іноді годинами. А що ми їли? — Зраня: ячмінна нава з добавком кількох ложок молока, часом де-що солодку /цукру/, а до цього кусок разового хліба, печеного в хаті, без масла, сира, шинки, ковбаси, яйця чи мармеляди. /ми мали в коморі шинку, ковбаси і сало, але дуже рідко їли/. До школи ми не брали і мати нам не давала ніякого другого сніданку, хіба часом якийсь овоч, або зернята зі соняшника. Грошей батьки нам не давали до школи на купівлю ласощів чи яких напиктів. Біля школи, ані в школі, не було ніяких склепів, де дівтора могла би купувати "харчі", ласощі і "безалькогольні" напикти. В гімназії лише виїмково чи припадково хтось

курив; це були звичайно занедбані хлопці або "мамині синки"; біля одинадцятої години ми відчували голод, але саме це загострювало увагу в науці. Відома латинська приповідка: "повний шлунок не вчиться охоче". Навчання тривало до год. тринадцятої, часом до чотирнадцятої, а коли були надобов'язкові гри і забави, то й до п'ятнадцятої. До школи ми ходили пішком, дехто мав одну і більше годин ходу, до школи.

Наш обід: юшка з городини, борщ, юшка з барабоць з добавком чогось зі світу звірят, але частіше й без добавків, при чому кількість тих звіринних добавків була смішно мала. Рідко коли була в нас на столі курка/ одна на 7 років!/, дарма, що в нас було повно курей. М'ясо один раз а дуже рідко коли двічі, в тиждень і то стільки, що "кіт наплакав". Яйце ми їли лише на Великдень і то найвище два, дарма, що в нас яєць не бракувало. Яєць мати уживала у малих кількостях до галушок, або до здобних тіст чи тортів, але лише на Різдво і Великдень. Масло отримували ми лише тоді, коли виконали якусь працю поза чергою. Отже, обід складався головню зі сирі і вареної городини, до якої ми їли ще квашені огірки, квашену напусту і квашені буряки до борщу. Засада внутрішньої ощадности, яку проповідував і у своєму житті виконував Сковорода, була майже уведена в життя. Сьогодні знаємо від численних поважних дослідників, а й з історії і географії харчування народів, що білковини і товщі звіринного походження не є конечно потрібними, ні для правильного розвитку людини, ні для повного здоров'я. Напитком нашим була звичайна вода, часом содова вода з добавком соку з рожі і то лише при нагоді якоїсь праці, яку ми виконали поза чергою; на Різдво і Великдень ми отримували дрібку вина, яке наш батько сам робив з наших овочів. Пиво було хіба раз в рік з якоїсь надзвичайної нагоди. Кисле молоко, редьку, огірок і разовий хліб ми їли в праці в полі; на дорогу, в ліс, ми брали кусок разового хліба і кусок сала та часник, по дорозі ми їли досхочу овочів. На вечерю ми їли завжди кулешу з горнятком молока / кисле літом, солодке зимою/. Швайцарець, Фердинанд Бальц, який довгі роки працював рільником-знавцем в Україні, описав спосіб життя, харчування і незвичайне здоров'я українського-села-Чорний Острів, в якому, на 2400 мешканців, було аж 27 столітніх осіб, а 80 і 90-літні двигали великі тягарі, на великі віддалі, а їхнє здоров'я так його зачудувало, що поставив спосіб життя і їхній харч як примір для Швайцарців, підкреслюючи їхнє незвичайно працювате життя, в полі й на господарчі, та незмінні ніякими отруями, прості селянські, головню рослинові, харчі. М'ясо, яйця і сир їли вони, у дуже малих кількостях, лише у св'ята і неділі. /Праця написана у 1948-у році/

В часі великих ваканцій, коли не було уже такої праці в полі, ми перебували цілими днями над рікою; з радости, що можемо брикати у просторі, над водою й у воді, грати копаного м'яча чи яку іншу гру, ми не думали брати зі собою куска хліба, хіба на місці де роздобули зелених овочів. Мати ніколи не запихала нам кишені "канапками", ласощами чи безалькогольними напитками і не наказувала "гляди, щоб прибув на час на обід"; ми вертались звичайно вечером обмурзані, іноді покалічені, одежа часом подерта, геть як той Андрій з повісти Гончарова "Обломов". Нас мати не сварила лише чекала коли то ми скоро помиємося, з'їмо нашу кулешу і підемо спати. Нас властиво їжа не бралась бо аж тепер ми відчували перевтому і прагнули чимскорше лягти до ліжка. Ми в ту мить

засипляли і твердо спали, щоб раненько вибігти до саду, завжди босяком, по росі, збираючи і насолоджуючись свіжими овочами. В хаті, кожний з нас, мав призначену працю: дров нарубати, курник чи стайню вичистити, подвір'я позамітати, на всякі посилки, а вечером іноді по грах чи забаві з дітьми сусідів, ми сиділи під тином і давай розказувати собі взаємно казки; отже, ми мусіли мати й час на читання тих казок.

В часі перерви, у школі, не було цього безглуздя і прямо насильства, над нами, у виді обов'язкових "доживлювань", не було того каригідного зводження нас з природної путі у виді склепів із всякою "їжою", ласощами, напійками і куривом! В часі перерви нас окрилювала лише одна думка "літати", бавитись, кричати і сміятися, що духу стало. Відповідно, до цього й виглядало наше здоров'я. Таких недуг і в такій кількості, як сьогодні, у нас не було; рідко хто і рідко коли хтось бракував у школі з приводу занедужання. А вже такої недуги-дивовижі як оце "переобтяження" /шкільний стрес/ навіть найсильніша уява не видумала б! Зуби в нас були здорові!

Мої дорогі мами, тати, тітки, бабуні, учителі і виховники у таборах! Який харч і скільки, які напійки, ласощі і скільки і примір який ви даєте? В яких світлицях, спальнях, вітальнях, кінах, самоходах і т.д. закурених вами, а не рідко і самою ж молодістю, беручи примір з вас, сидять ті невинні в нічому діти і молоді? А який і скільки того руху, на свіжому повітрі, ви даєте тим дітям і молоді? Ви ж самі показуєте у всьому згубний шлях для розвитку і їхнього здоров'я, сьогодні ще й до того купуєте їм зоровий передачник /телевізор/, щоб мати спокій від них. А цей винахід є під кожним оглядом шкідливий!

З'ясовуючи ще раз: наш харч був під кожним оглядом зрівноважений, багатий у такі незвичайно важливі зачинники /вітаміни/, розчинники/ ферменти, ензими/, лугові нівечники/ баффер субстансіса/, хемічні первні органічно зв'язані, які всі знаходяться лишень у сирих харчах зі світа рослин/ городина, овочі, зернові харчі, прим. соняшника, гарбуза, горіха /тощо/. Ми доставляли теж нашому еству високоякісних білковин зі світа рослин у виді сирого зеленого листка, гороху, бобу, всяких зернят, і у дещо зміненому виді, у звареній бараболі /за дослідями проф. Шуфена /Бундесанштальт фюр Квалітетсфоршунг дер Пфлянценнаунг у Гензенгайм-Німеччина/ бараболя є королевою, що до якості білковин, поміж усіма білконосними харчами, отже такими як м'ясо, молоко, яйце/. Разовий хліб був рівночасно доставцем білковин і кальорій. Хоч і в нас подавано часом харчі звіринного походження, і то у малих кількостях, як свого рода дань забобонам, то ті харчі були вільні від всяких отруй, запискуваних звірні назаріз сьогодні, вільні від заразнів, живків /вірусів/, токсоплазми, і стільки інших, наявних у всіх: сьогоднішніх харчах звіринного походження, включно до отруй типу ДДТ. Ці останні і токсоплазма у сьогоднішніх м'ясивах яйцях є особливо грізні для вагітних жінок! отже "стрес" з харчування, а не шкільний!

Чому харчі, які ми даємо нашим дітям і молоді, ведуть до жахливого переобтяження цілої переміни речовин /метаболізм/ на всіх її поземах? В першу чергу забагато білковин, змінених високою теплотою, зі світа звірят. Сьогодні пересічно 50% денного запотребування в кальорії по-

A detailed line drawing of various agricultural products, including wheat, corn, beans, peas, apples, pears, grapes, pumpkins, and potatoes, arranged in a grid-like fashion. The drawing is a black and white illustration of various agricultural products. It includes wheat stalks on the left, a corn cob, a bean pod, a pea pod, a head of lettuce, a head of cabbage, a tomato, a pear, a bunch of grapes, a pumpkin, a carrot, a radish, a cucumber, a banana, a large round fruit (possibly an apple or orange), and several potatoes at the bottom. The drawing is a detailed line art illustration of various agricultural products, including wheat, corn, beans, peas, apples, pears, grapes, pumpkins, and potatoes, arranged in a grid-like fashion.

BRANDS

[illegible]

(дали буде)

Суспільники

Матеріали з X-го Зимового Табору СУМ на Франкополі

Причинок до гутірки про масові медії

(Закінчення)

М. Трач

Праця в редакції – редагування

Опрацювання вісток, крім писання власних звітів, є дуже важливим завданням редакції, яка вибирає з матеріялу, тобто віток, повідомлень, звітів, коментарів і пресових голосів, які розповсюднують пресові агенції. Вибірання відбувається за речевими критеріями (мірими, показниками), але суб'єктивності не можна цілковито усунути через накопичення різноманітного матеріялу. У фаховій мові журналіста редагування означає опрацювання, перепрацювання манускрипту даного тексту і приготування до друку, або для пересилання радіом, чи по телевізії. Дещо поширено редагування означає приготування звіту з окремих повідомлень, приготування видання газети, чи журналу, приготування фільму, радієвого, або телевізійного пересилання (передачі) з різних окремих частин, причинників, фрагментів, тощо. Редагування, можна б сказати, означає рішати про кінцевий вигляд (добрий, чи злий) окремої статті, окремого пересилання, окремого видання середника комунікації. Редагування відбувається, можливо це звучить дещо патетично, в духовому центрі кожної газети, журналу, кожної радієвої і телевізійної станції. Редакція старається про матеріял, переглядає його, впорядковує, скорочує, доповняє і вибирає інформативний, чи розваговий, який має бути запропонований читачеві, слухачеві, чи глядачеві.

Організаційна форма редакцій масових медій, тобто розподіл на окремі відділи (ресорти): зовнішня і внутрішня політика, господарка, загальні звіти і вістки, фейлетон, льокальне, спорт. У великих редакціях є спеціалізування нпр. наукові кореспонденти. Розподіл матеріялу за актуальністю (перша сторінка і т.д.) відбувається в редакції. (Франкфуртер Альгемайне Цайтунг має 74 редактори в центральній редакції і 50 внутрішніх і закордонних кореспондентів).

Редагування на екрані

Коли в дискусіях про пресові проблеми є мова про введення нової техніки, в редакціях, то на думці мається передусім далекопис (телекс) з екраном (відеоапарат) для редагування, приймання і висилання вісток-новин.

Капіталовкладення, які проводитимуть видавництва, є зумовлені, в першу чергу, роздумуваннями над раціоналізуванням. Передбачається, щоби тексти, від автора (пресової агенції) через редакцію до техніки, треба тільки один раз писати. Коли даний текст стоїть до диспозиції в формі електронних сигналів, його можна накопичувати (нагромаджувати), викликувати, змінювати,

передавати і складати, без потреби його ще раз писати. Праця повинна стати в редакціях, в порівнянні з теперішньою, тихішою і легшою. Узгаднюючи вплив електронних апаратів на працю журналіста, особливо на його духовий і творчий влад, треба насамперед звернути увагу, що електроніка є в першу чергу для редагування, для передання зформульованих думок і звітів на далекописні (телетайп) стрічки, або для свинцевого, чи фотографічного складу. Це означає, що журналістична функція критичного спостереження, розслідування, думання і формулювання й далі залишається завданням звітодавця-кореспондента. При опрацюванні тексту редактор має ці ж можливості, що й тепер: він може викреслювати (видалити із стрічки), додавати, переставляти абзаци. По закінченні редагування редактор має кінцеву версію (кінцевий вигляд) тексту перед очима, бо компютор »переробляє« (перепрацьовує) текст на »чистий манускрипт«.

Для контролю, чи порівняння можна зберегти первісну версію в компюторі (нагромадити), або зробити паперову відбитку. Для підготовки звітів з кількох джерел є передусім дві можливості:

1. редактор має паперові манускрипти всіх джерел, на підставі яких пише свою версію у відео-апарат;
2. він бере один манускрипт, як основу звіту і на екрані відео-апарату доповняє окремі місця думками з інших видрукваних на папері текстів.

Зроблені до тепер досвіди, з редагуванням на екрані, показали в загальному, що ця форма опрацювання манускрипту вимагає дещо більше часу. Найбільше витрата часу впливає з потреби дуже точного опрацювання (редагування), бо редактор не може більше очікувати, що зроблені ним, або перероблені, помилки, після нього хто-небудь поправить.

Редактор, який редагує на екрані відео-апарату, є свій власний перфторатор, складач і коректор. Всі, зроблені ним, помилки будуть друкуватися. Витрачений час на редагування, заощаджується при дальшому підготовленні змісту газети. Є побоювання, що довготерміново, цей спосіб редагування може довести до т.зв. складу на віддаль, тобто, що текст який пересилає пресова агенція буде відразу фотографічно складатися.

Третя друкарська революція

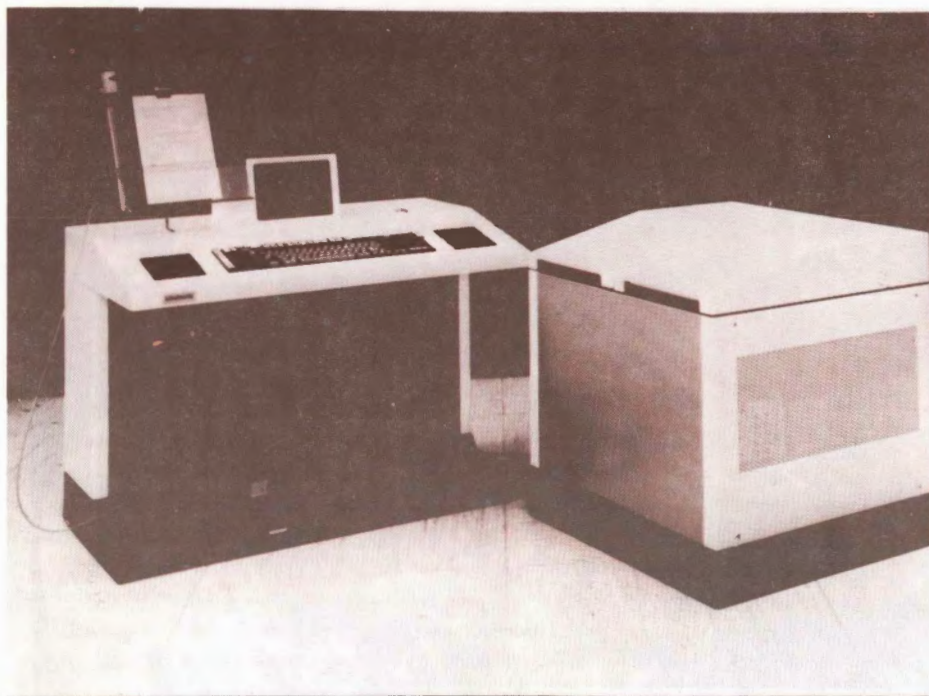
В друкарських підприємствах зближається кінець друкування за допомогою свинцю (олова). Технічний розвиток в друкуванні пішов так швидко, що говориться про третю друкарську революцію, яка вже є в повному розгарі. Після винайдення Гутенбергом ручного складу із змінливими буквами і після винайдення машинального складу-вливання рядків з олова, кругло 90 років тому, в техніці складання і друкування все більше поширюється: фотографічний склад і електронна система техніки. За допомогою, винайденного годинникарем Моргенталем 1885 р., першого лінотипа введенного 1886 р. в »Нью Йорк Трібун«, рядки газети, чи книжки, вливається з олова і складається текст. На тастатурі подібній до машинки до писання, пишеться текст буква за буквою. Добрий складач може зложити на годину кругло 6.000 букв. Лінотип, який складає за допомогою ленти, яка виходить з компютора, складає більше, як 11.000 букв на годину. Модерна машина фотографічного складу, в цей же час може скласти кілька мільйонів букв. На передбаченій фаховій виставці »друк і папір« наступного року в Діссельдорфі, буде виставлено найновішу продукцію »лінотипа« »машину фотографічного складання«, яка протягом менше, як 50 секунд може зложити і »зломити« цілу сторінку. Це найшвидша машина в світі цього року.

Праця на лінотипі, що виливає черенки в рядки з олова, відходить поволі в минуле,

Теперішній перебіг

Опрацьовану в редакції вістку передається до техніки. Її складач може безпосередньо складати на лінотипі. В, дотепер, модерних друкарнях перфоратор пише (діравить) текст на ленту, яка виходить з перфораторської машини (мусить вміти добре писати «на сліпо», бо не має змоги читати тексту). Перфораторську ленту вкладається до компютора, який «ломить» рядки випускає нову ленту. Цю ленту (стрічку) вкладається до лінотипа, який складає текст за допомогою променя «лейзер». Даліше робиться перші відбитки, коректу, ломку-приготовлення сторінки, витиснення зломаної сторінки на матрицю (маттер), матрицю відливається в олові – кожную сторінку кілька разів, залежно від висоти видання, а ці відливи накладається на циліндри-вали в ротації-друкарні.

Світлоелектронний апарат великої швидкості для набрання складу.

Щоби заступити перфоратора, вживається читальних машин, т.зв. optical character recognition. Ці читальні машини однак «дуже вразливі», бо пляма на листку їх збиває з пантелику, а тому вони можуть робити найглупіші помилки. Коли перфоратор може із змісту ще вчитати зв'язок і здогадатися, що мається на думці, то машина читає все правильно, чи ні, Редактор мусить працювати дуже чисто. Властиво ці машини не приносять економії, а радше навпаки.

~~~~~
Закінчення зі стор. 313

покалічених та побитих поліційними палками. Була викликана Національна Гвардія, але стрінула живу барикаду юначок і зупинилася.

В міжчасі республіканський кандидат на мейора міста Нью-Йорку розпочав переговори з демонстрантами і в висліді тих переговорів супроводжених густими окликами "Звільніть Україну", "Звільніть Мороза", ітп. були викликані кореспонденти "Нью-Йорк Таймсу" і інших газет та телевізійні станції, що зареєстрували вимоги демонстрантів.

Вечером того дня радіо, телевізія і преса були вивовнені програмою з маніфестації та інформаціями про Україну. Була мова про силу українського націоналізму, який протиставиться московській імперії в її політиці нищення національних культур, мови та переслідування за інакомислення. Ще мабуть ніколи американське суспільство не довідалося нараз стільки про українську проблематику, як цього пам'ятного дня 18. 9 1977 р. Українська молодь, особливо з рядів СУМ, дала прекрасний доказ своєї національної свідомості і політичного вироблення.

СУМ в дії

За національні і людські права

МОГУТНЯ МАНІФЕСТАЦІЯ

День 18 вересня 1977 р. був для всіх українців поселених в Східніх Стейтах Америки особливим днем протесту проти жорстоких переслідувань московсько-большевицьким режимом України і її колоніального визиску Москвою. Понад 25 тисяч маніфестантів відповіли на заклик УКНА і прибули під Об'єднані Нації, де саме мала розпочатися річна Сесія ООН.

Головним доповідачем на цій маніфестації був недавній в'язень **советських** тюрем і концтабору, а тепер мешканець Ізраелю, др. Михайло **Штерн**, відомий зі свого патріотичного наставлення до України, якій присвятив власні поезії та всюди боронить прав України, до її незалежності. Доповідали також син генерала А. Григоренко та прихильна Україні росіянка Алексєєва. Велечезна маса українських поселенців, а зокрема організовані лави української молоді та промови, що розкривали жахливу картину переслідувань і тортур, що їх зазнає український нарід і його найкращі сини та дочки від безбожницького і нелюдського режиму з його центральним осідком в Москві, справили на всіх учасників незагасні враження і викликали настанову постійно боротися за національні і людські права в тій останній колоніальній імперії — СРСР.

В такому духовому напнятті, вистачило тільки кинути іскру і це хвилююче море бурєю пронесеться над землею до вказаної цілі. Таку ініціативу виявив ТУСМ і разом з СУМ, що прибув цим разом в числі понад 2000 уніформованого членства, переважно юнацтва, рушаючи в напрямі будинку советські місії, що на вулиці 67-й і розі Лексінгтон. Саме в ту пору в тому будинкові мав перебувати міністер зовн. справ СРСР — А. Громико і треба було, щоб він побачив зблизька протест багатотисячної маніфестації, а зокрема молоді, народженої поза Україною але вірної її святим ідеям.

Трьома групами, понад 8 тисяч народу відділилися від головної маси маніфестантів і перейшли різними напрямками до вказаної спонтанними організаторами цілі. Першими прибули на місце організовані лави сумівців і побачивши поліцейні барикади, кинулись на прорив, щоб якнайбільше зблизитися до будинку і таким чином дати вияв свого протесту. Поліційна охорона у відповідь на прорив викликала кінну поліцію і в цей спосіб спровокувала українське жіноцтво і старше членство ОУВФ, що побачило реальну небезпеку для дітей і юнацтва перед нерозважним наступом кінноти. Тут прийшло до дійсного зудару в висліді якого кількох поліцаїв злетіли зі своїх коней, одна жінка була придержана поліцією і кількох осіб

FREE UKRAINE FROM RUSSIAN IMPERIALISM

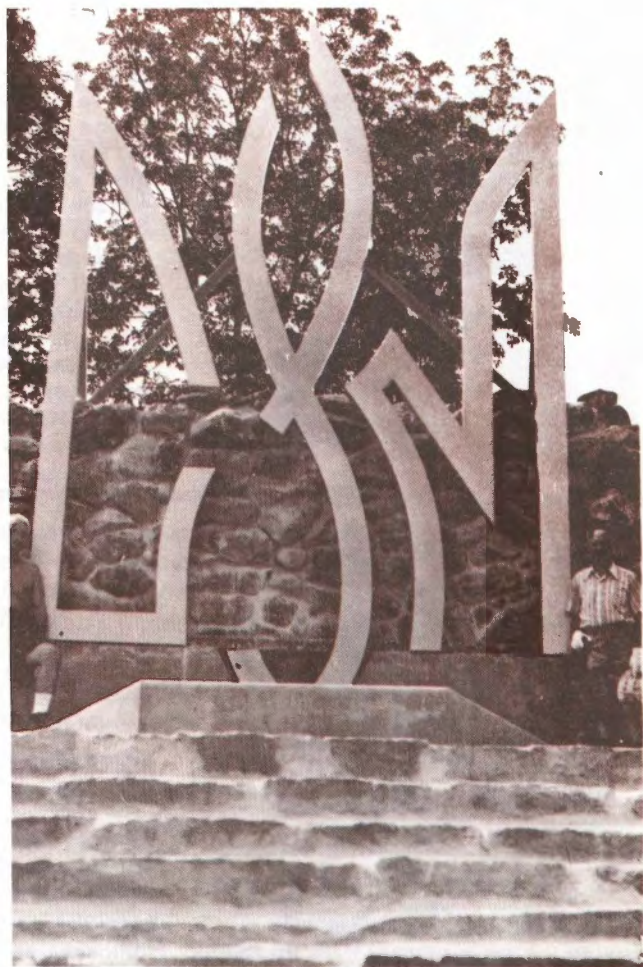
Тривалий пам'ятник в 50-ліття СУМ на Оселі в Барабу, Віск.

ЗНАМЕННА ІМПРЕЗА

Неділя 14 серпня ц. р. була великим Святком для учасників Оселі СУМА, в Барабу, Віск, ЗСА. Тут відбулося посвячення великої Емблеми, будову якої розпочато в 1975 р. в 50-ліття від створення СУМ і в 25-ліття від смерти Головного Командира УПА ген. хор. Тараса Чупринки-Шухевича.

На Богослуженні співав хор з церкви св. Володимира і Ольги з Чікаго. Після посвячення Емблеми і офіційної частини з промовами й подяками, учасники святкування — Відділи Юнацтва СУМ з Чікаго й округ та таборовики вишкільного сумівського курсу з численним громадянством оглядали цей цікавий і багатий своїм змістом Пам'ятник, що складається не тільки з сумівської Емблеми, але включає також мапу України з Чорним і Озівським Морями та гербами українських Земель.

На здійсненні цього проєкту витрачено 3 роки праці, або 2.882 годин. Цілий пам'ятник займає простір 68 на 104 стопи /приблизно 23 x 35 м./ і робить на кожного велике враження. Праця мусіла бути виконана силами рук, бо доступ машин через схил горбка був утруднений. Сам проєкт виконав інж. Степан Голяш, а його здійснення перебрали різні фахівці: І. Косар — скеля і сходи, Ф. Григоряк і Д. Максимів — цемент і вода С. Голяш — Мапа України, Зенон Мандибур — Чорне Море, П. Зеліско — сумівська Емблема, Б. Орест Березецький — Герби України, С. Пелип-

НАШІ ВТРАТИ

Сл. п. Ярослава з Опарівських БАНДЕРА

Вдова по сл. п. Степанові Бандері відійшла у вічність на 60-му році свого повного трудів і небезпек та героїчних зусиль життя. Померла після важкої недуги 17. 8. 1977 р. в Торонто. Покійна походила зі священничої родини і народилася 14. 9. 1917 р. в місті Сяноці. Батько о. Василь Опарівський був духовником Української Галицької Армії і загинув у бою з поляками. Вихована мамою в релігійно-патріотичному дусі, Ярослава після закінчення середньої школи пішла на студії до Львова, де стає членом ОУН. За свою політичну діяльність була арештована поляками.

чак — електрика, П. Гасюк — жолудь, листки, соняшник, Праця ця була виконана за головування в Осередку ім. М. Павлушкова дд. д-ра П. Надзікевича і Ю. Верещака. Головою Оселі є д. І. Максимчук. Крім названих осіб над проєктом працювали годинами численні сумівці і прихилники СУМ.

50-ліття СУМ символізують 50 сходів, які ведуть до вершка горбка, а 25-ліття від смерті ген. хор. Т. Чупринки символізує 25 сходів від мапи до вершка горбка.

Чорне і Озівське Моря представлені в мініятурі і наповнені біжучою водою, що вливається з гирлів Дніпра, Дону і Дністра. Вода кружляє і знова через гирла рік приходить до морів. Моря мають 7 стіп довжини і 4 стопи ширини.

Емблема СУМ знаходиться на вершку горбка над сходами і її нижня частина спирається на скелю. Величина емблеми є 12 x 18 стіп. Під Емблемою видніє велика мапа України 9 x 6 стіп, довкола якої розміщені 23 герби українських Земель.

Ціла конструкція спирається на великій скелі з каменя розміру 17 x 10 x 11 стіп. На зовні скелі виступають 4 великі камені, що символізують чотири частини України : Східні Землі, Галичину, Закарпаття і Буковину. Букви сумівської емблеми прикріплені до тих каменів символізують єдність українських Земель. Скеля закінчена трьома вершками, що символізують три доби історії України княжу, козацьку і найновішу. Цілість, крім гарного вигляду, має велике виховно-дидактичне значення, бо допомагає затамувати найосновнішу форму України і її символіку. Фінансування цього проєкту виконане головню завдяки щадниці "Певність".

Пресова служба о-ну СУМА
ім. М. Павлушкова.

В часі другої світової війни Покійна пережила потрійну трагедію. Брата Лева, члена ОУН, розстріляли німці, маму забили поляки, а мужа Степана Бандеру, з яким одружилися в 1940 р., рік пізніше заарештували німці і вивезли до концентрану. Ярослава залишилася сама з маленькою донею Наталкою.

Нелегкий шлях довелось проходити дружині Провідника ОУН, на якого постійно чигав ворог піісля війни. З трьома малими дітьми вона по геройськи зносить усі труднощі і невгоди підпільного життя, віддаючи себе повністю Родині.

Та найбільшою трагедією її життя була скритовбивча смерть з руки ворога її Мужа, що згинув від ціянналевої пістолі пам'ятного дня 15. 9. 1959 року, в Мюнхені.

Цей важкий, тернистий шлях жінки Провідника ОУН і матері-страдниці ставить сл.п. Ярославу в ряди Жінок-Героїнь. Ціла українська спільнота відчула її смерть, як рідну дорогу втрату. Покійна залишила в горю дочку Наталку з чоловіком Андрієм і внуками, дочку Лесю і сина Андрія з невісткою Марусею та їх дітьми.

Похорони Покійної відбулися при великому здвизі людей /біля три тисячі./ Головну надгробну промову сказав Голова СУВФ др. Р. Малащук. Співчутливі листи і телеграми наспіли з усіх кінців світу, що свідчить про вияв глибокої пошани до Покійної і всієї родини Бандерів.

Центральна Управа СУМ і Редакція "Авангарду" клоняють голови перед Духом Покійної і складають її Родині вислови найглишого співчуття.

Вічна їй Пам'ять!

Сл.п. Григорій ДРАБАТ

Головний редактор націоналістичного місячника "Визвольний Шлях", Заступник Голови ОУН, провідний член багатьох установ та організацій на терені Великобританії, помер несподівано на 57-му році життя в Лондоні, Англія, 30 серпня 1977 р.

Григорій Драбат народився 17. 3. 1921 р. в Західній Україні, ставши з юнацьких літ на шлях підпільної боротьби в рядах ОУН за визволення України. Він пройшов тверду школу борця-революціонера від самих її основ, а свою інтелігенцію, організаційний хист і наполегливу працю поставив на службу Україні. Ці його властивості і непохитна вірність ідеям ОУН вели його по всіх щаблях організаційного нерівництва, аж до одного з найвищих — Заступника Голови Проводу ОУН.

Останніх 30 років сл. п. Григорія Драбата, крім важких і відповідальних функцій в Організації і в громадсько-суспільних Установах пройшли на невинному будіванні журналу "Визвольний Шлях", якого він від самих початків був редактором, поставивши цей журнал на високий рівень і забезпечивши

Закінчення на ст. 320

Щастя Бажаємо

16-го липня 1977 р. в церкві Пресвятої Богородиці в Манчестері звінчалася сумівська Пара Михайло Климишин з Ковентрі з Лесею Бойчук із Сталєбрідж, біля Манчестеру.

Акту вінчання довершив о. др. Т. Тисак. Весільна гостина відбулася в залі Відділу СУБ в Манчестері. Весільною гостиною керував староста п. В. Гайдушків, який за згодою Батьків і Молодії Пари заініціював збірку, яка винесла: ф 51.00. З того призначено по ф 17.00 на "Авангард", Фонд Оборони України і на "Тарасівську".

Сердечна подяка всім жертводавцям і збірщикам, а Молодій Парі Бажаємо Многих і Щасливих Літ!

Молода сумівська Пара — Надя Данчук і Стефан Василюк звінчалися 30-го липня 1977 р. в церкві Святої Марії у Вільментику /Америка/. Тайфу вінчання довершив місцевий парох о. Назаревич.

Весільна гостина відбулася в Українському Народному Домі. Весільною гостиною провадив довголітній голова Осередку СУМА в Вільментику, а теперішній голова УНДому д. Іван Здирко, який за згодою батьків Молодії п-тва Миколи і Софії Данчук, і Молодого п-тва Евгена і Галіни Василюк перевів збірку на пресовий фонд "Крилати" і "Авангард". Зібрану суму 86 дол. розділено по половині на обидва журнали. Батькам, Старостові і жертводавцям щира подяка, а Молодій Парі Бажаємо Многих і Щасливих Літ.

В суботу 7. травня 1977 р. в церкві Христа Царя в Філядельфії, ЗСА відбулося вінчання Молодої сумівської Пари Павлини Волянчук з Михайлом Кулиничем. Тайну вінчання довершили: о. Роман Мірчук і о. Мартин Канаван.

Під час весільного прийняття, від Осередку СУМА ім. УПА Молоду Пару вітав і вручив дарунок голова Осередку д. Богдан Лужецький, від радіо-програми УВФ склав гратуляції керівник Др. Богдан Сілецький, а від танцювального ансамблю "Черемош" п. Дмитро Со-роханюк.

За ініціативою п. М. Солтиса переведено грошеву збірку, яка дала 130 дол. що розділено: на радіо-програму УВФ у Філядельфії 50 дол. і на пресфонд журналів СУМ "Авангард" і "Крилаті" по 40 дол.

Всім Жертводавцям складаємо щиро подяку, а Молодій Парі бажаємо кріпкого здоров'я і багато родинного щастя.

14. травня 1977 р. в церкві Св. Йосафата, Філядельфія, ЗСА звінчалася Молода сумівська Пара Володимир Леськів і Анна Нагірняк. Тайну подружжя довершили: о. Мітраст. Мирослав Харина, о. Роман Мірчук і о. Мирон Грабовський. Під час весільного прийняття Молоду Пару від Осередку СУМА ім. УПА вітав і вручив дарунок, голова Осередку д. Богдан Лужецький.

З цієї нагоди Молода Пара пожертвувала 100 дол., а батько Молодого п. Микола Леськів 25 дол. що розділено: на журнал "Крилаті" 65. дол. і "Авангард" 60 дол.

Щиро дякуємо Жертводавцям, а Молодій Парі бажаємо щасливого подружнього життя та Многих Літ!

~~Зміщення~~ зі стор. 317.

співпрацю кількох сотень визначних українських публіцистів та дописувачів.

Велику увагу приділював Покійний українській молоді, беручи участь на вишкільних таборах і студійних семінарах СУМ, як виховник-інструктор. Спілка Української Молоді втратила в особі Покійного свого щиро Друга і Виховника.

На похоронах сл.п. Драбата, що відбулися 9. 9. 1977 в Лондоні, взяли участь численні його друзі і делегації з різних країн українських поселень. Від Проводу ОУН прощав Покійного Голова Я. Стець-

но, від ОУВФ з Канади — др. Р. Малащук, зі ЗСА — А. Сонолін, з Франції — др. В. Носик, з Німеччини — С. Мудрик і І. Нашуба, від друзів з Англії — І. Дмитрів, а від КУ СУМ Англії — Я. Деремєнда. Від ЦУ СУМ і друзів з Бенелюксу сказав прощальне слово Голова ЦУ СУМ — О. Коваль. Велике число вітків, телеграм, листів і промов на тризні свідчили про величину втрати.

Покійний залишив у смутку Дружину Славу з Матірю та велике число Друзів.

Вічна Йому Пам'ять!

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСФОНД "АВАНґАРДУ"

ЗСА

Вілліментик

З весілля Надії Данчук і С. Васинчука — дол. 43 /також на "Крилаті" — 43 дол./

Чікаго

О-к ім. Крут — з Загальних Зборів О-ку — 25 д. /також на "Крилаті" — 25 дол./

Бюфало:

А. Вішка з побуту в ЦУ СУМ — дол. 12.50 /також на "Крилаті" — 12.50 д./

Ірвінгтон

О. Кріса — дол. 5.

Філадельфія

Зоя Маркович — 12 дол.

З весілля Павлини Волянчук з Мих. Кулиничем — дол. 40 /також на "Крилаті" — 40 дол./

З весілля Анни Нагірняк з Волод. Леськівим — 60 дол. /також на "Крилаті" — 65 дол./

Феніксвіл

І. Віїтик — 5 дол.

Чікаго

О-к ім. М. Павлушкова зі злету — 50 дол. /також на "Крилаті" — 50 дол./

Канада

Монреаль

З весілля Анни Якубів і Ореста Романишина — 20 дол. /також на "Крилаті" — 17 дол.

С. Герасимович — 5 дол. П-тво Логуні — 25 дол. /також на "Крилаті" — 25 дол.

С. Шнурівська — 5 дол. На прийняття для д. Некиги Петра — 10 дол. З 25-ліття Ірини і Антона Доманчук — 20 дол. /також на "Крилаті" 20 дол./

Велланд

О-к СУМ з нагоди відвідин Голови ЦУ СУМ — 50 дол. /також на "Крилаті" — 50 дол./

Торонто

Гуртівня ЮБіЕй — 50 дол., /також на "К" — 50 дол./
Кред. "Будучість" — 50 дол. /також на "К" — 100 дол./
Л. Лівович — 2 дол.

Щиро дякуємо!

ЗАГАЛЬНІ ТЕМИ.

/ОК/ Наші Римські Святкування.....	241
ОУН: Дороговказ для волелюбного людства.....	245
***: "Голос Матері-України гримить у нашому серці".....	248
***: Луж'янки протестує проти безправ'я.....	254
Дмитро Квецько: Найбільш жорстока і нелюдяна.....	256
Василь Лісовий: За що вирубують українську інтелігенцію.....	258
***: Українська громадська група таврує режим безправ'я.....	260
Й. Тереля: "Бути громадянином ССРСР це злочин!".....	264
Зіновий Красівський: Не бряжчать кайдани.....	266

ІДЕОЛОГІЧНІ ТЕМИ

Микола Шафовал: Два світи.....	267
--------------------------------	-----

ПОЕЗІЯ ПРОЗА

Євген Сверстюк: Матері — страдниці, Не приходь до мене, Ідуть додому вмирати, Я знаю, І знов та камера, У білу ніч.....	271
Михайло Качалуба: На ювілей 85-річчя Блаж. Патріярха.....	275

НАУКА — КУЛЬТУРА — МИСТЕЦТВО

Борис Антоненко Давидович: Культура української мови.....	277
Др. Р. Мазурок: Польські зазіхання на Україну.....	281
Володимир Попович: Адріана Лисак.....	287
П. Савчук — Я. Климовський: УПА в Карпатах.....	297

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

Др. Степан Зошук: Чи переобтяження у школі?.....	305
--	-----

СУСПІЛЬНИКИ

М. Троч: Причинок до гутірки про масові медії.....	309
--	-----

СУМ В ДІЇ

***: Могутня маніфестація.....	313
***: Афіша з маніфестації в Нью-Йорку.....	314
ПІС О-ку ім. Павлушкова: Знаменна Імпреза.....	315

НАШІ ВТРАТИ

***: сл.п. Ярослава Бандера.....	316
***: сл. п. Григорій Драбат.....	317

ЩАСТЯ БАЖАЄМО

***: Михайло Климишин і Леся Бойчук, Ковентрі, Англія.....	318
***: Надя Дончук і Стефан Васинчук, Вілментик, ЗСА.....	318
***: Павлина Волянчук і Михайло Кулинич, Філадельфія, ЗСА.....	319
***: Анна Нагірняк і Володимир Леськів, Філадельфія, ЗСА.....	319

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСФОНД "АВАНГАРД"

320

На обкладинці: Адріана Лисак — "Чародійна Сопілка", суха голка — "Павутиння Вікінгів", гравюра	I IV
---	---------

УВАГА — ПІСЛЯПЛАТНИКИ! ПРОСИМО ЛАСКАВО ПЕРЕГЛЯНУТИ КОБЕРТУ В ЯКІЙ ОПАКОВАНИЙ ЦЕЙ ЖУРНАЛ. ТАМ ПІД АДРЕСОЮ ЗНАЙДЕТЕ СТАН ВАШОГО ЗАДОВЖЕННЯ ПО КІНЕЦЬ 1977 Р. ЗГІДНО З НАШИМИ УМОВАМИ ВСІ, ХТО НЕ ВНІС ПЕРЕДПЛАТИ НА ЦІЛИЙ РІК НА ПОЧАТКУ РОКУ, ТОЙ АВТОМАТИЧНО СТАЄ ПІСЛЯПЛАТНИКОМ І ЧЕРЕЗ ТЕ МАЄ ПЛАТИТИ ЦІНУ ПІСЛЯПЛАТИ. ПРОСИМО ВИРІВНЯТИ ЗАЛЕГЛІСТЬ І ВНЕСТИ ПЕРЕДПЛАТУ НА 1978 РІК. ЖУРНАЛ ВИСИЛАЄТЬСЯ АЖ ДО ЧАСУ ВІДМОВИ. ХІБА ЩО Є ЗАВЕЛИКЕ ЗАДОВЖЕННЯ ТОДІ ЗДЕРЖУЄТЬСЯ ДАЛЬШУ ВИСИЛКУ. СВОЄЮ СВОЄЧАСНОЮ ВПЛАТОЮ ВИ ПІДТРИМУЄТЕ ЖУРНАЛ, А ЗАДОВЖЕННЯМ ЙОГО ПОСЛАБЛЮЄТЕ ЖУРНАЛ ПОТРЕБУЄ ПОСТІЙНОЇ ПІДТРИМКИ, А ТОМУ ПОДБАЙТЕ ТАКОЖ ПРО ДАТОК НА ПРЕСФОНД І ПРИЄДНАЙТЕ НОВОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА. ЗА СПІВПРАЦЮ ЗАЗДАЛЕГІДЬ — ДЯКУЄМО.

